

E DREJTA NDËRKOMBËTARE HUMANITARE

UDHËZUES PËR DISEMINATORË

SHKUP, 2019

Autorë

d-r Biljana Karovska - Andonovska

d-r Zoran Jovanovski

d-r Vida Popovska Koçishka

Botues

PËRMBAJTJA

1. HYRJE NË TË DREJTËN NDËRKOMBËTARE HUMANITARE.....	5
1.1. Lënda e DNH	5
1.2. Qëllimet e DNH	6
1.3. Zhvillimi i DNH.....	6
1.4. Burimet e DNH.....	9
1.5. Instrumente juridike bashkëkohore të DNH.....	10
1.6. Parimet elementare të DNH	13
2. ZBATIMI I DNH	18
2.1. Respektimi dhe zbatimi i Konventave të Gjenevës	18
2.2. Obligimet e shteteve në kushte paqësore	19
2.3. Integrimi i DNH në forcat e armatosura	20
2.4. Këshilltarë juridik në Armatë.....	23
3. KRYQI I KUQ DHE GJYSMËHËNA E KUQE SI PROMOVUES TË DNH	26
3.1. Lëvizja ndërkombëtare e Kryqit të Kuq dhe Gjysmëhënës së Kuqe	27
3.2. Shoqatat nacionale të Kryqit të Kuq dhe Gjysmëhënës së Kuqe	28
3.3. Federata ndërkombëtare e shoqatave të Kryqit të Kuq dhe Gjysmëhënës së Kuqe	29
3.4. Rregulla për përdorimin dhe mbrojtjen e ëmblemës së Kryqit të Kuq	29
3.5. Aktivitete të Kryqit të Kuq në mbrojtje të kategorive të rrezikuara të njerëzve	32
4. ZBATIMI I DNH NË OPERACIONE PAQËSORE MULTINACIONALE	35
4.1. Forcat e armatosura të OKB.....	36
4.2. Roli i NATO në operacionet paqësore.....	38
5. KONFLIKT I ARMATOSUR	40
5.1. Palë në konflikt të armatosur.....	40
5.2. Llojet e konflikteve të armatosura	40
5.3. Konflikte të armatosura ndërkombëtare dhe jondërkombëtare (të brendshme)	42
5.3.1. Konflikt i armatosur ndërkombëtar.....	43
5.3.2. Konflikte të armatosura jokombëtare (të brendshme).....	44
5.4. Persona të cilët nuk marrin pjesë në konflikt të armatosur.....	51
5.5. Roli i fuqisë mbrojtëse	54
5.6. Pozita juridike e shtetit neutral	56

6. RREGULLA NDËRKOMBËTARE TË LUFTIMIT.....	57
6.1. Përcaktimi i qëllimeve ushtarake	57
6.2. Mjete të paligjshme të luftës	59
6.3. Metodat e paligjshme të luftës	63
6.4. Mjetet dhe metodat bashkëkohore të luftës.....	65
6.5. Ndalimet dhe kufizimet në përdorimin e armëve specifike në përputhje me të drejtën e zakonshme ndërkombëtare	68
7. MBROJTJA E TË PLAGOSURVE DHE TË SËMURËVE, PERSONELIT MJEKËSOR DHE ENTEVE SHËNDETËSORE.....	69
7.1. Statusi i të plagosurve dhe të sëmurëve	69
7.2. Detyrimet e palëve ndërluftuese në trajtimin e të plagosurve dhe të sëmurëve	69
7.3. Zbatimi i rregullave për mbrojtjen e të plagosurve dhe të sëmurëve	71
7.4. Personeli mjekësor dhe entet shëndetësore.....	72
8. MBROJTJA E TË BURGOSURVE TË LUFTËS.....	73
8.1. Statusi i të burgosurve të luftës.....	73
8.2. Fillimi i burgosjes.....	75
8.3. Trajtimi i të burgosurve të luftës.....	76
8.4. Monitorimi nga mekanizmat e jashtëm	78
8.5. Akomodimi dhe kushtet në kampe përqendrimi.....	79
8.6. Puna dhe mjete financiare.....	81
8.7. Riatdhesimi i të burgosurve të luftës.....	82
9. MBROJTJA E PERSONELIT FETAR.....	82
9.1. Mbrojtja e personelit fetar	83
9.2. Mbrojtja e objekteve fetare.....	84
9.3. Përfundimi i mbrojtjes	85
10. MBROJTJA E CIVILËVE	85
10.1. Mbrojtja e përgjithshme e popullatës nga pasojat ushtarake	85
10.2. Mbrojtja e popullatës civile nga efektet e palëve ndërluftuese	87
10.3. Mbrojtja e civilëve nga trajtimi arbitrar	87
10.4. Mbrojtja civile.....	89
11. PËRGJEGJËSI PËR SHKELJE TË DNH.....	91
11.2. Përgjegjësia penale individuale.....	93
11.3. Përgjegjësia e komandës.....	95

Lufta nuk është aspak një marrëdhënie njeri-njeri, por një marrëdhënie midis shteteve, në të cilat individët janë armiq vetëm rastësisht. Jo si burra, as si qytetarë, por si ushtarë.

Zhan Zhak - Ruso

1. HYRJE NË TË DREJTËN NDËRKOMBËTARE HUMANITARE

E Drejta Ndërkombëtare Humanitare (DNH) është pjesë e së Drejtës Ndërkombëtare Publike.

E drejta ndërkombëtare publike rregullon marrëdhëniet midis shteteve në bashkësinë ndërkombëtare, si dhe marrëdhëniet midis shteteve dhe organizatave ndërkombëtare. Këto marrëdhënie rregullohen nga normat dhe rregullat juridike detyruese (ius cogens), si dhe nga parimet e pranura në përgjithësi dhe standardet e përcaktuara. Kështu, ligji publik ndërkombëtar u mundëson vendeve anëmbanë botës të praktikojnë marrëdhënie ndërkombëtare të qëndrueshme, të qëndrueshme dhe të organizuara.

Si pjesë e së Drejtës Publike Ndërkombëtare, DNH është një sistem rregullash që zbatohet në rast të një konflikti të armatosur që nga fillimi i tij deri në fund të konfliktit dhe për sa kohë që ekzistojnë pasojat e konfliktit të armatosur.

Këto rregulla rregullojnë marrëdhëniet në rast lufte ose konflikti tjetër të armatosur kur shteteve u jepet statusi i luftës. Prandaj termi dikur i përdorur Ligji Ndërkombëtar Ushtarak ose Ligji Ndërkombëtar për Konfliktin e Armatosur.

1.1. Lënda e DNH

Si sistem rregullash, DNH është në të vërtetë një sistem kufizimesh ligjore që lidhen me sjelljen e luftëtarëve në konflikt të armatosur, kryerjen e operacioneve ushtarake, sjelljen e autoriteteve civile dhe popullsisë në kohë lufte.

Lëndë e DNH është rregullimi i marrëdhënieve midis palëve ndërluftuese, si dhe marrëdhëniet midis palëve ndërluftuese dhe shteteve neutrale, por edhe rregullat dhe kufizimet në mjetet dhe metodat e luftës, si dhe rregullat për mbrojtjen e disa kategorive të personave dhe objekteve nga pasojat e konfliktit të armatosur.

Në atë sistem, rregullat që rregullojnë trajtimin e civilëve dhe objekteve civile në kushte lufte, qëndrimi ndaj viktimave të luftës, si dhe statusi i administratës dhe rendi i territorit të okupuar janë veçanërisht të rëndësishme.

1.2. Qëllimet e DNH

Me DNH vazhdohet për të humanizuar luftën sa më shumë që të jetë e mundur, aq sa mundësojnë nevojat ushtarake, edhe pse është në vetvete një mënyrë çnjerëzore e zgjidhjes së mosmarrëveshjeve ndërkombëtare.

Qëllimi i DNH është të parandalojë viktimat të tepërta, vuajtje njerëzore dhe shkatërrim material, të cilat nuk janë të nevojshme për arritjen e qëllimit ushtarak në një konflikt të armatosur.

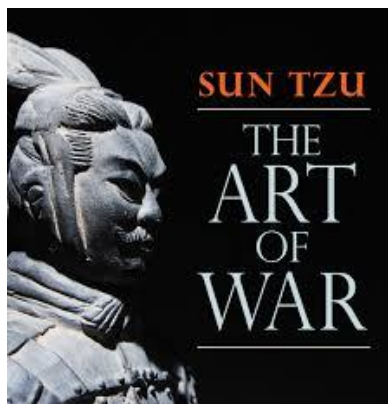
Me DNH nuk parandalohet shpërthimi i luftës, as nuk përcakton kushtet për fillimin e përdorimit të forcës ushtarake, por rregullon rregullat për fillimin e luftës, me qëllimin e vetëm për të parandaluar veprime ushtarake çnjerëzore, pra luftën si një mënyrë çnjerëzore për zgjidhjen e konflikteve. për ta bërë atë sa më çnjerëzor të jetë e mundur.

Prandaj, qëllimi kryesor i DNH është të kufizojë aksidentet dhe të zbusë efektet e luftës. Ky dimension njerëzor i DNH si një sistem i normave juridike mund të arrihet vetëm duke balancuar ndërmjet nevojave ushtarake dhe humanitare.

1.3. Zhvillimi i DNH

DNH u krijua në fushën e betejës dhe u modelua në përvojat e luftës. Rregullat e luftës kanë evoluar gjatë gjithë historisë së njerëzimit dhe gjatë fazave të ndryshme të zhvillimit të saj. Burimet e para të ligjit të luftës, ose ligjit luftarak, ishin rregullat zakonore të luftës të krijuara nga çdo shoqëri.

Rregullat e lashta të luftës kthehen në kohën e strategjistit dhe filozofit ushtarak kinez **Sun Tzu** të përfshirë në veprën e tij "**Mençuria e luftimit**" të shkruar pesëqind vjet para Krishtit. Ideja themelore e **Sun Tzu**, ndër të tjera, është se lufta duhet të kufizohet në domosdoshmëri ushtarake.

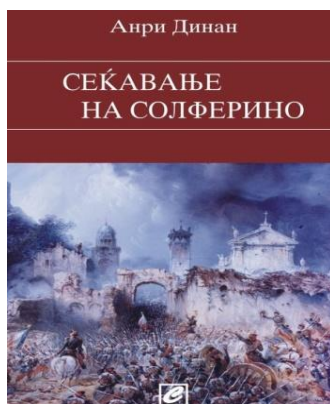
Sipas filozofisë së Sun Tzu, lufta duhet të bazohet në nevojën ushtarake për të mposhtur ose paaftësuar armikun, por kjo nuk duhet të justifikojë mosdhënien e ndihmës për civilët ose për ushtarët e plagosur, të sëmurë dhe të kapur nga armiku. Gjithashtu, sipas kësaj filozofie, shkatërrimi i ndërtesave gjatë okupimit të territorit nuk është i justifikuar. Lufta duhet të mbahet në fushën e betejës, larg zonave të banuara.

Këto rregulla të lashta u ruajtën dhe u respektuan deri në mesin e shekullit të 19-të, kur lindi nevoja për kodifikimin e tyre në dokumente të përshtatshme ligjërisht detyrues. Nevoja për këtë është për faktin se në luftërat masive në atë periudhë ka pasur një devijim të ndjeshëm nga rregullat e respektuara më parë, të cilat rezultuan në një numër të konsiderueshëm viktimesh, përfshirë civilë. Zhvillimi i teknologjisë ushtarake dhe pasojat shkatërruese të mjeteve moderne të luftës janë një tjetër arsye për këtë. Të dy luftërat botërore dëshmojnë për përdorimin e mjeteve dhe metodave të luftës që shkaktuan pasoja të paparashikueshme për popullatën civile dhe shkatërrim të madh material. Me shqetësim të veçantë janë dëshmitë nga Lufta e Dytë Botërore, kur numri i civilëve të vrarë ishte pothuajse identik me numrin e ushtarëve të vrarë. Kjo është sigurisht një arsye për intensifikimin e veprimtarisë ndërkombëtare jo vetëm në drejtim të krijimit të rregullave të duhura për luftë dhe mbrojtje të kategorive të caktuara të personave, por edhe për veprimtari që lidhen me përgjegjësinë për shkeljen e rregullave të luftës. Prandaj, nuk ka dyshim se DNH u krijua përmes përvojave të luftërave, por në të njëjtën kohë, është një fakt që është gjithmonë vonë për një luftë. Fatkeqësisht, çdo luftë e re sjell përvoja të reja negative dhe imponon nevojën për të krijuar rregulla të reja në mënyrë që të kapërcehen ato përvoja negative në një luftë të ardhshme.

Zhvillimi i mëtutjeshëm dhe intensiv i MHP lidhet drejtpërdrejt me emrin e biznesmenit dhe humanistit zviceran - **Henry Dunant**. Ai ishte dëshmitar i vuajtjes së rreth 40,000 ushtarëve të plagosur në fushën e betejës në 1859 pas betejës midis Austrisë dhe Francës pranë Solferino.

Dunant u shokua nga fakti se kaq shumë jetë humbën për shkak të mungesës së personelit dhe pajisjeve të duhura mjekësore. Nëse sigurohej në kohën e duhur, jeta e ushtarëve të plagosur të pafuqishëm mund të shpëtohej. Dhe në kushte të tilla, me ndihmën e popullatës lokale, ai u përpoq të ndihmonte ushtarët e plagosur. Dunant e përktheu këtë përvojë në një kohë të shkurtër në librin "**Kujtimi i Solferino**", të cilin e botoi në 1862.

Henry Dunant argumentoi se çdo vend duhet të ketë personel mjekësor që do të ofronte kujdes mjekësor për ushtrinë. Për të mbrojtur në mënyrë të duhur stafin mjekësor dhe qasjen e tyre të papenguar të viktimat, Dunant mbrojti miratimin e një marke të njohur ndërkombëtarisht përmes së cilës personeli mjekësor do të identifikohet siç duhet. Përpjekjet e tij rezultuan në një konferencë diplomatike të organizuar nga qeveria zvicerane në Gjenevë më 22 gusht 1864, në të cilën morën pjesë 16 vende. Në këtë konferencë, u miratua një **Konventë për të përmirësuar kushtet e**

ushtarëve të plagosur në fushën e betejës. Kjo Konventë e Gjenevës është dokumenti i parë në të drejtën humanitare dhe baza mbi të cilën sistemi i rregullave humanitare do të përmirësohet më tej. Kjo konventë vendosi një detyrim për kujdesin dhe trajtimin e barabartë të ushtarëve të tyre të plagosur dhe të plagosur dhe të sëmurë, pavarësisht nga përkatësia e tyre kombëtare, fetare, politike ose ndonjë lidhje tjetër. Kjo konventë gjithashtu vendosi një status të veçantë mbrojtjeje për personelin mjekësor dhe pajisjet mjekësore, veçanërisht duke siguruar një embleme të përshtatshme për identifikim dhe mbrojtje - **një kryq të kuq në një sfond të bardhë.**

Kjo Konventë e parë e Gjenevës u ratifikua vazhdimisht nga të gjitha shtetet e atëhershme. Më vonë, për shkak të nevojës për t'u përshtatur me rrethanat në ndryshim në botë, Konventa u rishikua disa herë, por baza e saj dhe ideja themelore mbeti e pandryshuar.

1.4. Burimet e DNH

Përpjekjet e bashkësisë ndërkombëtare për të krijuar rregulla që do ta bëjnë luftën më pak çnjerëzore vazhdoi pas miratimit të Konventës së parë të Gjenevës. Përkatësisht, në 1868 në Shën Petersburg, u miratua një **Deklaratë që ndalonte përdorimin e kokrrave shpërthyesë më të lehta se 400 gram.** Për më tepër, konferencat e paqes të mbajtura në Hagë miratuan dokumente mbi rregullat e luftës me një fokus të veçantë në ndalimin e përdorimit të mjeteve dhe metodave që shkaktojnë vuajtje dhe shkatërrim të panevojshëm dhe të cilat nuk janë në funksion të përmbushjes së qëllimit të luftës. Këto dokumente krijuan bazën legjislative të degës juridike e cila për shkak të përmbajtjes së dokumenteve të miratuara quhet Ligj Ushtarak, dhe për shkak të vendit të saj quhet Ligji i Hagës ose **Ligji Ushtarak i Hagës.**

Në konferencën e parë të paqes të mbajtur në Hagë në 1899, dokumentet u miratuan që ndalonin nisjen e raketave dhe eksplozivëve nga balona, gazrat helmues dhe plumba dum-dum. Në këtë konferencë, të ashtuquajturat **Klauzola e Martens**, sipas krijuesit të saj (F. Martens, delegat rus në Konferencë).

Në rastet që nuk janë të përfshira në rregulloret e miratuara, popullata civile dhe pjesëmarrësit në luftë mbesin nën mbrojtjen e parimeve të së drejtës ndërkombëtare që rrjedhin nga zakonet e vendosura midis popujve të civilizuar, parimet e njerëzimit dhe kërkesat e vetëdijës publike.
--

Konventat e 1899 u rishikuan në Konferencën e Dytë të Paqes të mbajtur në Hagë në 1907. Gjithashtu, në këtë konferencë u vendosën disa rregulla të reja në lidhje me luftën detare, si dhe në lidhje me të drejtat dhe detyrimet e forcave neutrale, por edhe rregullat për trajtimin e të burgosurve të luftës.

Sidoqoftë, edhe ndalesat e përcaktuara në Konventat e Hagës nuk penguan vuajtjet e Luftës së Parë Botërore. Përballë këtij fakti, bashkësia ndërkombëtare vazhdoi përpjekjet e saj për krijimin e rregullave edhe pas Luftës së Parë Botërore. E rëndësishme nga ajo periudhë ishte mbajtja e Konferencës Diplomatike në Gjenevë në vitin 1929, në të cilën u miratuan disa akte të rëndësishme, përfshirë **Konventën për zgjidhjen paqësore të mosmarrëveshjeve në luftë, tokë dhe det dhe Konventën për të drejtat dhe detyrimet e shteteve neutrale.**

1.5. Instrumentet juridike bashkëkohore të DNH

Instrumentet juridike bashkëkohore në të Drejtën Humanitare Ndërkombëtare konsiderohen të jenë akte juridike ndërkombëtare të miratuara pas Luftës së Dytë Botërore me një theks të veçantë në Konventat e miratuara në 1949 në Gjenevë.

Përkatësisht, menjëherë pas përfundimit të Luftës së Dytë Botërore, Kombet e Bashkuara (KB) u krijuan si një organizatë globale ndërkombëtare që duhet të sigurojë paqen e qëndrueshme në botë dhe qëllimi kryesor i së cilës është të zgjidhë mosmarrëveshjet midis vendeve paqësore, jo përmes luftës. Dokumenti themelues është Urdhëresa e OKB, domethënia e së cilës, ndër të tjera, është se ky akt ndalon luftën si një mjet për zgjidhjen e mosmarrëveshjeve midis shteteve. E drejta e luftës (ius ad bellum) është zëvendësuar me të drejtën kundër luftës (ius contra bellum). Në këtë mënyrë, është krijuar një sistem i kontrollit të OKB mbi përdorimin e forcës ushtarake, veçanërisht përmes dispozitave që detyrojnë shtetet të zgjidhin të gjitha mosmarrëveshjet në mënyrë miqësore, të përmbahen nga përdorimi i forcës ose kërcënimi i forcës, kundër integritetit territorial dhe politik pavarësia e një shteti tjetër, si dhe përmes autoritetit të Këshillit të Sigurimit të OKB për të përcaktuar ekzistencën e një kërcënimi për paqen. Një kapitull i veçantë në Urdhëresën e OKB, i cili merret me zgjidhjen paqësore të mosmarrëveshjeve ndërkombëtare, kërkon që shtetet në mosmarrëveshje, kohëzgjatja e të cilave mund të rrezikojë paqen dhe sigurinë ndërkombëtare, të kërkojnë, mbi të gjitha, një zgjidhje përmes negociatave, pajtimit. komisionet e hetimit,

ndërmjetësimi ose arbitrimi, si dhe përmes lëshimeve nga të dy palët ose përmes mjeteve të tjera paqësore me zgjedhjen e palëve të përfshira në mosmarrëveshje.

Për shkak se fokusi i të drejtës humanitare është kryesisht në mbrojtjen e popullatës civile dhe kategorive të caktuara të personave në rrezik lufte, Konventat e Gjenevës të miratuara në vitin 1949, të cilat formojnë bazën e ligjit ndërkombëtar humanitar, rregullojnë pikërisht çështjet që janë veçanërisht të rëndësishme nga pikëpamja humanitare dhe atë:

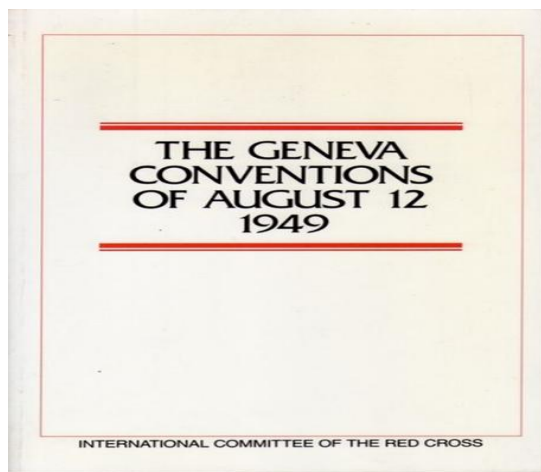
I - Konventa për përmirësimin e statusit të të plagosurve dhe të sëmurëve në konflikt ushtarak në fushëbetejë¹

II - Konventa për përmirësimin e statusit të të plagosurve, të sëmurëve dhe të anijeve të zbuluar në konfliktin ushtarak në det

III - Konventa për trajtimin e të burgosurve të luftës

IV - Konventa për mbrojtjen e civilëve në luftë

Katër Konventat e Gjenevës të vitit 1949 vendosën një sistem ndërkombëtar të mbrojtjes humanitare për të plagosurit, të sëmurët, të burgosurit e luftës dhe civilët në rast të konfliktit ushtarak. Kështu, përmes këtyre konventave, u hodhën themelet e së Drejtës Moderne Humanitare Ndërkombëtare, e cila zhvillohet më tej vazhdimisht, përmirësohet me një seri instrumentesh të tjerë juridikë ndërkombëtarë, me të cilët kjo fushë juridike është përshtatur me rrethanat moderne.

Disa nga zakonet dhe rregullat zakonore për luftë dhe veprim në kohë konflikti ushtarak janë gjithashtu të kodifikuara dhe të përfshira në tekstin e Konventave të Gjenevës dhe akteve të tjera ligjore ndërkombëtare. Këto janë rregulla të zakonshme me të cilat dikur u krijuan metodat e

¹ Kjo Konventë është revizioni i katërt i Konventës së parë që nga 1864.

luftës. Ai sistem rregullash njihet edhe si Ligji Ushtarak, për shkak të natyrës së rregullave të përcaktuara prej tij. Prandaj përfundimi se në fakt sistemi i rregullave të luftës dhe mbrojtjes humanitare zhvillohet përmes dy drejtimeve: ligji ushtarak (Ligji i Hagës) dhe e drejta humanitar (Ligji i Gjenevës).

Qëllimi kryesor i sistemit të rregullave të vendosura nga Konventat e Gjenevës është mbrojtja e jetës njerëzore dhe dinjitetit njerëzor. Prandaj, Konventat e Gjenevës përfshijnë një seri parimesh që ndalojnë përdorimin e dhunës dhe torturave gjatë konfliktit ushtarak dhe mbrojtjen e veçantë të personave që nuk marrin pjesë në armiqësi, si dhe të personave që nuk marrin më pjesë në armiqësi (ushtarë të plagosur dhe të sëmurë). dhe të burgosurit e luftës). Konventat e Gjenevës rregullojnë ato aspekte të një konflikti ushtarak të cilat janë me interes humanitar të shprehura përmes detyrimeve të trajtimit njerëzor të civilëve, ushtarëve të plagosur dhe të sëmurë të armikut, si dhe të burgosurve të luftës. Në zemër të konventave është njerëzimi, i cili presupozon respekt për jetën, integritetin fizik dhe shpirtëror të çdo qenie njerëzore, pavarësisht nga kombi, feja, përkatësia politike apo gjinia e tij. Të gjithë njerëzit janë të barabartë dhe nuk duhet bërë asnjë dallim diskriminues midis ofrimit dhe dhënies së ndihmës për ata të prekur dhe të dëmtuar në një konflikt ushtarak. Palët në konflikt duhet të bëjnë gjithnjë dallimin midis popullatës civile dhe ushtrisë, në mënyrë që të kursejnë popullsinë civile nga vuajtjet e panevojshme dhe të mbrojnë pronat e saj.

Bazat e ligjit ndërkombëtar humanitar bazuar në Konventat e Gjenevës kanë të bëjnë kryesisht me situatat e konfliktit ushtarak ndërkombëtar. Sidoqoftë, përvoja pas Luftës së Dytë Botërore tregoi se në realitet, konfliktet e brendshme që nuk kanë ose të paktën duket se nuk kanë dimension ndërkombëtar janë më të shpeshta. Konfliktet jo-ndërkombëtare ushtarake trajtohen në Konventat e Gjenevës të vitit 1949 përmes nenit 3 i cili është i zakonshëm për të katër konventat e Gjenevës të vitit 1949. Përkatësisht, dispozitat e këtij neni i referohen situatave të konflikteve ushtarake që nuk kanë karakter ndërkombëtar. Për të sqaruar rregullat, veçanërisht në lidhje me të dy llojet e konfliktit të armatosur, dy protokolle shtesë u shtuan në Konventat e Gjenevës të vitit 1949 në 1977, si vijon:

- **Protokolli shtesë I (1977) në lidhje me mbrojtjen e viktimave të konfliktit të armatosur ndërkombëtar;**
- **Protokolli shtesë II (1977) për mbrojtjen e viktimave të konfliktit të armatosur jo ndërkombëtar.**

Protokollet e Konventave të Gjenevës të vitit 1949 janë rezultat i nevojës për t'i përshtatur këto dokumente ligjore me kushtet e reja dhe të ndryshuara dhe mjedisin shoqëror. Nuk ka dyshim se luftërat si një fenomen shoqëror dhe historik që ndjek njerëzimin përgjatë historisë, mbijetesës dhe zhvillimit të saj, sot kanë ndryshuar në mënyrë dramatike në krahasim me luftërat e shekujve të kaluar. Ndryshimet në kontekstin shoqëror reflektohen edhe në mënyrat, mënyrat dhe metodat e luftës.

Në 2005, u miratua Protokoli i Tretë i Konventave të Gjenevës të vitit 1949 - **Protokolli Plotësues III që përcakton një emblemë shtesë të njohur si Kristali i Kuq** (përveç emblemit të Kryqit të Kuq dhe Gjysmëhënës së Kuqe) për të siguruar një zgjidhje gjithëpërfshirëse dhe të qëndrueshme për çështjen e emblemave.

Në periudhën pas miratimit të këtyre instrumenteve themelore ndërkombëtare, bashkësia ndërkombëtare vazhdoi aktivitetin e saj legjislativ dhe miratoi një numër akteve të tjera juridike, ndër të cilat dokumentet detyruese në lidhje me ndalimet dhe kufizimet e përdorimit të llojeve të caktuara të armëve janë veçanërisht të rëndësishme.

1.6. Parimet elementare të DNH

Të gjitha rregullat e përfshira në sistemin MHP mund të përmbledhen në përgjithësi në katër parime themelore që pasqyrojnë thelbin e tij. Në këtë kuptim, parimet themelore të DNH janë:

- **Humaniteti**
- **Nevoja ushtarake**
- **Proporcionaliteti**
- **Përkufizimi**

Këto parime janë të ndërthurura dhe të lidhura thelbësisht. Nuk ka asnjë kufi të mprehtë midis tyre sepse një parim plotëson një tjetër ose është një funksion i arritjes së një prej parimeve të tjera. Të gjitha parimet zbatohen së bashku në funksion të një qëllimi të përbashkët - ta bëjnë luftën më pak çnjerëzore.

Parimet e humanitetit

Humaniteti është parimi udhëzues dhe baza e ligjit humanitar. Humaniteti nënkupton respektimin e jetës dhe dinjitetit të njeriut dhe ndalimin e trajtimit çnjerëzor dhe të gjitha format e torturave. Parimi i humanitetit i detyron palët ndërluftuese të bëjnë dallimin midis popullatës civile dhe pjesëtarëve të forcave të armatosura sepse qëllimi kryesor është mbrojtja e civilëve. Mbrojtja e civilëve nënkupton jo vetëm mbrojtjen e jetës së tyre, por edhe mbrojtjen e plotë të integritetit të tyre fizik dhe shpirtëror, si dhe mbrojtjen e pasurisë së tyre. Të gjithë personat që nuk marrin pjesë drejtpërdrejt ose kanë pushuar të marrin pjesë në armiqësi, kanë të drejtë të respektojnë personalitetin e tyre, nderin, bindjen dhe ritet fetare dhe të trajtohen në mënyrë njerëzore në të gjitha rrethanat, pa asnjë diskriminim. Parimi i njerëzimit ndalon shkaktimin e vuajtjeve personale ose shkatërrimin e pasurisë, e cila nuk është e nevojshme për kapërcimin e armikut. Kur kjo ndalesë nuk mund të parandalohet në rast të dëmtimeve të rastësishme ndaj civilëve, atëherë ekziston detyrimi të marrë masa të përshtatshme për të minimizuar humbjen e jetës dhe plagosjeve ndaj civilëve, si dhe dëmtimin e objekteve civile. Kur është e mundur të zgjidhni midis objekteve të shumta të sulmit, njerëzimi kërkon që objekti të zgjidhet aty ku pritet që sulmi të paraqesë rrezikun më të vogël për jetën e civilëve dhe për objektet civile.

Në lidhje me civilët, në çdo kohë dhe në çdo vend, është e ndaluar:

- Dhuna kundër jetës, shëndetit, mirëqenies fizike dhe mendore të njerëzve, veçanërisht vrasjet dhe veprimet mizore siç janë tortura, gjymtimi ose çfarëdo forme tjetër e ndëshkimit trupor;
- Dënime kolektive;
- Marrje peng;
- Akti i terrorizmit;
- Fyerja për dinjitetin njerëzor, veçanërisht trajtimi poshtërues dhe poshtërues, përdhunimi, prostitucioni i detyruar dhe çdo formë tjetër e trajtimit çnjerëzor;
- Skllavëria dhe tregtia e skllevërve në të gjitha format e saj;
- Vjedhje;
- Kërcënimi me kryerjen e çfarëdo vepre të lartëpërmendur.

Në interes të njerëzimit, DNH dhe Konventat e Gjenevës garantojnë mbrojtje të veçantë për personelin mjekësor dhe njësitë mjekësore, objektet, transportin dhe materialin e nevojshëm për ofrimin e ndihmës mjekësore. Secila palë në konfliktin ushtarak duhet të krijojë kushtet për përmbushjen e misionit humanitar të shërbimeve mjekësore.

Parimi i nevojës ushtarake

Domosdoshmëria ushtarake është një parim sipas të cilit palët ndërluftuese duhet të kenë lirinë në kryerjen e operacioneve ushtarake, si dhe në zgjedhjen dhe përdorimin e mjeteve dhe metodave të luftimit, por vetëm në fushën dhe mënyrën e nevojshme për të arritur qëllimin ushtarak. Kjo do të thotë që palët në një konflikt ushtarak nuk kanë një të drejtë të pakufizuar për të zgjedhur metodat dhe mjetet që do t'i përdorin në luftë.

Parimi i domosdoshmërisë ushtarake është i bazuar në idenë se konflikti duhet të menaxhohet në mënyrë të arsyeshme dhe profesionale, në përputhje me rregullat e strategjisë ushtarake dhe taktikave. Vetëm në këtë mënyrë mund të shmangen pasojat e panevojshme të luftës. Ndalimi i vrasjes së të plagosurve dhe të sëmurëve duhet të respektohet, edhe nëse vrasja e tyre do të siguronte kushtet për kryerjen më të suksesshme të detyrave të caktuara ushtarake. Kjo do të thotë se secila nga palët ndërluftuese mund të marrë masa në funksion të nevojës së saj ushtarake, por brenda kufijve dhe në përputhje me parimet e tjera themelore të DNH. Me fjalë të tjera, parimi i domosdoshmërisë ushtarake nënkupton domosdoshmërinë, domosdoshmërinë, avantazhin, përfitimin ose interesin dhe lejon përdorimin e forcave të armatosura vetëm kundër qëllimeve ushtarake dhe vetëm për të mposhtur, neutralizuar armikun, d.m.th. për të detyruar armikun të dorëzohet.

Nevoja ushtarake është një kërkesë për të mos imponuar kufizime që mund të rrezikojnë arritjen e qëllimit kryesor të luftës - fitoren, pra qëllimin e caktuar ushtarak të operacionit specifik ushtarak. Sidoqoftë, në konceptimin dhe zbatimin e rregullave që do të zbatohen në luftë, vetëm nevojat ushtarake duhet të merren parasysh. Nëse ato rregulla respektoheshin vetëm kur ato ishin në favor të nevojave ushtarake, atëherë ligji ndërkombëtar ushtarak dhe humanitar do të ishte një luks i panevojshëm. Për shembull, rregulli që vrasja e të plagosurve dhe të sëmurëve është

rreptësisht e ndaluar duhet të respektohet edhe nëse vrasja e tyre do të siguronte kryesisht kushte për kryerjen më të suksesshme të detyrave të caktuara ushtarake. Sigurisht, në situata më komplekse ushtarake, mund të pritet zbatimi më i ndërlikuar i rregullave të luftës.

Prandaj, DNH është në thelb një kompromis midis nevojave ushtarake dhe nevojave humanitare, dhe zhvillimi i tij shoqërohet me krijimin e normave juridike që synojnë balancimin e dy parimeve themelore kundërshtuese: nevojë ushtarake, që nënkupton sa më pak kufizime të jetë e mundur në operacionet ushtarake; dhe njerëzimi, që nënkupton kufizime më të mëdha në rregullat për përdorimin e mjeteve dhe metodave të luftës.

Parimi i proporcionalitetit

Proporcionaliteti si parim është i lidhur ngushtë me parimet e lartpërmendura të njerëzimit dhe domosdoshmërinë ushtarake. Ndërsa parimet e domosdoshmërisë ushtarake dhe njerëzimit janë në thelb të kundërta, parimi i proporcionalitetit është ai që i lidh ata ose kërkon të krijojë një ekuilibër midis këtyre dy parimeve. Proporcionaliteti si parim duhet të sigurojë një ekuilibër midis njerëzimit dhe nevojës ushtarake. Proporcionaliteti kërkon që përdorimi i vetëm mjeteve dhe metodave të luftës që janë në funksion të nevojës ushtarake dhe përdorimi i tyre të jetë në përpjesëtim me qëllimin ushtarak. Funksioni i proporcionalitetit është ndalimi i përdorimit të armëve, raketave, materialit dhe metodave të luftës që shkaktojnë lëndime të tepërta ose vuajtje të panevojshme. Këto kufizime kanë për qëllim të mbrojnë popullatën civile dhe anëtarët e forcave të armatosura nga vuajtjet e panevojshme dhe të parandalojnë shkatërrimin e panevojshëm material dhe dëmtimin e përhershëm ose shkatërrimin e mjedisit dhe natyrës. Në çdo rast, mjetet dhe mënyrat e duhura duhet të përdoren për të arritur një qëllim të caktuar ushtarak. Në fakt, ky parim merr parasysh racionalitetin e veprimeve në luftë. Përkatësisht, komandanti që vendos për një operacion të caktuar ushtarak, pasi të rishikojë parimet e mëparshme dhe të bëjë identifikimin dhe përzgjedhjen e caqeve ushtarake, nëse është e sigurt që janë të mundshme, përkatësisht shoqërimi i vuajtjes dhe dëmtimit të civilëve, duhet të marrë parasysh parimin e proporcionalitetit. Sipas Protokollit Shtesë 1 të vitit 1977, komandanti duhet të përmbahet nga vendimi për të filluar një sulm i cili pritet të shkaktojë humbje aksidentale të jetës dhe dëmtimit të civilëve dhe dëmtim të ndërtesave civile, të cilat do të ishin disproporcionale të mëdha në lidhje me avantazhi i parashikuar konkret dhe i drejtpërdrejtë ushtarak i arritur nga sulmi.

Parimi i kufizimit

Kufizimi si një nga parimet themelore të DNH presupozon respektimin e kufizimeve ose ndalimeve të përdorimit të mjeteve dhe metodave të luftës që nuk janë në funksion të qëllimit ushtarak. Asnjë nga palët ndërluftuese nuk ka të drejtën e zgjedhjes së pakufizuar të mjeteve dhe metodave të luftës. Përkundrazi, secila nga palët ka një detyrim të zbatojë ndalesat e përdorimit të mjeteve dhe metodave specifike. Në zbatim të nenit 36 të Protokollit I të Konventave të Gjenevës të vitit 1949, në studimin, zhvillimin ose pranimin e armëve të reja, mjeteve ose metodave të luftës, Pala e Lartë Kontraktuese do të përcaktojë nëse, në disa ose në të gjitha rrethanat, zbatimi i tij është i ndaluar nga ky Protokoll ose ndonjë rregull tjetër i së drejtës ndërkombëtare. Ndalohet gjithashtu përdorimi i metodave ose mjeteve të luftës, të cilat synohen ose pritet të shkaktojnë dëme të përhapura afatgjata dhe serioze në mjedis.

Rregullat e DNH rregullojnë së pari se cilat mjete dhe metoda janë absolutisht të ndaluara për përdorim, në përgjithësi në çdo konflikt të armatosur. Ky ndalim kryesisht vlen për përdorimin e armëve kimike dhe biologjike dhe minierave antit personave, ndërsa përdorimi i disa pajisjeve është i kufizuar nga kushte të veçanta (për shembull, për armë të caktuara specifike, siç janë disa lloje të armëve lazer). Me fjalë të tjera, përdorimi i mjeteve dhe metodave të luftës duhet që në çdo rast të jetë në përputhje me parimet e nevojave ushtarake, njerëzimit dhe proporcionalitetit.

2. ZBATIMI I DNH

2.1. Respektimi dhe zbatimi i Konventave të Gjenevës

Më shumë se 80% e rregullave të DNH janë të përfshira në dokumente ndërkombëtare (konventa, deklarata, protokolle) me të cilat shtetet ratifikuese janë të detyruara t'i zbatojnë plotësisht. Asnjë shtet nuk mund të përdorë ligjin e tij të brendshëm si një justifikim për mosrespektimin e një marrëveshje ndërkombëtare që ajo ka pranuar dhe ratifikuar. 20% e mbetur e rregullave të DNH janë të përfshira në dogana ndërkombëtare që ndodhin me pëlqimin e heshtur të shteteve.

Neni 1 i përbashkët i Konventave të Gjenevës të vitit 1949 u detyron shteteve nënshkruese që të respektojnë rregullat e ligjit ndërkombëtar humanitar në të gjitha situatat, dhe të sigurojnë që ato rregulla të respektohen nga organet e tyre dhe personat nën juridiksionin e tyre. Secili shtet duhet t'i përmbahet rregullave të zakonshme dhe nuk mund të çlirohet nga ai detyrim duke thënë se nuk e pranon atë.

Në zbatim të nenit 80 të Protokollit I të Konventave të Gjenevës, Palët e Larta Kontraktuese dhe Palët në konflikt do të marrin pa vonesë të gjitha masat e nevojshme për të kryer detyrimet e tyre sipas Konventave dhe Protokollit.

Konventat e Gjenevës zbatohen në të gjitha rastet e luftës së deklaruar ose konflikt tjetër të armatosur midis dy ose më shumë shteteve, edhe nëse njëra prej tyre nuk e njeh ligjin ushtarak.

Konventat zbatohen në të gjitha rastet e okupimit të pjesshëm ose të plotë, edhe nëse ajo okupim nuk është përmbushur nga rezistenca ushtarake. Dhe nëse njëra prej forcave në konflikt nuk është palë e konventave, forcat pjesëmarrëse do të qëndrojnë ende të lidhura me rregullat e konventave në marrëdhëniet e tyre të ndërsjella. Për sa i përket konflikteve të armatosura jo-ndërkombëtare, Protokollit II i Konventave të Gjenevës vlen, përveç në rastin e trazirave të brendshme dhe tensioneve siç janë trazirat, aktet e dhunës së izoluar dhe sporadike dhe akte të tjera të një natyre të ngjashme, të cilat nuk konsiderohen konflikte të armatosura.

Gjatë konfliktit të armatosur, përveç ushtrisë, një rëndësi të veçantë kanë edhe policia, organizatat e mbrojtjes civile, shërbimet publike për sigurimin e popullatës civile, etj. Të gjitha këto struktura në vend, madje edhe në kohë paqeje, duhet të edukohen për zbatimin e duhur të

DNH. Prandaj, të gjitha autoritetet ushtarake dhe civile që janë në çfarëdo mënyre përgjegjëse për aplikimin e DNH gjatë një konflikti të armatosur duhet të jenë plotësisht të vetëdijshëm për përmbajtjen e rregullave të tij.

Shtetet duhet të sigurojnë çdo herë funksionimin e këshilltarëve juridikë në forcat e armatosura, të cilat janë në dispozicion të komandantëve ushtarakë në nivelin e duhur, në mënyrë që të japin këshilla dhe udhëzime të duhura për t'u zbatuar në forcat e armatosura në lidhje me zbatimin e ligjit humanitar. . Puna e këshilltarëve ligjorë në forcat e armatosura duhet të lehtësohet si gjatë mësimin dhe stërvitjes ushtarake, ashtu edhe gjatë konfliktit të armatosur.

Secila palë në konflikt është e detyruar të sigurojë zbatimin e rregullave të së drejtës humanitare përmes komandantëve të saj suprem. Me aktet e tij, ai duhet të rregullojë situata të caktuara të paparashikuara, në përputhje me parimet themelore të DNH. Për të siguruar zbatimin efektiv të rregullave kombëtare të DNH, shtetet duhet t'i komunikojnë njëra-tjetrës ligjet, rregulloret dhe aktet e tjera të miratuara në kuadrin e legjislacionit të tyre kombëtar.

Nga ana tjetër, për të aplikuar DNH, duhet të organizohen dhe zhvillohen rregullisht trajnime juridike, qëllimi kryesor i të cilave është formimi dhe forcimi i bindjes së duke respektuar DNH, arrihen dy vlera të rëndësishme në të njëjtën kohë: luftëtar njerëzor dhe profesional. Qëllimi përfundimtar i trainimit ligjor ushtarak dhe humanitar duhet të jetë arritja e qëllimit parësor të DNH - ta bëjë luftën sa më çnjerëzore të jetë e mundur. Në rast të shkeljes së rregullave, secili shtet ka detyrim të ndjekë penalisht ata që shkelin ato rregulla.

Detyrimet e DNH dalin jo vetëm në kushtet e konfliktit të armatosur, por edhe në ndërmarrjen e operacioneve paqeruajtëse, si dhe në kohë paqeje. Përkatësisht, shtetet që sigurojnë trupa dhe personel tjetër për pjesëmarrje në operacionet paqeruajtëse duhet të garantojnë se ata janë njohur me rregullat humanitare sepse janë të detyruar t'i zbatojnë ato. I njëjti detyrim lind për forcat paqeruajtëse të OKB kur marrin pjesë në operacionet paqeruajtëse.

2.2. Detyrimet e shteteve në kohë paqeje

Në zbatim të nenit 6 të Protokollit I të Konventave të Gjenevës, Shtetet kanë një detyrim të trajnojnë personel të kualifikuar në kohë paqeje për të lehtësuar zbatimin e Konventave dhe Protokollit. Përhapja e ligjit humanitar është një detyrim i rëndësishëm për shtetet. Në këtë drejtim, shtetet duhet të marrin masa të përshtatshme siç janë përkthimi i tekstit të konventave dhe akteve

të tjera përkatëse ndërkombëtare në drejtim të ligjit humanitar dhe krijimit të legjislacionit kombëtar që është në përputhje me parimet themelore të DNH.

Shtetet kanë një detyrim në kohë paqe, si dhe në kohë lufte, të lehtësojnë shpërndarjen dhe njohjen me rregullat dhe parimet e DNH, si dhe të përfshijnë studimin e DNH në arsimin ushtarak dhe planet e programeve të trainimit dhe programeve në forcat e armatosura. Në nivelin strategjik, zbatimi i DNH presupozon planifikimin e operacioneve të ardhshme ushtarake duke respektuar kufizimet e përcaktuara, si dhe futjen e udhëzimeve speciale për respektimin e DNH kur dërgoni dokumente dhe urdhra në një nivel më të ulët të komandës. Në nivelin operacional dhe taktik, duhet pasur kujdes nëse veprimet e planifikuara janë në përputhje me DNH në mënyrë që të mos vendosen personat përgjegjës në një situatë të marrin një vendim të paligjshëm. Forcat e rregullta të armatosura duhet t'i nënshtrohen një sistemi të brendshëm disiplinor që siguron respektimin e DNH nga anëtarët e atyre forcave gjithashtu. Një oficer i lartë që lëshon ose vetëm përcjell një urdhër në kundërshtim me DNH rrezikon të akuzohet dhe dënohet për krime lufte. Shtetet gjithashtu janë të detyruara të ndërmarrin masa shtypëse për të parandaluar ose ndaluar shkeljet e DNH. Masat shtypëse veçanërisht i referohen:

- Detyrës së gjykatave kombëtare për të ndjekur penalisht shkelje serioze të rregullave të DNH që konsiderohen krime lufte;
- Përgjegjësisë penale dhe përgjegjësisë disiplinore e eprorëve.

Duke vepruar kështu, shtetet janë të detyruara të ofrojnë ndihmë të ndërsjellë në çështjet penale dhe të bashkëpunojnë për çështje ekstradimi.

Shtetet si palë në konventa kanë një detyrim të përhapin rregullat e përfshira në konventa, si në kohë paqeje ashtu edhe në kohë lufte. Ndër të tjera, kjo presupozon përfshirjen e kësaj lënde në programet arsimore për arsimin ushtarak, por edhe për mësimin civil, si dhe krijimin e mënyrave të tjera për të njohur forcat e armatosura, personelin mjekësor dhe civilët me rregullat dhe parimet themelore të DNH.

2.3. Integrimi i DNH në Forcat e Armatosura

Procesi i integritetit të DNH në edukimin dhe edukimin e pjesëtarëve të Armatës së pari duhet të fillojë nga niveli më i lartë, nga Ministria e Mbrojtjes dhe Shtabi i Përgjithshëm i Armatës.

Integrimi i DNH në forcat e armatosura të shtetit është një detyrim i pranuar nga neni 83 i Protokollit I të vitit 1977. Përkatësisht, duke pranuar këtë protokoll, shteti është i detyruar të bëjë një studim të rregullave të DNH për të gjithë anëtarët e forcave të armatosura dhe në të gjitha nivelet e komandës edhe në kohë paqeje.

Ministria e mbrojtjes dhe Shtabi i përgjithshëm, të cilët janë në një nivel strategjik, në procesin e planifikimit të të gjitha operacioneve, duhet të marrin parasysh rregullat e DNH, d.m.th. operacionet duhet të planifikohen bazuar në përputhje me rregullat e DNH.

Në **nivelin strategjik**, ku vendimet politike përkthehen në strategji ushtarake dhe përcaktohet koncepti i operacioneve, d.m.th. është planifikuar kryerja e operacioneve në të ardhmen, ndalesat dhe kufizimet e parashikuara nga IHL duhet të merren parasysh. Ndër planifikuesit strategjikë, zyrtarët civilë kompetent dhe gjeneralët, zyrtari më i lartë në shërbimin juridik duhet të ketë vendin e tij. Roli i tij është si këshilltar juridik në procesin e vendimmarrjes ushtarake në mënyrë që të maksimizojë përputhjen me rregullat e IHL.

Detyra e oficerit më të lartë në shërbimin juridik është që të informojë mbajtësit e operacioneve ushtarake që planifikojnë se nuk duhet të merren masa shtypëse kundër personave dhe objekteve të mbrojtura, e as që duhet të përdoren minierat kundër personelit, armët kimike dhe biologjike, madje edhe në rasti kur ato fonde merren nga kundërshtari.

Të gjitha dokumentet dhe urdhërat strategjikë që i referohen një niveli më të ulët të komandimit, duhet të përmbajnë udhëzimet e nevojshme për pajtueshmëri me DNH, jo vetëm duke treguar zyrtarisht në një mënyrë të përgjithshme, por edhe posaçërisht sipas rrethanave dhe mundësive të vazhdueshme për veprime të paligjshme. Në planet strategjike për arsimin ushtarak,

është e nevojshme të planifikohen trajnime dhe zhvillim profesional, si dhe ligjërata nga ekspertë të DNH.

Në nivelin operacional, operacionet aktuale planifikohen dhe kryhen. Këtu aplikimi i DNH është konkret dhe i dukshëm. Përveç komandantëve dhe oficerëve të stafit, aktivitetet duhet të përfshijnë oficerët operacionalë të shërbimit juridik, për integrimin më efikas të DNH në përgatitjen dhe kryerjen e operacioneve ushtarake. Rregullat e DNH duhet të referohen në të gjitha urdhrat ose analizat operative, si dhe në trajnimin e komandave, stafeve, gjatë lojërave të luftës, ushtrimeve të hartave ose trajnimeve në terren.

Nëse gjatë stërvitjes për kryerjen e operacioneve ushtarake merret parasysh në mënyrë të njëanshme, vetëm për sa i përket efikasitetit për arritjen e qëllimit ushtarak, pa marrë parasysh nëse veprimet e planifikuara janë në përputhje me DNH, komandanti rrezikon të marrë një vendim të paligjshëm dhe të mbahet përgjegjës penalisht si kryerës i një krimi lufte, dhe ndihmësit e tij ose këshilltarët e stafit të mbahen përgjegjës si nxitës ose lehtësues në kryerjen e një krimi lufte.

Në nivelin taktik, si niveli më i ulët dhe bazë me pjesëmarrës të ndryshëm, bëhet pranimi dhe integrimi i DNH në trajnimin taktik dhe në kryerjen e operacioneve në nivelin taktik. Qëllimi i trajnimit taktik është të arrihet sjellje korrekte dhe e disiplinuar në luftime, deri te automatizimi si një reagim mekanik dhe refleks në përputhje me rregullat e DNH. Kjo është veçanërisht e rëndësishme sepse gjatë operacioneve luftarake, përballë ndryshimeve të shpejta dhe të larmishme të rrethanave ushtarake, komandantët nuk kanë kohë të lexojnë manuale, dhe ushtarët nuk kanë kushte të mendojnë shumë ose të pyesin komandantët për veprime se si të shmangin veprimet kriminale gjatë luftës.

Ushtarët dhe nënoficerët në trajnim duhet të kuptojnë përgjegjësinë e tyre individuale për mosrespektimin e DNH dhe të jenë në gjendje të dallojnë forcat e ligjshme ushtarake nga personat dhe objektet e mbrojtura, të njohin shenjat e mbrojtjes, të dallojnë procedurat perfide nga dinakëria ushtarake, trajtimi i duhur i të plagosurve, të sëmurëve, të burgosurve të luftës, civilëve, personelit mjekësor dhe fetar në zonën luftarake.

Trajnimi teorik për nënoficerët duhet të jetë më i gjerë se sa për ushtarët, sepse nënoficerët duhet të jenë në gjendje t'i përgjigjen pyetjeve të ushtarëve vartës në fushë, kur nuk ka kushte për të kërkuar mendimet e oficerëve superiore.

Oficerët duhet të zotërojnë shumë mirë rregullat e DNH, që të jenë në gjendje t'i integrojnë plotësisht ato në kryerjen e detyrave të tyre funksionale dhe të mësojnë vartësit për të respektuar DNH.

Edukimi i oficerëve të rinj (nëntoger, toger, kapiten) kryhet sipas kurrikulave të institucionit në kuadër të arsimit ushtarak. Trajnimi i tyre i mëtejshëm i detyrave të oficerëve në trup duhet të ketë për qëllim marrjen e vendimeve për planifikimin dhe kryerjen e operacioneve taktike, kontrollin e tyre, lëshimin e urdhrave specifikë për kryerjen e detyrave luftarake individuale ose grupore dhe përgjegjësinë e komandantëve në rast të procedurave penale nga ata ose nga vartësit e tyre.

Oficerët në gradën major dhe grade më të lartë, siç janë komandantët ose oficerët e shtabit, duhet të studiojnë më parë DNH sipas kurrikulave të kurseve të përshtatshme për oficerët në komanda dhe detyrat e personelit. Në atë mënyrë, ata do të jenë në gjendje të integrojnë në mënyrë rutinore rregullat e DNH në procesin e vendimmarrjes në nivelin operacional, të planifikojnë, ekzekutojnë, kontrollojnë dhe vlerësojnë operacionet ushtarake.

Në detyrat e komandimit të një brigade të pavarur dhe shtabit të vjetër, dhe duke pasur parasysh kompleksitetin e detyrave, oficerët duhet të kenë njohuri të thelluara për DNH. Pjesëmarrja e një këshilltari juridik si ekspert i DNH është i detyrueshëm në procesin e vendimmarrjes në atë nivel.

Udhëzimi ligjor duhet të kryhet vazhdimisht nga eprori i menjëhershëm, brenda kornizës së taktikave të rregullta, logjistikës dhe trajnimit luftarak, dhe jo si një punë shtesë shtesë. Në çdo rast, përgjegjësia më e madhe për integrimin sistematik të DNH në të gjitha nivelet e planifikimit, komandimit dhe kontrollit, qëndron te Shtabi i Përgjithshëm, i cili harton të gjitha programet e trajnimit në bashkëpunim me zyrtarin më të lartë juridik. Të gjitha urdhrat e oficerëve ushtarakë duhet të zbatohen me ligj. Shkeljet e DNH-së gjithashtu duhet të sanksionohen si sjellje disiplinore ose shkelje të rregullit të disiplinës ushtarake. Shkelje të rënda të DNH janë krime të rënda të sanksionuara nga Kodi Penal i secilit shtet, si dhe nga Statuti i Gjykatës Penale Ndërkombëtare.

2.4. Këshilltarët ligjorë në armatë

Shteti është i detyruar të sigurojë këshilltarë juridikë për forcat e armatosura, me detyrën për të dhënë këshilla juridike për komandantët ose duke dhënë udhëzime të përshtatshme për

njësitë vartëse në lidhje me zbatimin e rregullave të DNH. Nga ky rregull rrjedh se këshilltarët juridikë kanë dy funksione themelore: të japin këshilla juridike për komandantin epror dhe të japin udhëzime të përshtatshme nga fusha e tyre për njësitë vartëse. Këshilltarët ligjorë duhet të funksionojnë jo vetëm gjatë konfliktit të armatosur, por edhe në kohë paqeje.

Roli i këshilltarëve juridikë është të ndihmojnë komandantët në marrjen e vendimeve të shëndosha, pasi ata janë të ngarkuar me shumë gjëra të tjera që lidhen me operacionet ushtarake dhe e kanë më të vështirë marrjen dhe ndjekjen e informacionit të nevojshëm nga DNH. Në praktikë, pranohet që këshilltarë të tillë juridikë të emërohen në të gjitha nivelet nga Ministria e Mbrojtjes deri në komandën e një brigade të pavarur. Një këshilltar i tillë ligjor duhet të jetë gjithashtu në dispozicion të një komandanti të kampit për të burgosurit e luftës ose drejtues I kampit (logor) për persona civil të integruar.

Njësia ushtarake që synon të marrë pjesë në operacione paqeruajtëse shumëkombëshe duhet të ketë një këshilltar të pavarur juridik, duke pasur parasysh natyrën dhe objektivat e veçantë të misioneve paqeruajtëse, si dhe rregullat speciale për përdorimin e forcës së armatosur dhe armëve kundër palës konfliktuale.

Funksioni i këshilltarëve juridikë mund të jetë i kufizuar në aplikimin e DNH ose, siç është më e zakonshme dhe e praktikuar, për të kryer një sërë detyrash të tjera ligjore që lidhen me kryerjen e shërbimit ushtarak. Këshilltari juridik mund t'i japë këshilla juridike komandantit të tij për të gjitha çështjet në fushën e ligjit ushtarak dhe DNH. Ai duhet të ekzaminojë urdhrat dhe udhëzimet ushtarake bazuar në kritere të caktuara ligjore. Si oficer i shërbimit juridik, këshilltari ligjor duhet të marrë pjesë në ushtrime ushtarake me detyrën e dhënies së vërejtjeve dhe sugjerimeve për respektimin e DNH. Për atë qëllim, ai duhet të ketë pasqyrë në planet operative dhe dokumentacionin tjetër. Në veçanti, ai duhet të përfshihet në zgjidhjen e problemeve që lidhen me mbajtjen e të burgosurve të luftës, administrimin e rajoneve të okupuara dhe trajtimin e popullatës civile.

Këshilltari juridik është gjithashtu përgjegjës për hetimin e shkeljeve të disiplinës ushtarake dhe

për bërjen e propozimeve për shqiptimin e masave disiplinore ose dënime, si dhe për marrjen e masave të duhura parandaluese në lidhje me respektimin e ligjit. Me rëndësi të veçantë është përfshirja e tij në përhapjen e DNH në njësitë vartëse, duke mbajtur ligjërata ose organizuar seminare për oficerët ushtarakë ose duke dhënë sugjerime për integrim më efikas të DNH në

trajtime dhe mësim të rregullta ushtarake.

Në lidhje me zgjedhjen e objektivit ushtarak për sulm, këshilltari ligjor duhet të paralajmërojë komandantin, nëse objektivi i zgjedhur i sulmit nuk është një synim i ligjshëm ushtarak, nëse shkaktohen humbje kolaterale në mënyrë disproporcionale ose dëme në drejtim të përfitimit ushtarak, për të zgjedhur një objektiv ushtarak alternative me të njëjtën rëndësi ushtarake ose për një drejtim tjetër dhe një herë tjetër për sulm për shkak të dëmtimeve dhe humbjeve të vogla incidentale, për paralajmërim të mundshëm ose evakuimit të civilëve para sulmit dhe për propozime të tjera në përputhje me parimet themelore të DNH.

Këshilltari juridik duhet të ketë qasje të drejtpërdrejtë te komandanti të cilit i është caktuar. Komandanti, si oficer kryesor i Këshilltarit Ligjor, i lëshon direkt urdhra atij në lidhje me angazhimin e tij. Sidoqoftë, këshilltari juridik është i pavarur dhe autonom në misionin e tij këshillimor juridik. Ai është përgjegjës për mendimet dhe propozimet ligjore të dhëna. Komandanti nuk ka pse të pranojë këshilla juridike dhe mund të marrë një vendim tjetër përfundimtar për të cilin vetëm ai është përgjegjës. Nëse këshilltari juridik ka jo vetëm njohuri juridike, por edhe njohuri të përgjithshme taktike ushtarake, ai mund të gëzojë besim më të madh dhe në fakt të përfshihet plotësisht në punën e stafit të komandës.

Funksioni i këshilltarit ligjor për aplikimin e DNH duhet të kryhet nga avokatët. Vetëm në raste ekstreme, kur nuk ka ekspertë juridikë, praktikohet të punësoni oficerë operativë që kanë përfunduar një kurs intensiv të DNH, në varësi të arsimit të tyre të mëparshëm.

3. KRYQI I KUQ DHE GJYSMËHËNA E KUQE SI PROMOVUES TË DNH

Komiteti Ndërkombëtar i Kryqit të Kuq (KNKK) është një organizatë private e pavarur neutrale me qendër në Gjenevë, Zvicër. Ajo u themelua në 1863 nga pesë persona, qytetarë të Zvicrës. Themeli i saj lidhet me përvojat e tmerreve të luftës dhe dëshirën për të parandaluar ose zvogëluar vuajtjet njerëzore gjatë kohës së luftës. Rregullat e krijuara për hir të njerëzimit janë shkruar përmes dëshmime të vuajtjeve të viktimave të luftërave dhe traumave të mbijetuarve të luftërave. Nxitja për themelimin e KNKK-së është dëshmia e tregtarit zviceran Henri Dunant për vuajtjet e një numri të madh të ushtarëve të plagosur në betejën e Solferinos të pavdekësuar në veprën e tij "Kujtimi i Solferino".

KNKK është promovuesi dhe mbrojtësi më i madh i DNH. Si një organizatë humanitare dhe e paanshme, ajo operon në të gjithë botën dhe ka arritur të ndërtojë një reputacion të madh ndërkombëtar. Mandati i KNKK sigurohet nga bashkësia ndërkombëtare në përputhje me Konventat e Gjenevës dhe Protokollat e tyre. Brenda mandatit të besuar, roli kryesor i KNKK është të sigurojë ndihmë humanitare dhe të mbrojë jetën e viktimave të konflikteve ushtarake, por edhe në situata të tjera, siç janë fatkeqësitë natyrore dhe katastrofat e tjera. Në këtë drejtim, detyrat prioritare të KNKK-së janë:

- Ndihmë për popullatën civile në territoret e okupuara;
- Vizitë e të burgosurve të luftës dhe të arrestuarve civilë;
- Kërkoni për persona të zhdukur;
- Transmetimi i mesazheve midis anëtarëve të familjes që janë ndarë si rezultat i një konflikti;
- Ribashkimi i familjeve të zhvendosura;
- Sigurimi i ushqimit, ujit dhe ndihmës mjekësore për civilët që nuk janë në gjendje t'i plotësojnë këto nevoja themelore;
- Kontrolli i përputhshmërisë së DNH;
- Përhapja e njohurive për DNH.

Si promovues i DNH, ndër të tjera, KNKK ka një angazhim të rregullt jo vetëm në përhapjen e rregullave humanitare, por edhe në ndikimin e autoriteteve shtetërore për të përmbushur detyrimet ndërkombëtare dhe për të krijuar të gjitha kushtet e nevojshme për të

siguruar zbatimin e rregullave të ligjit humanitar. Për më tepër, KNKK vepron për të ndikuar në autoritetet shtetërore në miratimin e rregullave humanitare që korrespondojnë me ndryshimin e rrethanave në vend dhe global, me qëllimin kryesor të sigurimit të ndihmës humanitare dhe mbrojtje efektive për të gjithë viktimat e konflikteve ushtarake dhe katastrofave të tjera. KNKK gjithashtu ka të drejtë të ndërmarrë nismën për të ofruar shërbimet e saj palëve në konflikt, veçanërisht në drejtim të ndihmës së viktimave. Në këtë mënyrë, oferta e ndihmës nga KNKK nuk përfaqëson dhe nuk duhet të konsiderohet ndërhyrje në punët e brendshme të vendit, për sa kohë që ndihma është brenda kornizës së njerëzimit dhe ligjit humanitar.

3.1. Lëvizja ndërkombëtare e Kryqit të Kuq dhe Gjysmëhënës së Kuqe

KNKK është themeluesi i **Lëvizjes Ndërkombëtare të Kryqit të Kuq dhe Gjysmëhënës së Kuqe**. Lëvizja ndërkombëtare është e përbërë nga 181 shoqata nacionale dhe Federata Ndërkombëtare e Shoqatave të Kryqit të Kuq dhe Gjysmëhënës së Kuqe si një organizatë që bashkon shoqatat nacionale të Kryqit të Kuq dhe Gjysmëhënës së Kuqe.

Kjo lëvizje funksionon me një mision në të cilin përqendrimi është tek qeniet njerëzore dhe njerëzimi drejt çdo qenie njerëzore, veçanërisht në kohë konflikti ushtarak, por edhe në raste fatkeqësish natyrore, epidemi dhe fatkeqësi të tjera.

Në Konferencën Ndërkombëtare të Kryqit të Kuq dhe Gjysmëhënës së Kuqe të mbajtur në vitin 1965 në Vjenë, u shpallën zyrtarisht parimet themelore mbi të cilat ishte mbështetur kjo Lëvizje Ndërkombëtare e Kryqit të Kuq dhe Gjysmëhënës së Kuqe. Këto janë parimet e mëposhtme:

Humaniteti - Humaniteti është në thelbin e Lëvizjes Ndërkombëtare të Kryqit të Kuq dhe Gjysmëhënës së Kuqe. Shfaqja e saj bazohet në idenë dhe angazhimin për të ndihmuar çdo person që është viktimë ose viktimë e mundshme e konflikteve të luftës ose vuajtjes së shkaktuar nga

situata të tjera specifike. Parimi i njerëzimit promovon dhe inkurajon bashkëpunimin, miqësinë dhe paqen midis njerëzve.

Paanshmëria - Parimi i paanshmërisë presupozon veprime për të ofruar ndihmë humanitare për këdo në nevojë, pa bërë dallimin midis kombësisë, fesë ose besimit politik.

Neutraliteti - Parimi i asnjësisë presupozon që Lëvizja Ndërkombëtare e Kryqit të Kuq dhe Gjysmëhënës së Kuqe, e cila vepron posaçërisht në situata konflikti, nuk duhet të marrë palë në konflikt. Respektimi i vazhdueshëm i këtij parimi ka kontribuar që kjo lëvizje të gëzojë një reputacion të madh në nivelin ndërkombëtar.

Pavarësia - Pavarësia si parim nënkupton në të vërtetë autonominë e Lëvizjes Ndërkombëtare të Kryqit të Kuq dhe Gjysmëhënës së Kuqe. Lëvizja shpallet zyrtarisht e pavarur, dhe shoqëritë kombëtare të Kryqit të Kuq dhe Gjysmëhënës së Kuqe duhet të qëndrojnë të pavarura, pavarësisht nga fakti se ato veprojnë si një ndihmë për shërbimet kombëtare brenda vendit.

Shërbimi vullnetar - Ndihma me bazë humanitare për viktimat dhe potencialisht e prekshme ofrohet mbi baza vullnetare. Dëshira për të ndihmuar dikë nuk do të thotë motivim për të arritur përfitim material për veten. Njerëzimi si një frymëzim themelor është një tipar njerëzor që zotërohet nga njerëzit ose shumica e njerëzve. Prandaj, kjo lëvizje funksionon mbi baza vullnetare, e cila është një nga shenjat e saj.

Bashkimi - Parimi i bashkimit do të thotë që në një vend mund të ketë vetëm një Shoqëri Kombëtare të Kryqit të Kuq dhe Gjysmëhënës së Kuqe. Në të njëjtën kohë, kjo shoqatë kombëtare duhet të jetë e hapur për të gjithë dhe të kryejë punën e saj në të gjithë territorin e vendit.

Universaliteti - Parimi i universalitetit shpreh karakterin e Lëvizjes së Kryqit të Kuq dhe Gjysmëhënës së Kuqe dhe funksionimin e tij globalisht. Të gjitha shoqëritë kombëtare që përbëjnë Lëvizjen Ndërkombëtare të Kryqit të Kuq dhe Gjysmëhënës së Kuqe kanë status të barabartë, që do të thotë përgjegjësi të barabarta dhe detyrë e barabartë për të ndihmuar njëri-tjetrin.

3.2. Shoqata nacionale të Kryqit të Kuq dhe Gjysmëhënës së Kuqe

Shoqatat nacionale të Kryqit të Kuq dhe Gjysmëhënës së Kuqe ofrojnë ndihmë për institucionet shtetërore në fushën e mbrojtjes humanitare, veçanërisht në kushte të fatkeqësive

natyrore dhe situatave të tjera specifike kur ndihma është e nevojshme për viktimat dhe njerëzit e cenueshëm. Në këtë drejtim, shoqatat nacionale kombëtare të Kryqit të Kuq dhe Gjysmëhënës së Kuqe janë të gatshme për aktivitetet e mëposhtme:

- Strehim, sigurimi i ushqimit, ujit dhe ndihmës mjekësore në raste urgjente;
- Trajnim për ofrimin e ndihmës së parë;
- Kontrolli dhe parandalimi i përhapjes së sëmundjeve infektive;
- Vendosja e kontaktit ndërmjet anëtarëve të familjes të prekur nga katastrofat;
- Preventivë nga HIV / SIDA;
- Dhurimi i gjakut;
- Aktivitete rinore dhe vullnetare;
- Diseminim i parimeve të së Drejtës Ndërkombëtare Humanitare.

3.3. Federata Ndërkombëtare e shoqatave të Kryqit të Kuq dhe Gjysmëhënës së Kuqe

Federata Ndërkombëtare e shoqatave të Kryqit të Kuq dhe Gjysmëhënës së Kuqe u themelua në vitin 1919 dhe punon për të inkurajuar dhe forcuar punën humanitare, forcimin e bashkëpunimit të shoqërive kombëtare dhe forcimin e kapaciteteve të tyre. Federata gjithashtu vepron për të drejtuar dhe koordinuar ndihmën ndërkombëtare të dhënë nga Lëvizja e Kryqit të Kuq dhe Gjysmëhënës së Kuqe.

Federata Ndërkombëtare e shoqatave të Kryqit të Kuq dhe Gjysmëhënës së Kuqe ka qenë një vëzhgues i rregullt në Kombet e Bashkuara që nga 1994.

3.4. Rregulla për përdorimin dhe mbrojtjen e ëmblemës së Kryqit të Kuq

Në zbatim të nenit 38 të Konventës së Gjenevës për përmirësimin e gjendjes së të plagosurve dhe të sëmurëve në forcat e armatosura të luftës, në njohje të shtetit të Zvicrës, shenja e kryqit të kuq heraldik në një fushë të bardhë, në kthim të ngjyrave federale, ruhet si ëmblemë dhe shenjë për njohjen e shërbimit mjekësor në forcat e armatosura.

Për vendet që tashmë i përdorin si emblema, në vend të Kryqit të Kuq, njihen edhe Gjysmëhëna e Kuqe, Kristali i Kuq dhe Luani i Kuq dhe Dielli, në një sfond të bardhë. Sot përdoren vetëm tre emblemat e para të autorizuara.

Ëmblemat mund të përdoren për dy qëllime të ndryshme:

- Për qëllim demonstrues (tregues) në kohë paqeje;
- Për qëllime mbrojtëse në kohë paqeje, gjatë luftës dhe në gjendje të jashtëzakonshme.

Ëmblema përdoret kryesisht si mjet mbrojtjeje në kohë konflikti për të dalluar dhe identifikuar persona të caktuar dhe objekte të mbrojtura nga Konventat e Gjenevës dhe Protokollet Shtesë (personeli mjekësor, njësitë mjekësore dhe automjetet mjekësore). Kjo gjithashtu përfshin personelin mjekësor ushtarak, njësitë dhe transportin. Për të qenë efektiv në rrethana të tilla, emblema duhet të jetë e dukshme dhe kështu e madhe. Përdorimi i tij duhet të jetë i autorizuar dhe nën kontrollin e shtetit.

Stema përdoret si një pajisje treguese kryesisht në kohë paqeje, pasi përdorimi i tillë nuk nënkupton mbrojtje, por identifikon persona, pajisje dhe aktivitete (në përputhje me parimet e Kryqit të Kuq) që lidhen me Kryqin e Kuq ose Gjysmëhënën e Kuqe. Përdorimi për qëllime treguese duhet të jetë në përputhje me ligjin kombëtar dhe nëse përdoret për qëllime të tilla indikative në kohë konflikti të armatosur, emblema duhet të jetë e vogël. Përkundër kufizimeve të mësipërme, KNKK dhe Federata Ndërkombëtare e Shoqatave të Kryqit të Kuq dhe Gjysmëhënës së Kuqe mund të përdorin emblemën, duke përfshirë të gjitha dimensionet në çdo kohë dhe për të gjitha aktivitetet e tyre.

Komiteti Ndërkombëtar i Kryqit të Kuq ka detyrimin të përdorë emblemën në çdo kohë, pra në luftë dhe në paqe. Përdorimi i emblemës së Kryqit të Kuq është për të siguruar mbrojtjen e personave që do të ndihmohen dhe për të siguruar mundësinë e përdorimit të tyre për stafin mjekësor dhe automjetet mjekësore të transportit.

Konventat e Gjenevës detyrojnë shtetet të marrin masa për të parandaluar abuzimin e emblemës në paqe ose luftë. Në rast abuzimi, shtetet janë të detyruara të sanksionojnë abuzimin. Secili shtet ka gjithashtu një detyrim të përcaktojë rregulla në lidhje me mbrojtjen e emblemës. Në rast konflikti ushtarak, emblema e Kryqit të Kuq si mbrojtje mund të përdoret vetëm nga:

- Shërbimet mjekësore të forcave ushtarake;
- Shoqatat Kombëtare e Kryqit të Kuq dhe Gjysmëhëna e Kuqe të njohura dhe të autorizuar nga qeveritë e tyre për të ofruar ndihmë mjekësore për forcat e armatosura;
- Shoqatat kombëtare që mund të përdorin emblemën vetëm për qëllime mbrojtëse për personelin dhe pajisjet e tyre kur ndihmojnë shërbimet zyrtare mjekësore në kohë lufte, me kusht që personeli dhe pajisjet e tilla të kryejnë vetëm ato funksione humanitare;
- Spitalet civile dhe objektet e tjera mjekësore të njohura si të tilla nga qeveria dhe të autorizuar për të shfaqur emblemën për qëllime mbrojtëse (stacionet e ndihmës së parë, ambulancat, etj.);
- Shërbime të tjera të ndihmës vullnetare që i nënshtrohen kushteve të njëjta me shoqëritë kombëtare. Ata duhet të kenë njohjen dhe autoritetin e qeverisë dhe mund të përdorin emblemën vetëm për personelin dhe pajisjet ekskluzivisht për shërbimet mjekësore.

Përdorimi i ëmbleme mbrojtëse që nuk përputhet me rregullat e përcaktuara sjell përgjegjësi për abuzim. Disa mënyra të paligjshme ose motive për përdorimin e ëmblemeve gjithashtu sjell përgjegjësi për një krim lufte qoftë një konflikt ushtarak ndërkombëtar apo jo ndërkombëtar. Përdorimi i ëmblemeve në përputhje me rregullat e përcaktuara lidhet drejtpërdrejt me statusin, reputacionin ndërkombëtar dhe besimin që është baza e veprimtarive të KNKK-së që nga themelimi i saj. Të gjitha palët në rast të konfliktit ushtarak dhe të gjithë personat në rast paqeje duhet të kenë besim në synimet dhe ndihmën e ofruar nga kjo organizatë ndërkombëtare. Pa besim të plotë të ndërsjellë, hyrja te personat për të cilët synohet ndihma do të ishte e paaftë ose e vështirë. Për këto arsye, secili shtet duhet të marrë masa për të parandaluar keqpërdorimin e stemës dhe masat për sanksionimin e abuzimeve. Përndryshe, toleranca e këtyre abuzimeve, pavarësisht nga rrethanat dhe motivet për të cilat ato janë kryer, mund të minojë reputacionin e KNKK-së dhe të rrezikojë sistemin e mbrojtjes të vendosur me ligj humanitar.

Abuzimet e emblemës së Kryqit të Kuq dhe ëmblemat e tjera mund të ndodhin si:

- Një imitim që supozon përdorimin e një shenje që ka një formë ose ngjyrë që mund të shkaktojë konfuzion në lidhje me emblemën;

- Uzurpimi që përfaqëson përdorimin e emblemës nga persona të paautorizuar, siç janë personat fizikë të paautorizuar, organizatat joqeveritare, mjekët ose farmacistët që nuk janë të angazhuar nga KNKK;
- Perfidia që përfaqëson përdorimin e emblemës në kohë konflikti ushtarak me qëllim mbrojtjen e personelit ushtarak ose policor. Ky lloj i keqpërdorimit të emblemës nënkupton përgjegjësinë për një krim lufte.

Në Konferencën Diplomatike në Gjenevë në 2005, me miratimin e Protokollit të Tretë të Konventave të Gjenevës të vitit 1949, u miratua një emblemë e Kristalit të Kuq, i cili, përveç emblemit të Kryqit të Kuq dhe Gjysmëhënës së Kuqe, u prezantua si një zgjidhje kompromisi për popullin izraelit konsolidon universalitetin duke forcuar fuqinë dhe besueshmërinë e tij. Stema do të vendoset nën mbikëqyrjen e autoritetit ushtarak kompetent në flamuj, në shiritat e veshur rreth krahut, si dhe në të gjitha pajisjet në shërbimin mjekësor.

3.5. Aktivitetet e Kryqit të Kuq në mbrojtje të kategorive të rrezikuara të qytetarëve

Njerëzimi që është i mbështjellë në thelbin e KNKK-së kërkon veprimin dhe ndihmën e tij për çdo person të rrezikuar, pavarësisht kombësisë, fesë ose besimit politik.

Në bazë të Protokollit I të Konventave të Gjenevës të vitit 1949, shtetet anëtare janë të detyruara t'i ofrojnë të gjitha mjetet e mundshme KNKK dhe t'i mundësojnë asaj të kryejë detyrat e saj humanitare.

Në konfliktet e brendshme të armatosura, KNKK, në përputhje me nenin 3 të Konventave të Gjenevës, mund t'i ofrojë shërbimet e saj palëve në konflikt, por vetëm me pëlqimin paraprak të Shtetit në territorin e të cilit zhvillohet konflikti. Përkatesisht, pa miratimin e shtetit në territorin e të cilit po zhvillohet konflikti, çdo veprim humanitar është jashtë diskutimit. Protokolli II, nga ana tjetër, nuk përmend aspak mundësinë që KNKK të ofrojë shërbimet e saj të mira. Prandaj, aplikimi i mbrojtjes humanitare në konflikt të brendshëm varet vetëm nga vullneti i mirë i palëve ndërluftuese. KNKK gjithashtu duhet të përmbahet të komentojë politikisht ose ushtarakisht mbi konfliktet e brendshme, dhe të komentojë mbi privimin e të burgosurve nga liria. Prandaj, KNKK si një organizatë humanitare neutrale dhe e paanshme është në një situatë delikate për të përcaktuar llojin dhe bazën ligjore të mbrojtjes humanitare, pasi nuk duhet të bëjë ndonjë vlerësim politik ose ushtarak të konfliktit aktual të armatosur.

Kryqi i Kuq Kombëtar, i vendosur në territorin e vendit ku po zhvillohet konflikti, mund të ofrojë ndihmë për të mbrojtur viktimat e këtij konflikti. Protokolli II përmend vetëm organizatat nacionale të Kryqit të Kuq (neni 18), dhe neni 3 i përbashkët i Konventave të Gjenevës autorizon KNKK që të ofrojë shërbimet e saj në konflikt të brendshëm dhe të veprojë në përputhje me shtetin në territorin e të cilit zhvillohet konflikti.

Personat e rrezikuar në konflikt ushtarak janë kryesisht civilë si njësi që nuk marrin pjesë aktive në konflikt, në kuptimin që ata nuk mbajnë armë dhe nuk marrin pjesë në armiqësi. KNKK zbaton rregulla të veçanta të sjelljes për fëmijët dhe gratë, si një kategori e cënueshme dhe potencialisht e rrezikuar të personave. KNKK gjithashtu ndërmerr veprime për refugjatët dhe personat e zhvendosur brenda vendit, pavarësisht nëse statusi i tyre është rezultat i konfliktit të armatosur ndërkombëtar ose të brendshëm.

▪ **Mbrojtja e civilëve**

E drejta ndërkombëtare humanitare bazuar në Konventat e Gjenevës i detyron palët në një konflikt ushtarak të trajtojnë civilët me njerëz, të respektojnë dinjitetin e tyre dhe të mos i trajtojnë me një trajtim poshtërues. Sidoqoftë, në të gjitha luftërat e mëparshme dhe konfliktet ushtarake në një shkallë më të madhe ose më të vogël, shumë shpesh popullsia civile i ndjen të gjitha pasojat e këtij konflikti ushtarak. Prandaj, mbrojtja e civilëve në rast të konfliktit ushtarak është baza e të drejtës humanitar. Puna e KNKK-së bazohet në këtë. Mbrojtja e civilëve është një përparësi e ligjit humanitar dhe KNKK, pavarësisht nëse në një rast të veçantë është një konflikt ushtarak ndërkombëtar ose i brendshëm. Për të mbrojtur civilët, rregullat ndërkombëtare i detyrojnë shtetet që t'i mundësojnë KNKK-së të kryejë punën e saj pa probleme në zonat e banuara nga civilë.

Palët në konflikt nuk duhet të bllokojnë hyrjen e automjeteve mjekësore dhe personelit të cilëve u kërkohet të ofrojnë ilaçe, ushqim ose ujë për popullatën civile ose të ofrojnë ndihmë mjekësore.

KNKK ka të drejtë t'i drejtohet autoriteteve të secilës palë në konflikt dhe të ofrojë ndihmën e saj për popullatën civile, pa ndërhyrë në punët e brendshme të asaj ane.

▪ **Mbrojtja e fëmijëve**

Fëmijët janë një kategori veçanërisht e prekshme sepse janë të ekspozuar ndaj të gjitha llojeve të rreziqeve. Në kohë konflikti ushtarak, nevojat e tyre për ushqim, ujë, kujdes shëndetësor, shkollim, etj. Mund të vihen në dyshim. Por ata gjithashtu mund të ndahen nga prindërit e tyre, duke e

rrezikuar jetën e tyre. Për fat të keq, përvoja e luftës tregon se fëmijët mund të angazhohen në mbledhjen e informacionit për palën tjetër, madje edhe të rekrutohen dhe të përfshihen direkt në armiqësi. Në raste të tilla, edhe nëse i mbijetojnë armiqësive, fëmijëve do t'ju duhet një periudhë e gjatë e riintegrit në shoqëri dhe përshtatje në jetën e përditshme.

Aktivitetet e KNKK-së në lidhje me mbrojtjen e fëmijëve kanë për qëllim veçanërisht kategoritë veçanërisht të cenueshme të fëmijëve. Këta janë kryesisht fëmijë që kanë humbur prindërit e tyre, fëmijë që janë ndarë nga prindërit ose të afërmit e tyre dhe kanë lënë praktikisht të pashoqëruar, dhe fëmijë që janë ndaluar me prindërit e tyre.

Përpyjekjet e KNKK kanë për qëllim gjetjen dhe ribashkimin e prindërve dhe fëmijëve të ndarë, nëse është e mundur, ose ribashkimin e fëmijëve me të afërmit e tjerë.

Secili aktivitet i KNKK-së, në të cilën përqendrohet vëmendja te fëmijët, presupozon marrjen e të gjitha masave që janë në interesin më të mirë të atyre fëmijëve.

▪ **Të burgosur**

Qëllimi kryesor i KNKK-së në aktivitetet për ndihmë ndaj personave të privuar nga liria në një konflikt ushtarak dhe statusi i të burgosurve (robërve) është të sigurojë trajtimin njerëzor të tyre nga pala e robërve. Kapja është një situatë në të cilën këta individë kanë mundësi të degradohen, përdoren forca ose detyrohen të punojnë. Në rrethana të tilla, KNKK kërkon të krijojë kontakte dhe dialog me autoritetet nën autoritetin e të cilëve mbahen të burgosurit.

Qëllimi përfundimtar është sigurimi i hyrjes në vendin ku ndodhen të arrestuarit dhe vizita e tyre në mënyrë që të fitohet njohuri e drejtpërdrejtë në respektimin ose mosrespektimin e detyrimeve dhe rregullave të ligjit humanitar në lidhje me trajtimin e të ndaluarve.

▪ **Të ikurit dhe personat e zhvendosur brenda vendit**

Personat me status refugjatë ose persona të zhvendosur brenda vendit janë gjithashtu një kategori e mbrojtur në ligjin humanitar. Këta janë persona që për shkak të persekutimit ose ndonjë rreziku tjetër, kalojnë kufijtë e vendit të tyre duke kërkuar mbrojtje (refugjatë), d.m.th njerëz që kanë lënë shtëpitë e tyre, por nuk kanë kapërcyer kufijtë e vendit të tyre (persona të zhvendosur brenda). Këto dy kategori mbrohen nga e drejta e të drejtave të njeriut, dhe e zhvendosur brenda vendit nga ligji kombëtar i shtetit të tyre. Sidoqoftë, nëse është një vend i përfshirë në një konflikt ushtarak, atëherë mbrojtja e tyre bazohet në parimet e DNH. Garancitë për të drejtat e njeriut kanë të bëjnë

me qasjen në ndihmë adekuate për t'u dhënë këtyre personave nga organizata humanitare dhe personeli mjekësor. Ligji humanitar i detyron palët ndërhyrëse jo vetëm që të krijojnë kushte që këta persona të kenë mundësi të ndihmës në ushqim, ujë, ilaçe, por edhe të ndërmarrin masa të duhura për të regjistruar qytetarët e rrezikuar dhe masat për të parandaluar zhdukjen e tyre.

4. ZBATIMI I DNH NË OPERACIONE SHUMËKOMBËSHE PAQËSORE

Operacionet paqeruajtëse shumëkombëshe janë një instrument ose formë përmes së cilës siguria kolektive realizohet në praktikë. Termi paqeruajtës është një term i gjerë dhe gjithëpërfshirës që përfshin një sërë aktivitete që ndërthuren me njëra-tjetrën, si p.sh. mbështetja e diplomacisë, ruajtja e paqes dhe forcimi i paqes. Disa operacione paqeruajtëse përdorin më shumë mjete politike, ndërsa të tjerat mbizotërohen nga përdorimi i forcës ushtarake. Këto përfshijnë operacione tradicionale paqeruajtjeje, si dhe aktivitete për zbatimin e paqes për të ofruar ndihmë humanitare, rivendosjen e rendit dhe stabilitetit, vendosjen e sanksioneve, garantimin dhe ndalimin e lëvizjes, krijimin e zonave të mbrojtjes dhe palët ndërluftuese me forcë.

Operacionet e paqes gjithashtu mund të përshkruhen si operacione në terren të krijuara nga Kombet e Bashkuara, me pëlqimin e palëve të interesuara, për të ndihmuar në kontrollin dhe zgjidhjen e konflikteve midis tyre, nën komandën dhe kontrollin e Kombeve të Bashkuara.

Misionet e paqes përbëhen nga forca të armatosura neutrale dhe lehtësisht të formuara për t'i dhënë fund armiqësive të armatosura, me miratimin paraprak të shtetit në territorin e të cilit janë vendosur ato forca, dhe kanë për qëllim dekurajimin e vazhdimit të konfliktit ushtarak dhe promovimin e një mjedisi për zgjidhjen e mosmarrëveshjes specifike. Ato mundësojnë parandalimin ose ndërprerjen e armiqësive midis shteteve, përmes ndërhyrjes së palëve të treta të organizuara dhe të drejtuara nga brenda, me ndihmën e forcave shumëkombëshe të përbërë nga ushtria, policia dhe civilët, në mënyrë që të vendosin dhe ruajnë paqen.

Sa i përket zbatimit të operacioneve paqeruajtëse, çështje dhe dilema të caktuara juridike dhe politike janë akoma të hapura dhe aktuale. Dilemat kryesisht kanë të bëjnë me bazën juridike (ligjshmërinë), por edhe legjitimitetin e tyre (arsyetimin), më tej fuqitë e vendosjes (vendosjes) së forcave paqeruajtëse, si dhe të drejtën e përdorimit të forcës nga forcat e vendosura paqeruajtëse, zbatimin e DNH kur forca paqeruajtëse vepron si palë e një konflikti të armatosur, por edhe zbatimi

i të drejtave të njeriut kur forca paqeruajtëse nuk është palë në konfliktin e armatosur, zbatimi i ligjit kombëtar të vendit ku vendoset forca paqeruajtëse dhe zbatimi i ligjit kombëtar të vendeve në forcat paqeruajtëse.

4.1. Forcat e armatosura të OKB

Të gjithë anëtarët e Kombeve të Bashkuara janë të detyruara, me kërkesë të Këshillit të Sigurimit, të vënë në dispozicion të forcave të armatosura, ndihmë dhe ndihmë, duke përfshirë edhe të drejtën e kalimit nëpër territorin e tyre. Për secilin mision, forcat e OKB marrin rregulla të angazhimit që rregullojnë përdorimin e forcës nga komandantët e vjetër dhe lëshimin e urdhrave për armë. Të drejtat dhe detyrimet midis shteteve që marrin pjesë në ekzekutimin e veprimeve të armatosura nga njëra anë dhe Këshillit të Sigurimit nga ana tjetër rregullohen me një marrëveshje të veçantë. Marrëveshja duhet të specifikojë numrin dhe llojet e forcave, nivelin e tyre të gatishmërisë dhe vendosjen e përgjithshme, si dhe natyrën e lehtësimit dhe ndihmës që do të ofrohet. Jo të gjithë anëtarët e tij marrin pjesë në veprimet e armatosura të OKB, por vetëm shtetet që janë thirrur nga Këshilli i Sigurimit. Shtë parashikuar të themelohet një Komitet i Shtabit Ushtarak me detyrën e këshillimit të Këshillit të Sigurisë dhe ndihmës së tij në çështjet që kanë të bëjnë me nevojat ushtarake, si dhe përdorimin dhe komandimin e forcave në dispozicion të tij. Komiteti përbëhet nga Shefat e Shtabit të anëtarëve të përhershëm të Këshillit të Sigurimit ose përfaqësuesve të tyre. Komiteti i përgjigjet Këshillit të Sigurimit për drejtimin strategjik të të gjitha forcave të armatosura në dispozicion. Relatedështjet që lidhen me komandimin e atyre forcave rregullohen më tej. Planet për përdorimin e forcave të armatosura duhet të hartohen nga Këshilli i Sigurimit, me ndihmën e Komitetit të Shtabit Ushtarak. Mundësia ligjore e parashikuar në Kapitullin VII të Urdhërësës së OKB, e cila merret me situata kur problemi nuk mund të zgjidhet në mënyrë paqësore, është thelbësore për funksionimin efektiv të sistemit të sigurisë kolektive të OKB. Në atë rast, masat shtrënguese mund të zbatohen për të ruajtur dhe forcuar paqen ndërkombëtare. Sekretari i Përgjithshëm i OKB në Agjendën e 1992 për Paqen ka shprehur pa mëdyshje se deri atëherë Këshilli i Sigurimit nuk kishte ndërmarrë ndonjë veprim shtrëngues kundër forcave të armatosura sipas nenit 42 të Urdhërësës së OKB për Mirëmbajtjen dhe Rivendosjen e Paqes dhe Sigurisë Ndërkombëtare. Ai theksoi se mundësia e marrjes së një opsioni të tillë është thelbësor për besueshmërinë e OKB si garant i sigurisë ndërkombëtare. Por në të njëjtën kohë ai vlerësoi se OKB nuk ka një mundësi të tillë, sepse vendet anëtare të OKB nuk kanë

vepruar në përputhje me detyrimin nga neni 43 i Urdhëresës për të lidhur marrëveshje të posaçme që do t'i vënë në dispozicion të Këshillit të Sigurimit forca të armatosura të përhershme, të cilat janë të nevojshme për të kryer ndonjë operacionet paqeruajtëse. Rekomandoi lidhjen e marrëveshjeve të tilla dhe aktivizimin e Komitetit të Shtabit Ushtarak me pjesëmarrjen e mundshme të shteteve që nuk janë anëtare të përhershme të Këshillit të Sigurimit, në kuptimin e nenit 47 të Urdhëresës.

Me marrëveshjet për vënien në dispozicion të OKB të forcave të armatosura, njësitë ushtarake duhet të përcaktohen që do të ishin të gatshme me thirrjen e Këshillit për të marrë pjesë në operacione luftarake. Këto njësi do të përbëheshin nga vullnetarë, të armatosur me armë të përshtatshme luftarake dhe të trajnuar posaçërisht brenda forcave të tyre kombëtare. Vendosja dhe përdorimi i forcave të tilla do të ndërmerrej nën autoritetin e Këshillit të Sigurimit, nën komandën e Sekretarit të Përgjithshëm, dhe në rastin e forcave paqeruajtëse. Praktikisht, komandanti i forcës së OKB do të emërohet Sekretar i Përgjithshëm me pëlqimin e Këshillit të Sigurimit. Selia e komandantit të forcave është shumëkombëshe me një përbërje personeli të përcaktuar sipas përqindjes së pjesëmarrjes së trupave kombëtare të angazhuara. Selia do të përbëhet nga personeli ushtarak dhe një përbërës civil, i cili mund të përfshijë civilë lokalë për punë logjistike dhe administrative. Duke pasur parasysh rrethanat që OKB nuk ka një forcë të armatosur për vendosjen e paqes me forcë, OKB zakonisht shkon në fushë me forcën paqeruajtëse pas përshkallëzimit të konfliktit të armatosur, kështu që Këshilli i Sigurimit ka qenë prej kohësh në një pozicion të zjarrfikësve botëror për të ndërhyrë. pas shpërthimit të zjarrit ushtarak. Kjo situatë korrigjohet ndjeshëm duke intensifikuar operacionet e paqes në formën e një diplomacie parandaluese.

OKB ka dhënë kontribute të konsiderueshme në zgjidhjen e mosmarrëveshjeve midis shumë vendeve për të zgjidhur tensionet, për të parandaluar konfliktet, për të siguruar një armëpushim

dhe armëpushim dhe për t'i dhënë fund luftimeve të ashpra, duke shpëtuar jetë dhe duke i dhënë fund vuajtjeve traumatike njerëzore. Rezultatet e tilla nuk mund të vlerësohen nga fondet e shpenzuara vetëm për operacionet paqeruajtëse ose me përpjekje njerëzore. Në 1995, për shembull, rreth 70,000 vëzhgues ushtarakë dhe policia civile u vendosën nën kujdesin e Kombeve të Bashkuara, të siguruar nga 77 vende dhe të dislokuar në mbarë botën.

Kur forcat e OKB në një operacion paqeruajtës praktikisht veprojnë si palë e pavarur e një konflikti dhe marrin pjesë në operacione luftarake kundër forcave të armatosura të një kundërshtari të veçantë, atëherë rregullat e DNH hyjnë në fuqi. Forcat e OKB duhet të respektojnë dhe mbrojnë popullsinë civile, në përputhje me Konventën e Gjenevës për Mbrojtjen e civilëve dhe të zbatojnë, në përputhje me rrethanat, të gjitha instrumentet e tjera përkatëse ndërkombëtare detyruese.

4.2. Roli i NATO-s në operacionet paqeruajtëse

Urdhëresa e OKB-së verifikon të drejtën e shtetit për vetëmbrojtje individuale dhe kolektive në

rast të një sulmi të armatosur. Kjo nënkupton gjithashtu mundësinë e mbrojtjes kolektive të shteteve përmes organizatave të ndryshme rajonale. Në fakt, Urdhëresa e OKB lejon ekzistencën e marrëveshjeve rajonale ose organizatave të krijuara për të ruajtur paqen dhe sigurinë ndërkombëtare. Theksohet se organizatat rajonale janë në varësi të OKB, gjë që kushtëzon që veprimi i tyre të jetë në përputhje me parimet dhe qëllimet e OKB.

Përdorimi i forcës nga organizatat rajonale me autorizim paraprak nga Këshilli i Sigurimit duhet të bëhet në përputhje me rregullat e DNH. Një veprim i tillë do të merret në emër të Kombeve të Bashkuara, nën kontrollin dhe përgjegjësinë e Këshillit të Sigurimit. Nëse është e nevojshme, mandati i dhënë për përdorimin e forcës mund të zgjatet, kufizohet ose revokohet. Organizatat rajonale dhe shtetet që janë të autorizuar të zbatojnë masat e duhura, vendosin në mënyrë të pavarur nëse do ta pranojnë autorizimin, por nëse e pranojnë atë, ata duhet të veprojnë në kushtet e përcaktuara.

Aleanca ushtarake më aktuale dhe më efektive me karakter mbrojtës është NATO. Qëllimet dhe parimet e tij të veprimit janë të përcaktuara në Traktatin e Atlantikut të Veriut, të nënshkruar

në Uashington në 1949. Sipas kësaj Marrëveshjeje, çdo sulm ushtarak ndaj një ose më shumë shteteve anëtare do të konsiderohet sulm ndaj të gjitha vendeve anëtare të NATO-s. Në çdo rast të një sulmi dhe masave të marra kundër këtij sulmi, ekziston një detyrim që menjëherë të njoftojë Këshillin e Sigurimit të OKB.

Masat e marra nga NATO janë të përkohshme dhe pushojnë sa më shpejt që Këshilli i Sigurimit i KB të marrë masa në kompetencën e tij për të ruajtur ose rivendosur paqen dhe sigurinë ndërkombëtare. Kjo e drejtë për vetëmbrojtje kolektive të NATO-s ka të njëjtën bazë dhe karakter identik juridik si e drejta e vetëmbrojtjes së vendit, e parashikuar nga Urdhëresa e OKB.

Praktika e re ndërkombëtare ka treguar që Këshilli i Sigurimit, duke marrë parasysh faktin se ai nuk ka forca të armatosura të marrin masa nga sistemi i sigurisë kolektive, d.m.th. të ndërmarrë operacione paqeruajtëse, jo vetëm që mundet, por praktikisht është i detyruar të kërkon angazhimin ushtarak të NATO-s, si dhe pjesëmarrjen e personelit dhe burimeve nga organizata të tjera rajonale, të tilla si BE dhe OSBE.

Gjatë konfliktit të armatosur në ish-Jugosllavi, OKB i bëri thirrje NATO-s të marrë pjesë në aktivitetet e monitorimit dhe operacionet paqeruajtëse me përdorimin e forcave të armatosura, përfshirë zbatimin e: embargos së armëve, sanksionet ekonomike, ndalimin e fluturimeve ushtarake, etj. mbrojtja e personelit të OKB, mbrojtja e zonave të sigurisë dhe ofrimi i ndihmës humanitare.

5. KONFLIKT I ARMATOSUR

Një konflikt i armatosur është një marrëdhënie komplekse midis dy ose më shumë palëve kundërshtare që ndërmarrin veprime të armatosura kundër njëri-tjetrit për të ndjekur interesat e tyre politikë. Kjo marrëdhënie krijohet me vendimin e njëres palë në konflikt, i cili do të jetë i pari që do të përdorë forcën ushtarake.

5.1. Palët në konfliktin e armatosur

Shteti si palë e një konflikti të armatosur

Palë e një konflikti të armatosur ndërkombëtar është çdo shtet që merr pjesë në një konflikt të armatosur ndërkombëtar dhe ka të drejta dhe detyrime në lidhje me respektimin dhe zbatimin e DNH

Pushteti faktik si palë

Një qeveri de-fakto e krijuar nga lëvizjet revolucionare dhe çlirimtare në ose jashtë territorit të saj kundër një vendi okupues konsiderohet gjithashtu një palë e një konflikti të armatosur ndërkombëtar. Gjithashtu, lëvizjet revolucionare dhe çlirimtare konsiderohen palë në një konflikt të armatosur kur ato janë në një aleancë me një shtet tjetër ose një aleancë shtetesh.

Pushtet faktik i organizuar si palë në konflikt të brendshëm të armatosur

Në një konflikt të armatosur jo ndërkombëtar, qeveria e organizuar de fakto që udhëheq rebelët në një konflikt të brendshëm të armatosur i jepet një pozicion anësor në konflikt nëse e pranon kështu qeverinë kundër së cilës u ngritën rebelët ose nëse OKB e njeh një status të tillë.

Organizata e kombeve të bashkuara (OKB)

OKB konsiderohet si palë e një konflikti të armatosur kur merr masa të armatosura kolektive për të ndaluar agresionin dhe për të vendosur paqen. Të gjitha shtetet, forcat e armatosura të të cilëve marrin pjesë në masat kolektive të marra nga OKB bëhen palë në konfliktin e armatosur.

5.2. Lloje të konflikteve të armatosura

Në varësi të kriterit që aplikohet, konfliktet e armatosura ndahen sipas:

- **Palët në konflikt të armatosur:**
 - konflikte të armatosura ndërkombëtare midis dy ose më shumë vendeve;
 - konflikte të armatosura jo-ndërkombëtare.
- **Zona ku zhvillohen operacionet ushtarake dhe numri i pjesëmarrësve:**
 - Lokale;
 - Regjionale;
 - Botërore.
- **Qëllimi i konfliktit të armatosur:**
 - Me qëllim të kufizuar;
 - Me qëllim radikal.
- **Armatimi i cili përdoret:**
 - Konvencionale;
 - Jo-konvencionale (nukleare).
- **Lloji i forcave të armatosura dhe hapësira:**
 - Tokësore;
 - Detare;
 - Ajrore.
- **Lloji i operacioneve luftarake:**
 - Ofanzive;
 - Defanzive.
- **Qëllimet, motivet dhe orientimi ideologjik dhe politik:**
 - I drejtë dhe i padrejtë;
 - Çlirimtare;
 - Sulmuese dhe mbrojtëse;
 - Revolucionare;
 - Fetare.
- **Aspekti juridik:**
 - Vetmbrojtje;
 - Agresion.

5.3. Konflikte të armatosura ndërkombëtare dhe jo ndërkombëtare (të brendshme)

Nga pozicioni i Të Drejtës Humanitare Ndërkombëtare, më e rëndësishmja është ndarja e konflikteve të armatosura në ndërkombëtare dhe jo-ndërkombëtare (të brendshme). Ky dallim është i rëndësishëm sepse rregulla të ndryshme ushtarake dhe humanitare zbatohen në konfliktet e armatosura ndërkombëtare dhe jo-ndërkombëtare (të brendshme). Përfshirja e konceptit të konfliktit të armatosur jo ndërkombëtar në nenin e përbashkët të Konventave të Gjenevës ka kontribuar në të vërtetë në zhvillimin dhe kodifikimin e ligjit ndërkombëtar humanitar. Që atëherë, grupet e organizuara të armatosura janë trajtuar si "palë" të konfliktit të armatosur me detyrimet e tyre sipas ligjit ndërkombëtar, pavarësisht nëse njihen zyrtarisht nga pala kundërshtare. Në të njëjtën kohë, shtetet nënshkruese theksojnë se dispozitat e nenit 3 të përbashkët "nuk do të ndikojnë në përcaktimin e statusit juridik të palëve në konflikt." që ata kanë personalitet të plotë juridik sipas ligjit ndërkombëtar. Kjo prejardhje historike ka përcaktuar strukturën aktuale të kontratës DNH, e cila, për shkak të këtyre rrethanave, është shumë më e gjerë për konfliktet e armatosura ndërkombëtare, jo ndërkombëtare, megjithëse shpjegimet humanitare dhe ushtarake janë në thelb të njëjta për të dy llojet e konflikteve. Për këto arsye, ekziston një tendencë e përgjithshme sot për të ngushtuar hendekun midis zbatimit të rregullave të DNH në konflikte të armatosura ndërkombëtare dhe jo ndërkombëtare. Ligji gjyqësor i gjykatave penale ndërkombëtare, ndikimi i të drejtave të njeriut, madje edhe disa rregulla të traktatit të miratuara nga shtetet, e kanë afruar ligjin e konflikteve të armatosura jo-ndërkombëtare me ligjin e konfliktit të armatosur ndërkombëtar, madje është propozuar që të eliminohet krejtësisht ndryshimi. Në shumë fusha ku rregullat e traktatit janë akoma të ndryshme, ka pretendime që sipas ligjit të zakonshëm ndërkombëtar, diferencat midis dy kategorive të konfliktit janë zhdukur gradualisht.

5.3.1. Konflikt i armatosur ndërkombëtar

Forma klasike e konfliktit të armatosur ndërkombëtar është një konflikt midis dy ose më shumë shteteve. Sot, ligji ndërkombëtar humanitar që rregullon situatat e konfliktit të armatosur ndërkombëtar është kodifikuar kryesisht në Konventat e Hagës në 1907, Konventat e Gjenevës të vitit 1949 dhe Protokollin Shtesë I 1977. Këto rregulla plotësohen nga e drejta zakonore ndërkombëtare humanitare.

Neni 2 i përbashkët i Konventave të Gjenevës të vitit 1949 parashikon:

Përveç nëse parashikohet ndryshe në kohë paqe, kjo Konventë do të zbatohet për të gjitha rastet e luftës së deklaruar ose të ndonjë konflikti tjetër të armatosur që mund të fillojë midis dy ose më shumë Palëve Kontraktuese, edhe nëse njëra prej tyre nuk e njeh atë. ligji ushtarak (neni 2 (1)).

Zëvendësimi me këtë term të përgjithshëm "konflikt i armatosur" në vend të "luftës" tradicionale të vitit 1949 e në vazhdim nuk ishte aksidentale. Përkufizimi ligjor i "luftës" mund të argumentohet pothuajse pa fund. Një shtet gjithmonë mund të pretendojë kur kryen një veprim armiqësor kundër një shteti tjetër që në të vërtetë nuk po bën luftë, por thjesht të angazhohet në veprime policore, ose të veprojë në vetëmbrojtje të ligjshme. Termi "konflikt i armatosur"

komplikon argumente të tilla. Do mosmarrëveshje që ndodh midis dy vendeve dhe që çon në ndërhyrjen e forcave të armatosura është një konflikt i armatosur [...] edhe nëse njëra prej Palëve mohon ekzistencën e një gjendje lufte [...]. "Ky përkufizim është konfirmuar disa herë nga këshillat gjyqësor të **MKTJ** dhe organe të tjera ndërkombëtare (çështja Tadiç dhe çështja Boskoski) për të filluar zbatimin e rregullave të DNH, ndërsa në raste të tjera (për shembull, ekzekutimi i një agjenti të fshehtë të dërguar nga qeveria e tij jashtë vendit), kërkohet një shkallë më e lartë e dhunës.

Konventa gjithashtu "do të zbatohet në të gjitha rastet e okupimit të plotë ose të pjesshëm të territorit të një Pale Kontraktuese, edhe nëse ajo okupim nuk has ndonjë rezistencë ushtarake." (Neni 2 (2))

Kur rregullat e përgjegjësisë së shtetit zbatohen për atribimin e akteve të paligjshme, një konflikt midis forcave qeveritare dhe forcave rebele brenda një shteti të vetëm bëhet ndërkombëtar nëse forcat kryengritëse janë agjentë de fakto të një shteti të tretë. Në këtë rast, sjellja e tyre mund t'i atribuohet një vendi të tretë dhe zbatohen rregullat e DNH mbi konfliktet e armatosura ndërkombëtare.

Sipas doktrinës tradicionale, nocioni i konfliktit të armatosur ndërkombëtar ishte i kufizuar në konkurrencën e armatosur midis shteteve. Gjatë Konferencës Diplomatike 1974-1977, e cila çoi në miratimin e dy protokolleve shtesë të Konventave të Gjenevës të vitit 1949, kjo konceptim u sfidua dhe përfundimisht u mor parasysh se "luftërat e çlirimit kombëtar gjithashtu duhet të cilësohen si ndërkombëtare konflikte të armatosura".

Për shtetet që kanë ratifikuar **Protokollin Shtesë I**, situatat e përmendura në nenin 2 të përbashkët përfshijnë:

"... konflikte të armatosura në të cilat kombet luftojnë kundër sundimit kolonial dhe okupimit të huaj dhe kundër regjimeve raciste, duke përdorur të drejtën e vetëvendosjes siç përcaktohet në Kartën e KB dhe Deklaratën e Parimeve të së Drejtës Ndërkombëtare në lidhje me armiqësinë dhe bashkëpunimin midis shteteve në përputhje me Kartën e KB "(neni 1 (4)).

Prandaj, ekzistenca e një konflikti të armatosur ndërkombëtar në thelb varet nga dy elemente, përkatësisht: statusi juridik i palëve në konflikt dhe natyra e konfrontimit midis tyre.

5.3.2. Konflikte të armatosura jo-ndërkombëtare (të brendshme)

Konfliktet e armatosura të brendshme (jo ndërkombëtare) luftohen midis grupeve kundërshtarë në territorin e një shteti. Ato paraqiten si: grusht shtete, kryengritje të armatosura ose kryengritje që mund të përshkallëzohen në një konflikt të armatosur në shkallë të gjerë. Konfliktet e brendshme të armatosura zakonisht synojnë:

- Lufta për pushtet të grupeve të caktuara;
- Ndryshim i sistemit politik të vazhdueshëm;
- Ndarja e teritorit për shkak të:
 - Bashkim me një shtet tjetër
 - Krijim i një shteti të ri të pavarur

Konfliktet e armatosura të brendshme zakonisht ndodhin midis forcave të rregullta të armatosura të vetë shtetit dhe grupeve të armatosura nga i njëjti shtet (rebelët, kryengritësit, terroristët, forcat antiqeveritare, forcat e rezistencës, komplotistët, gueriljet, ushtritë çlirimtare, etj.). Në rrethana të tilla, qeveria legjitime e shtetit nuk ka kontroll të plotë dhe nuk ushtron fuqi efektive mbi popullatën dhe territorin, ose në rast të rënies së pushtetit ekziston një konflikt i armatosur midis grupeve kundërshtarë politike ose etnike. Lufta civile është një lloj konflikti i brendshëm i armatosur me përdorimin më intensiv të dhunës ushtarake dhe mobilizimin më të gjerë ushtarak të njerëzve në vend. Që një kryengritje e armatosur të trajtohet si një luftë civile, duhet të plotësojë kriteret e mëposhtme:

- Intensiteti i dhunës;
- Kohëzgjatja e operacioneve ushtarake;
- Vëllimi i forcave të përdorura;
- Madhësia e zonës ku zhvillohen operacionet ushtarake.

Sidoqoftë, ndryshe nga dhuna midis forcave të armatosura të shteteve, jo çdo akt dhune brenda një shteti (edhe nëse drejtohet në forcat e sigurisë) përbën një konflikt të armatosur.

Shkalla e dhunës që kërkohet për zbatimin e rregullave të DNH në konflikte të armatosura jo-ndërkombëtare është më e lartë se sa për konfliktet e armatosura ndërkombëtare.

Megjithë rëndësinë ekstreme të përcaktimit të kësaj shkalle dhune nën të cilën DNH nuk do të zbatohet aspak, neni 3 i Konventave të Gjenevës nuk e bën, dhe për këtë arsye nuk ofron një përkufizim të qartë të termit konflikt të armatosur jo ndërkombëtar.

Gjatë Konferencës Diplomatike 1974-1977, nevoja për një përkufizim gjithëpërfshirës të termit konflikt të armatosur jo ndërkombëtar u riafirmua dhe u adresua siç duhet në nenin 1 të Protokollit shtesë II, duke përcaktuar kushtet për ekzistencën e konflikteve të armatosura të brendshme:

- Konfliktet zhvillohen në territorin e një shteti;
- Përleshjet ndodhin midis forcave të armatosura të shtetit dhe forcave të armatosura renegate ose grupeve të tjera të organizuara të armatosura që janë nën komandën përgjegjëse dhe kontrollin mbi një pjesë të territorit që u lejon atyre të kryejnë operacione ushtarake të vazhdueshme dhe të synuara dhe të respektojnë rregullat e Protokollit II.

Për më tepër, Statuti i Gjykatës Penale Ndërkombëtare parashikon një kompromis në fushën e aplikimit. Nuk është e nevojshme që konflikti të jetë midis forcave të armatosura të qeverisë dhe forcave kryengritëse dhe që këto të fundit të kontrollojnë një pjesë të territorit të shtetit dhe që atje të jetë një komandë përgjegjëse. Sidoqoftë, konflikti duhet të zgjatet dhe duhet të organizohen grupe të armatosura. Në këtë drejtim, duket se juridiksioni i Gjykatës Penale Ndërkombëtare për ish-Jugosllavinë ka zëvendësuar jetëgjatësinë e konfliktit me një kërkesë për intensitet të dhunës. Duhet një shkallë e lartë organizimi dhe dhune për të klasifikuar çdo situatë si një konflikt të armatosur që nuk ka karakter ndërkombëtar.

- Ekzistojnë disa variante të konflikteve të armatosura të brendshme:
- Konflikte të brendshme midis grupeve rivale pa pjesëmarrjen e forcave qeveritare ose kur forcat e armatosura të shtetit marrin pjesë në konflikt nëse kryengritësit nuk kanë krijuar kontroll mbi një pjesë të konsiderueshme të territorit (neni i përbashkët 3 i Konventave të Gjenevës);
- Përplasje të brendshme midis forcave të armatosura të shtetit kundër forcave të armatosura disidente ose disa grupeve të armatosura të organizuara të vendosura nën komandën përgjegjëse për të respektuar DNH dhe të cilat kontrollojnë një pjesë të territorit që u lejon atyre të kryejnë operacione të vazhdueshme dhe të synuara (Protokolli shtesë II).
- Duke vepruar kështu, një konflikt i armatosur i brendshëm mund të përshkallëzohet në një ndërkombëtar, dmth kryengritësit mund të njihen si palë ndërluftuese në rrethanat vijuese:
- Nëse ata kanë mbështetjen e shumicës së popullsisë në vend;
- Kur ata kanë në dispozicion forcat ushtarake me të cilat ata kryejnë veprime të vazhdueshme të armatosura dhe të cilat rrezikojnë seriozisht qeverinë ligjore dhe ushtrinë;

- Kanë organizuar dhe ushtruar fuqi de fakto mbi pjesën më të madhe të territorit; dhe
- Ndiqni rregullat e DNH.

Nëse shteti i huaj ndihmon qeverinë legjitime kundër së cilës janë ngritur forcat e armatosura kundërshtare, konflikti nuk ndryshon karakterin e konfliktit të brendshëm, por nëse shteti i huaj mbështet forcat kundërshtuese dhe jo qeverinë legjitime të shtetit, atëherë konflikti rritet në një ndërkombëtar. Sidoqoftë, kjo varet nga shtrirja dhe përmbajtja e ndihmës ushtarake të huaj të dhënë në një rast të veçantë.

Nëse një vend i tretë që nuk është i përfshirë në konflikt deklaron se i njeh forcat antikeveritare si palë në një konflikt të armatosur, ai është një akt armiqësie nga një vend i tretë dhe ndërhyrje në punët e brendshme të një shteti tjetër. Një njohje e tillë do të ketë efekt juridik vetëm në lidhje me shtetin që ka deklaruar njohjen.

Trazirat e brendshme dhe tensionet nuk konsiderohen konflikte të brendshme. Trazirat e brendshme ekzistojnë kur shteti përdor forcën e armatosur për të ruajtur rendin ose paqen publike dhe ato nuk janë konflikte të armatosura. Tensionet e brendshme ekzistojnë kur forca përdoret si masë parandaluese për të ruajtur respektin për ligjin dhe rendin. Në rast të trazirave të brendshme dhe tensioneve, rregullat e IHL nuk zbatohen, përveç rregullave për mbrojtje themelore humanitare. Në këto raste zbatohet ligji i brendshëm i shtetit dhe ligji i të drejtave të njeriut.

Trazirat e brendshme karakterizohen nga një shkallë e ashpërsisë ose këmbënguljes dhe përfshin akte dhune që mund të marrin forma të ndryshme, nga aktivitete spontane kryengritëse deri te luftimet midis pak a shumë grupeve të organizuara që luftojnë kundër qeverisë aktuale. Në situata të tilla, të cilat nuk kanë pse të përshkallëzohen në luftë të hapur, qeveria aktuale përdor forca të forta policie apo edhe forca të armatosura për të vendosur rendin e brendshëm. Ekzistojnë situatat e mëposhtme të **trazirave të brendshme**:

- Rebelim
- Demonstratat pa një plan fillestar specifik
- Aktet e izoluara dhe sporadike të dhunës
- Aktet e tjera të një natyre të ngjashme

Si **tensione të brendshme** llogariten:

- Arrestime masive të njerëzve për aktivitetet ose pikëpamjet e tyre
- Mundësia e keqtrajtimit dhe kushteve çnjerëzore për personat të privuar nga liria;

- Pezullimi i garancive themelore të gjykatës, qoftë si pjesë e ligjit të deklaruar ushtarak ose si një situatë faktike..

▪ **Rregullat e zbatueshme për konfliktet e brendshme të armatosura**

Në konfliktet ndërkombëtare palët pjesëmarrëse janë të barabarta dhe në marrëdhëniet e tyre rregullat e DNH zbatohen plotësisht, ndërsa në konflikte të armatosura jo-ndërkombëtare (të brendshme) palët kundërshtarë nuk janë në një pozitë të barabartë dhe në marrëdhëniet e tyre zbatohet ligji i brendshëm i shtetit. Në secilin shtet, përdorimi i forcës për të ndryshuar rendin në shtet është i kriminalizuar dhe autorët ndëshkohen sipas ligjit kombëtar të vendit.

Sidoqoftë, përveç rregulloreve të brendshme, ekzistojnë rregullore ndërkombëtare, me një lloj detyrimi të detyrimeve ndaj palëve të përfshira në konflikte të armatosura jo-ndërkombëtare (të brendshme) për të respektuar disa rregulla që rrjedhin nga ligji ndërkombëtar humanitar. Këto janë këto:

- Neni 3 i përbashkët i Konventave të Gjenevës të vitit 1949;
- Protokolli shtesë II i Konventave të Gjenevës;
- Konventa e 1997 për Ndalimin e Përdorimit, Magazinimit, Prodhimit dhe Tregtimit të Minierave Anti-Personel dhe Shkatërrimit të tyre që nga 1997;
- Protokolli shtesë II i Konventës së vitit 1999 për mbrojtjen e pronës kulturore;
- Konventa për ndalimin ose kufizimin e përdorimit të llojeve të caktuara të armëve klasike për të cilat konsiderohet se shkaktojnë efekte të tepërta traumatike dhe të cilat veprojnë pa asnjë dallim të qëllimit (fragmente të armëve të pazbulueshme, miniera, miniera surprizë, armë nxitëse, armë lazer për mbetje verbuese, shpërthyes);
- E drejta ndërkombëtare zakonore.

▪ **Neni 3 i përbashkët i Konventave të Gjenevës**

Para vitit 1949, kishte pak rregulla të ligjit ndërkombëtar humanitar të zbatueshëm për konflikte të armatosura jo-ndërkombëtare, megjithëse ai lloj konflikti po bëhej më i përhapur dhe tejkalonte konfliktet ndërkombëtare. Në rrethana të tilla, pas bisedimeve të vështira, u vendos të fuste një dispozitë thelbësore në tekstin e Konventave të Gjenevës, e cila më tej hapi derën për përgatitjen e një kornize ligjore për konfliktet e armatosura të brendshme. Prandaj, neni 3, i cili është i zakonshëm për të katër konventat e Gjenevës të vitit 1949 dhe thotë:

"Në rast të një konflikti të armatosur që nuk ka karakterin e një konflikti ndërkombëtar në territorin e një prej Palëve të Larta Kontraktuese, secila palë në konflikt do të jetë e detyruar të zbatojë, si minimum, dispozitat e mëposhtme:

1) kundër personave që nuk marrin pjesë drejtpërdrejtë në armiqësitë, përfshirë anëtarët e forcave të armatosura që kanë hedhur armët dhe personat të paafte për të luftuar për shkak të sëmundjes, plagëve, privimit të lirisë ose për ndonjë arsye tjetër, do të trajtohen në çdo rast njerëzor, pa ndonjë dallim të pafavorshëm bazuar në racën, ngjyrën e lëkurës, fenë ose besimin, gjininë, statusin e lindjes ose pasurisë, ose ndonjë masë tjetër të ngjashme.

Për këtë qëllim, procedurat e mëposhtme janë të ndaluara dhe janë të ndaluara, në çdo kohë dhe në çdo vend, ndaj personave të lartpërmendur:

a) dëmtimet e shkaktuara në jetë dhe integritetin trupor, veçanërisht të gjitha format e vrasjeve, gjymtimit, mizorisë dhe torturës;

b) marrja e pengjeve

c) shkelje të dinjitetit personal, veçanërisht veprime fyese dhe poshtëruese;

ç) shqiptimin dhe ekzekutimin e dënimeve pa gjykim paraprak nga një gjykatë e krijuar rregullisht, e shoqëruar nga të gjitha garancitë gjyqësore që popujt e civilizuar i njohin si të nevojshëm.

2) Të plagosurit dhe të sëmurët do të pranohen dhe kujdesen.

Një organizatë humanitare e paanshme, siç është Komiteti Ndërkombëtar i Kryqit të Kuq, mund të ofrojë shërbimet e saj Palëve në konflikt.

"Palët në konflikt do të përpiqen, me anë të marrëveshjeve të veçanta, të japin efekt për të gjitha ose një pjesë të dispozitave të kësaj Konvente."

Protokolli II shtesë i vitit 1977

Protokolli shtesë II vlen ekskluzivisht për mbrojtjen e viktimave në konflikte jo-ndërkombëtare (të brendshme). Ky protokoll zbatohet në një situatë kur armiqësitë zhvillohen brenda kufijve të një shteti, pa ndërhyrje në forcat e armatosura të një shteti tjetër ose nga një organizatë ndërkombëtare. Që të ekzistojë një konflikt i tillë, në mënyrë që të zbatohet Protokolli II, duhet të përmbushen minimumi tre kushte:

- Intensiteti minimal i dhunës që është më i madh se dhuna e trazirave të brendshme dhe tensionet;
- Organizatë ushtarake minimale me një komandë përgjegjëse të aftë të sigurojë respektimin e ligjit ndërkombëtar humanitar;
- Kontrolli minimal i territorit që mundëson operacione ushtarake më të gjata dhe më të përqendruara.

Protokolli përmban një standard minimal të sjelljes njerëzore, siç bën edhe neni 3 i Konventave të Gjenevës, i cili shtrihet mbrojtjen e personave që nuk kanë ose kanë pushuar të marrin pjesë në armiqësi në procedurat e mëposhtme: Ndëshkimin kolektiv, terrorizmin, skllavërinë ose plaçkitjen. personat, si dhe duke kërcënuar të ndërmarrin një procedurë të tillë (neni 4 (2) i Protokollit II). Këta persona në të gjitha rrethanat duhet të trajtohen në mënyrë njerëzore, pa asnjë diskriminim. Theshtë ndalimi i diskriminimit është i rëndësishëm sepse konfliktet e brendshme shpesh zhvillohen për arsye të ndryshme kombëtare, fetare ose etnike. Sidomos për fëmijët, atyre u kërkohet të mbrohen në çdo rast dhe të pajisen me ndihmën dhe kujdesin e nevojshëm (neni 4 (3) i Protokollit II). Përkatësisht, fëmijët janë të ekspozuar ndaj një rreziku më të madh në brendësi sesa në konflikt ndërkombëtar, sepse në rastin e dytë kujdesi për ta është një detyrim i palës ndërluftuese. Fëmijët nën moshën 15 vjeç nuk lejohen të regjistrohen në forcat e armatosura, as të marrin pjesë në armiqësi, megjithëse kjo nuk respektohet rregullisht.

Protokolli II siguron një nivel mbrojtjeje minimale për personat e privuar nga liria (personat e arrestuar) në lidhje me konfliktin e armatosur, siç janë të arrestuarit ose personat e internuar. Të paraburgosurit dhe të paraburgosurit kanë të drejtë të marrin ndihmë kolektive ose individuale, e cila është e rëndësishme në mungesë të mjeteve të jetesës. Pajisjet e ndalimit dhe ndalimit duhet të vendosen jashtë zonave luftarake ose, nëse kjo nuk është e mundur, të evakuohen në kushte të sigurta (neni 5 i Protokollit II).

Për më tepër, Protokolli II garanton ndalimin e ndjekjes penale dhe dënimin për veprat penale pa një proces të rregullt ligjor të miratuar nga një gjykatë e cila siguron garanci thelbësore të pavarësisë dhe paanësisë. Pasi të mbarojnë armiqësitë, autoritetet do të kërkojnë të amnistojnë sa më shumë që të jetë e mundur ata që kanë marrë pjesë në konfliktin e armatosur ose ata që janë privuar nga liria për arsye të konfliktit të armatosur, qoftë të ndaluar apo të ndaluar (neni 6 i Protokollit II). Kjo amnisti nuk vlen për personat që kanë kryer krime ose krime të lidhura me konfliktin për shkak të shkeljeve të rënda të DNH.

Kujdesi për të plagosurit dhe të sëmurët rregullohet gjithashtu me Protokollin II. Ata duhet të respektohen dhe mbrohen çdo herë, pavarësisht nëse kanë marrë pjesë ose jo në konfliktin e armatosur të brendshëm. Ata duhet të trajtohen në mënyrë njerëzore dhe t'u jepet ndihma dhe kujdesi i duhur mjekësor menjëherë pa ndonjë diskriminim (Nenet 7 dhe 8 të Protokollit II).

Personeli mjekësor dhe njësitë mjekësore, pavarësisht nëse ato i përkasin qeverisë ose forcave kundërshtarë, duhet të respektohen dhe mbrohen në çdo kohë. Ato mund të sulmohen vetëm nëse kryejnë akte armiqësore, nëse veprojnë jashtë misionit të tyre humanitar ose nëse marrin pjesë ndryshe në armiqësi (nenet 9 dhe 11 të Protokollit II).

Mbrojtja e popullatës civile rregullohet edhe me dispozitat e Protokollit II, në mënyrë që të sigurohet që të gjitha palët kundërshtarë të veprojnë në një mënyrë që minimizojnë humbjet dhe lëndimet dhe të shmangin vuajtjet e panevojshme të civilëve nga rreziqet e konfliktit të armatosur të brendshëm. (Nenet 13-18 të Protokollit II). Qytetarët duhet të respektohen në çdo rast dhe nuk duhet të sulmohen. Aktet ose kërcënimet e dhunës që synojnë përhapjen e terrorit në mesin e popullatës civile janë të ndaluara. Shfarosja e civilëve si metodë e luftimit është e ndaluar. Nëse forcat e armatosura detyrohen të tërhiqen nga një territor i caktuar, ata nuk duhet të marrin me vete të gjitha furnizimet ushqimore për nevojat e tyre, por duhet të lënë mjetet e mbijetesës së popullatës civile. Prandaj është e ndaluar të sulmoni, shkatërroi, hiqni ose bëni objekte të papërdorshme të domosdoshme për jetesën themelore të popullatës civile, të tilla si produkte ushqimore, korrije, bagëti, instalime ujore ose pajisje ujitje (neni 14 i Protokollit II). .

5.4. Persona të cilët nuk marrin pjesë në konflikt të armatosur

Kryerja e ndërhyrjeve të armatosura në një zonë të caktuar, përveç palëve dhe pjesëmarrësve të përfshirë, pasohet nga persona që nuk marrin pjesë në konfliktin e armatosur dhe sipas IHL, palët ndërluftuese janë të detyruara t'i mbrojnë ato.

Njerëzit që marrin pjesë në një konflikt të armatosur janë: luftëtarë, sabotatorë, spiunë dhe mercenarë. Personat që nuk marrin pjesë në një konflikt të armatosur janë: civilë, gazetarë, staf mjekësor, personel fetar dhe personel të Kryqit të Kuq.

Persona civil

Një civil është çdo person që nuk i përket kategorisë së personave me statusin e një luftëtar. Mbrojtja e civilëve në konflikt të armatosur rregullohet nga Konventa e IV e Gjenevës për Mbrojtjen e Personave Civile në Kohën e Luftës së 1949 dhe Protokolli I i 1977.

Statusi juridik i civilëve në territorin e një konflikti të armatosur mund të ndryshojë. Ata mund të jenë shtetas të një shteti armiqësor, qytetarë të një shteti neutral, refugjatë dhe persona pa shtetësi që nuk gëzojnë mbrojtje nga asnjë qeveri. Të gjithë këta persona janë të huaj në raport me shtetin që ka vendosur autoritetin në territorin ku ndodhen civilët dhe ata trajtohen si persona të mbrojtur në lidhje me rregullat humanitare për mbrojtjen e të drejtave themelore të njeriut gjatë një konflikti të armatosur me karakter ndërkombëtar.

Shteti i qeverisur nga civilë është përgjegjës për veprimet e zyrtarëve dhe ushtarëve të tij ndaj popullatës civile. Qytetarët kanë të drejtë të mbrojnë qoftë ata në zonat e operacioneve ushtarake apo në sfond, në territorin armiqësor, në territorin e okupuar ose në territorin e tyre kombëtar.

Civilët mund të kërkojnë ndihmë në çdo kohë nga forca mbrojtëse, KNKK ose ndonjë organizatë tjetër humanitare. Përfaqësuesit e forcës mbrojtëse dhe KNKK mund të vizitojnë personat e mbrojtur në çdo vend dhe kohë.

Mbrojtje nga operacionet luftarake dhe masat e kujdesit:

- **Është e ndaluar të fillojë një sulm të drejtpërdrejtë ndaj popullatës civile dhe objekteve civile;**
- **Të gjitha llojet e kërcënimeve dhe dhunës ndaj civilëve janë të ndaluara;**
- **Kur kryeni një sulm, është e detyrueshme të zgjidhni një objektiv, ku nuk ka viktima civile, dhe nëse kjo nuk është e mundur, zgjidhni një objektiv ku numri i viktimave civile do të jetë minimal;**
- **Drejtimi i lëvizjes së civilëve sa më shumë që të jetë e mundur nga zonat e operacioneve luftarake;**
- **Raportimi para civilëve përmes mediave dhe mjeteve të tjera të raportimit për sulmet në vazhdim.**

Gazetarë

Gazetarët e angazhuar nga institucione të ndryshme në misione të rrezikshme për të mbuluar direkt ngjarjet nga vendet ku ndodhin përleshje të armatosura duhet të mbrohen pasi civilët me kusht që të mos ndërmarrin ndonjë veprim që nuk është në përputhje me statusin e një civili.

Korrespondentët ushtarakë (zakonisht të veshur me uniforma), të akredituar nga forcat e armatosura që i shoqërojnë ata, kanë statusin e robërve të luftës nëse bien nën sundimin e armikut.

Personeli mjekësor

Personeli mjekësor përbëhet nga persona ushtarakë ose civilë të caktuar nga Partia e Konfliktëve ekskluzivisht për të kryer detyra mjekësore ose për të menaxhuar njësi mjekësore ose ambulanca. Pra, përveç njerëzve me një profesion mjekësor, kjo përfshin personelin e nevojshëm administrativ ose teknik. Personeli mjekësor mund të përbëhet nga personel ushtarak dhe civil të caktuar për detyra mjekësore, përgjithmonë ose përkohësisht.

Palët në konflikt janë të detyruara të respektojnë dhe mbrojnë personelin mjekësor dhe t'u sigurojnë atyre kushte për kryerjen e funksionit të tyre. Askush nuk duhet ta detyrojë personelin mjekësor të bëjë gjëra që nuk janë në përputhje me misionin e tyre humanitar. Në rast se anëtarët e personelit të përhershëm mjekësor bien nën autoritetin e palës kundërshtarë, ata nuk do të konsiderohen si robër lufte, por vetëm si të ndaluar. Ato mund të mbahen nga armiku vetëm nëse ata janë të nevojshëm për të trajtuar të burgosurit e plagosur dhe të sëmurë të luftës, kryesisht të burgosurit e forcave të armatosura të cilave ata vetë i përkasin.

Nëse një person mjekësor civil bie nën kontrollin e armikut, ai nuk duhet të ndalohej, por duhet të lejohet të kryejë punën e tij mjekësore pa asnjë pengesë. Personi mjekësor civil ka statusin e një personi të mbrojtur civil, sipas Konventës IV të Gjenevës të vitit 1949.

Për të siguruar respektimin dhe mbrojtjen e personelit mjekësor, secila palë në konflikt duhet të marrë masat e nevojshme për ta shënuar dhe identifikuar atë.

Personeli mjekësor

Personeli fetar nënkupton personat ushtarakë dhe civilë të angazhuar ekskluzivisht në shërbim priftëror, me qëllim që të sigurojnë kujdes shpirtëror për personat nën juridiksionin e tyre. Personeli fetar në forcat e armatosura të palëve ndërluftuese nuk konsiderohet luftëtar.

Priftërinjtë ushtarakë veshin një fjongo të bardhë me emblemën e Kryqit të Kuq ose Gjysmëhënës së Kuqe rreth mëngës së tyre të majtë, në varësi të përkatësisë së tyre fetare. Pavarësisht nëse përbëhet nga priftërinj ushtarakë ose civilë, personeli fetar duhet të mbrohet dhe respektohet në çdo kohë. Mbrojtja e tij zgjat gjatë gjithë konfliktit të armatosur, kudo, në të gjitha rrethanat, edhe në rast se bie në duart e forcave të armatosura të armikut.

Personat e Kryqit të Kuq

Komiteti Ndërkombëtar i Kryqit të Kuq (ICRC) si një organizatë jo-qeveritare ndërkombëtare vepron si një ndërmjetës neutral midis palëve ndërluftuese në emër të viktimave të konfliktit të armatosur: të burgosur të luftës, të plagosur dhe të sëmurë, persona të zhvendosur, refugjatë, civilë, persona që jetojnë në territoret e okupuara.

Në rast të një konflikti të armatosur me karakter ndërkombëtar, delegatët e KNKK-së kanë të drejtë të hyjnë në të gjitha objektet dhe ambientet ku ndodhen të burgosurit e luftës, të arrestuarit dhe personat e internuar dhe të flasin me ta për zgjedhjen e tyre pa praninë e dëshmitarëve, pa kufi kohor, vendin dhe numrin e vizitave.

Në rast të trazirave të brendshme dhe tensioneve në një vend, KNKK vepron në bazë të Statusit të Lëvizjes Ndërkombëtare të Kryqit të Kuq (neni 5 paragrafi 3). Në një situatë të tillë, KNKK mund të ndërmarrë çdo veprim humanitar, qoftë si një institucion neutral dhe i pavarur ose si një ndërmjetës midis palëve armike.

Personat e KNKK në asnjë rast nuk konsiderohen pjesëmarrës në konfliktin e armatosur dhe si të tillë duhet të mbrohen nga veprimet e armatosura nga të gjithë pjesëmarrësit në konfliktin e armatosur. Privimi i lirisë ose çdo lloj abuzimi është i ndaluar.

5.5. Roli fuqisë mbrojtëse

Termi forcë mbrojtëse nënkupton një shtet neutral ose një shtet tjetër që nuk është palë e një konflikti të armatosur, i cili u emërua nga njëra nga palët e konfliktit të armatosur dhe u pranua nga forca kundërshtarë, dhe i cili është i gatshëm për të kryer funksionin e një force mbrojtëse.

Forca mbrojtëse nuk duhet të jetë vetëm një shtet që është deklaruar dhe njohur si një shtet neutral, por gjithashtu mund të jetë çdo shtet tjetër që nuk është i përfshirë në konfliktin e armatosur. Forca mbrojtëse është e autorizuar të kryejë dy funksione kryesore:

- **Mbikëqyrës;**
- **Ndërmjetësi (sigurimi i mallrave dhe shërbimeve).**

Funksioni mbikëqyrës i forcës së mbrojtjes konsiston në përcaktimin e situatës së palëve ndërluftuese në lidhje me respektimin dhe zbatimin e Konventave të Gjenevës. Organet e forcës së mbrojtjes janë të autorizuar të kontrollojnë kushtet e jetesës së personave të mbrojtur që janë nën fuqinë e palës së kundërt në konfliktin e armatosur. Ka të drejtë të kontaktojë personat e mbrojtur pa praninë e organeve të shtetit nën autoritetin e të cilit janë ata persona.

Përmes ndërmjetësimit të forcës mbrojtëse, zbatimi i rregullave ushtarake dhe humanitare lehtësohet nga palët në konfliktin e armatosur. Nëse vëren disa veprime të paligjshme ndaj personave të mbrojtur që janë nën mbrojtjen e tij, forca mbrojtëse është e detyruar të japë sugjerime të caktuara për përmirësimin e statusit të tyre. Forca e mbrojtjes së ndërmjetësimit gjithashtu ndihmon palët ndërluftuese në lidhjen e marrëveshjeve, siç janë: përcaktimi i një zone ose vendi të mbrojtur, armëpushimi, armëpushimi, shkëmbimi i të plagosurve, të sëmurëve dhe të robërve.

Përfaqësuesit dhe delegatët e forcës së mbrojtjes nuk duhet në asnjë rast të tejkalojnë kufijtë e misionit të tyre. Qëllimi përfundimtar i aktiviteteve të tyre është të ndihmojnë viktimat e luftës pa asnjë diskriminim, dhe të mos japin vlerësime politike dhe të veprojnë në mënyrë të njëanshme ndaj secilës nga palët ndërluftuese.

Palët në konfliktin e armatosur janë të detyruar në çdo mënyrë të lehtësojnë funksionin e forcës mbrojtëse. Nëse delegatët e forcës së mbrojtjes tejkalojnë fuqitë e tyre në dëm të shtetit pritës, ai mund t'i dëbojë ata.

Përfaqësuesit e forcës së mbrojtjes janë të autorizuar të vizitojnë të gjitha ambientet dhe objektet ku ndodhen të burgosurit e luftës, të burgosurit, të arrestuarit dhe personat e internuar dhe të bisedojnë me ta pa praninë e dëshmitarëve. Ata kanë lirinë të zgjedhin vendin dhe kohën e vizitës dhe numri i vizitave nuk duhet të jetë i kufizuar. Nëse palët në konfliktin e armatosur nuk mund të bien dakord për një forcë mbrojtëse, atëherë KNKK ose ndonjë organizatë tjetër humanitare e paanshme mund të ofrojnë shërbimet e saj për të përcaktuar një forcë mbrojtëse.

Për ushtrimin efektiv të funksionit të forcës mbrojtëse, si dhe për sigurimin e mbrojtjes së plotë të viktimave të luftës, shtetet janë të detyruara edhe në kohë paqe me ndihmën e shoqërive

kombëtare të Kryqit të Kuq të trajnojnë personel të kualifikuar për të lehtësuar aplikimin e IHL në armë përplasje.

5.6. Pozita juridike e shtetit neutral

Termi shtet neutral, në të drejtën moderne ushtarake ndërkombëtare, përveç një shteti tradicional me njoftim zyrtar juridik dhe njohje të asnjësisë së tij, nënkupton çdo shtet që nuk është palë në konfliktin e armatosur dhe që trajton të gjitha palët në konfliktin e armatosur në mënyrë të paanshme.

Shteti neutral, përmes rolit të tij aktiv si forcë mbrojtëse, ose duke u përfshirë në aktivitete të ndryshme humanitare që synojnë kryesisht popullatën civile, jep një kontribut të madh në kufizimin dhe kontrollin e konfliktit të armatosur.

Përmes mbikëqyrjes dhe ndërmjetësimit, ajo luan një rol të rëndësishëm në parandalimin e përshkallëzimit të armiqësive dhe shkeljeve të IHL, si dhe në stabilizimin e situatës dhe rivendosjen e paqes.

Detyra e shtetit neutral është të trajtojë palët ndërluftuese në mënyrë të barabartë dhe të veprojë në mënyrë të paanshme. Shteti neutral ka autoritetin dhe aftësinë për të përdorur forcën për të siguruar çdo lloj shkelje të asnjësisë së tij. Një shtet neutral mund të ndalojë eksportimin e armëve, pajisjeve dhe municioneve për përfitimin e një pale ndërluftuese, të kufizojë ose të ndalojë përdorimin e komunikimeve të tij dhe të rregullojë qasjen në territorin e saj neutral. Të gjitha masat dhe ndalimet duhet të jenë të njëjta për të gjitha palët ndërluftuese.

Hapësira kombëtare e një shteti neutral është e paprekshme dhe çdo veprim luftarak në një hapësirë neutrale është një shkelje e rregullave të asnjësisë. Shteti neutral ka të drejtë të paralajmërojë kundër veprimeve të tilla së pari me një afat të arsyeshëm, dhe pastaj të ndërmarrë masa të duhura nëse është e nevojshme. Veprimet luftarake të ndërmarra nga shteti neutral ndaj një pale që ka shkelur neutralitetin e saj nuk janë cilësuar si armiqësi, por si masa që kanë për qëllim ruajtjen e një pozicioni të asnjësisë. Shteti asnjësisë nuk është përgjegjës për qytetarët e tij që kalojnë kufirin individualisht për të shërbyer në forcat e armatosura të njëjës prej palëve ndërluftuese. Qytetarët e një shteti neutral, nëse ndërmarrin veprime në dëm të përfitimit të njëjës prej palëve ndërluftuese, nuk mund të thërrasin në neutralitetin e shtetit të tyre dhe në këtë rast ata do të trajtohen si qytetarë të një shteti armik.

6. RREGULLAT NDËRKOMBËTARE PËR TË LUFTUAR

Rregullat ndërkombëtare të luftës ose e drejta ndërkombëtare humanitare (siç dihet zyrtarisht) është një tërësi rregullash ndërkombëtare që përshkruajnë atë që mund dhe nuk mund të zbatohet si një mjet ose metodë e luftës në rast të një konflikti të armatosur. Përmes këtyre rregullave ndërkombëtare, DNH rregullon se si duhet të zhvillohen luftërat, duke balancuar dy aspekte - nevojën ushtarake dhe njerëzimin. Këto rregulla të luftës janë universale. Konventat e Gjenevës, si një element thelbësor i DNH, janë ratifikuar nga të gjitha 196 shtetet. Shumë pak marrëveshje ndërkombëtare kanë këtë nivel mbështetjeje nga shtetet. Prandaj, kushdo që lufton duhet të respektojë DNH, si forcat shtetërore (qeveritare) ashtu edhe grupet e armatosura jo-shtetërore. Nëse rregullat e luftës shkelen ose shkelen vazhdimisht, ka pasoja. Krimet e luftës dokumentohen dhe hetohen nga shtetet dhe gjykatat ndërkombëtare. Individët mund të ndiqen penalisht për krime lufte.

Për të siguruar respektimin dhe mbrojtjen e popullatës civile dhe objekteve civile, palët në konflikt duhet që çdo herë të bëjnë dallimin midis popullatës civile dhe luftëtarëve, si dhe midis objekteve civile dhe objektivave ushtarake, dhe në përputhje me rrethanat drejtojnë operacionet e tyre vetëm kundër qëllimeve ushtarake. Qëllimi i vetëm legjitime që shtetet duhet të përpiqen të arrijnë gjatë një lufte është dobësimi i forcave ushtarake të armikut.

Parimet elementare të luftimit:

- **Mund të sulmohen vetëm objektiva ushtarakë;**
- **Sulmet ndaj objektivave ushtarake janë të ndaluara nëse efektet e pritshme incidentale mbi popullatën civile janë të tepërta;**
- **Kur një sulm mbi një objektiv ushtarak nuk pritet të ketë efekte të tepërta mbi popullatën civile, megjithatë, duhet të merren të gjitha masat paraprake të mundshme për të minimizuar ato efekte.**

6.1. Definimi i qëllimeve luftarake

Përcaktimi i qëllimeve ushtarake bëhet thelbësore kur përqendrimi i së drejtës për luftë zhvendoset nga ndalimi i sulmimit të qyteteve dhe fshatrave të pasigurta, në rregullin që vetëm

objektivat ushtarake mund të sulmohen. Parimi i dallimit është praktikisht i pavlefshëm, përveç nëse përcaktohet së paku një prej kategorive midis të cilave sulmuesi duhet të bëjë dallimin. Nga këndvështrimi i DNH, do të ishte më e lehtë të përcaktohen objektet civile. Sidoqoftë, artikujt bëhen objektiva ushtarakë në varësi të asaj për të cilën përdoren armiku ose përdorimi i mundshëm nga sulmuesi, dhe jo për shkak të natyrës së tyre thelbësore. Në të vërtetë, të gjitha sendet, përveç atyre që përfitojnë mbrojtje të veçantë, mund të bëhen objektiva ushtarakë. Sidoqoftë, është e pamundur të bëhet një listë shteruese e objektivave ushtarake, megjithëse një listë e tillë do të lehtësonte zbatimin praktik. Prandaj, shumica e përkufizimeve janë abstrakte. Protokollit I zgjedh të ilustrojë përkufizimin e tij me një listë të hapur të shembujve të objekteve civile që supozohet të jenë qëllime jo ushtarake. Sipas përkufizimit të përcaktuar në nenin 52 2 2 të Protokollit I, objektivi duhet të plotësojë dy kriterë kumulative për të qenë një objektiv ushtarak.

Së pari, sipas "natyrës, vendndodhjes, qëllimit ose përdorimit" të tij, qëllimi duhet të kontribuojë në mënyrë efektive në veprimin ushtarak të armikut. "Natyra" do të thotë karakteri i brendshëm i një objekti. "Vendndodhja" pranon që objekti mund të jetë një objektiv ushtarak thjesht sepse ndodhet në një zonë që është një objektiv legjitim. Disa shtete e kanë sqaruar se kuptimi i tyre për fjalën është se një zonë e caktuar mund të jetë një objektiv ushtarak nëse shkatërrimi, kapja ose neutralizimi i plotë ose i pjesshëm i tij nën ato rrethana në atë kohë do të ofronte një avantazh të caktuar ushtarak. "Qëllimi" i referohet përdorimit të planifikuar të ardhshëm të armikut, bazuar në besimin e arsyeshëm. "Përdorimi" i referohet funksionit aktual të objektit. Për shembull, përgjithësisht është rënë dakord që fabrikat e armëve, dhe madje edhe industritë që prodhojnë lëndë të para për fabrika të tilla, janë për qëllime ushtarake, sepse ato shërbejnë për ushtrinë, megjithëse indirekt.

Së dyti, shkatërrimi, kapja ose neutralizimi i ndërtesës duhet të ofrojë një avantazh të caktuar ushtarak për palën e kundërt. Sipas deklaratave të mirëkuptimit të bëra nga disa shtete, avantazhi ushtarak i pritur nga një sulm i referohet avantazhit të dhënë nga sulmi në tërësi, jo vetëm të izoluar ose pjesë të veçanta të sulmit. Nuk konsiderohet një lidhje e drejtpërdrejtë me operacione specifike luftarake. Sidoqoftë, sulmi në tërësi duhet të jetë një ngjarje më vete, e cila nuk duhet të ngatërrohet me tërë luftën.

Ajo që është e rëndësishme është që veprimi dhe përparësia duhet të jenë "ushtarake". Qëllimi politik i fitores mund të arrihet vetëm duke përdorur dhunë kundër caqeve ushtarake, d.m.th. duke dobësuar potencialin ushtarak të armikut. Duke e karakterizuar kontributin si

"efektiv" dhe avantazhin si "përfundimtar", autorët u përpoqën të shmangnin një interpretim shumë të gjerë të asaj që përbënte një qëllim ushtarak. Sidoqoftë, implikimet praktike specifike të këtyre termave janë të diskutueshme. Të dy kriteret duhet të përmbushen "në rrethanat specifike". Pa këtë kufizim të situatës faktike, parimi i diferencimit do të ishte i pavlefshëm, sepse çdo objekt në abstrakte, në ngjarje të mundshme në të ardhmen, për shembull, nëse përdoret nga trupat e armikut, mund të bëhet një objektiv ushtarak.

6.2. Mjete të palejueshme për të luftuar

Protokolli Shtesë I i vitit 1977 vendosi katër rregulla themelore për ndalimin dhe kufizimin e mjeteve dhe metodave të luftës, të cilat zakonisht njihen në ligjin modern ndërkombëtar humanitar:

- Në çdo konflikt të armatosur, mjetet dhe metodat e luftës janë të kufizuara (neni 35 paragrafi 1);
- Porqeshtë e ndaluar përdorimi i mjeteve dhe metodave të luftës që shkaktojnë lëndime të tepërta dhe vuajtje të panevojshme (neni 35 paragrafi 2);
- Ndalohet përdorimi i mjeteve dhe metodave të luftës, të cilat mund të shkaktojnë dëme të gjera, afatgjata dhe serioze në mjedisin natyror (neni 35, paragrafi 3); dhe
- Ndalohet përdorimi i mjeteve dhe metodave të luftës që prekin caqet ushtarake, civilët dhe objektet civile pa diskriminim (neni 51, paragrafët 4 dhe 5) - mjete jodiskriminuese të luftës.

Parimi i dallimit njihet si një nga dy parimet kardinal të përfshira në dokumente që përbëjnë strukturën e ligjit humanitar. Si rezultat i insistimit për të bërë dallimin midis luftëtarëve dhe objektivave ushtarake, nga njëra anë, dhe civilëve dhe objekteve civile, nga ana tjetër, sipas IHL, sulmet pa dallim janë të ndaluara. Sulmet jodiskriminuese përfshijnë ato *"që përdorin një metodë ose mjet luftimi që nuk mund të drejtohen drejt një objekti specifik ushtarak" ose "efektet e të cilave nuk mund të kufizohen siç kërkohet nga ligji ndërkombëtar humanitar"* dhe të cilat, në çdo rast të tillë, rastet, janë të një natyre të tillë që sulmojnë caqe ushtarake dhe civilë ose objekte civile pa i dalluar ato.

Lëndimet e tepërta dhe vuajtjet e panevojshme shkaktohen nga mjetet dhe metodat e luftës kur pasojat e dëmshme të përdorimit të tyre janë në mënyrë disproporcionale më të mëdha se sa avantazhi ushtarak i lejuar ligjërisht i lejueshëm, i cili mund të arrihet me to. Qëllimi i vetëm legjitim i luftës është të dobësojë forcat e armikut.

Prandaj, shtetet nuk duhet të përdorin armë që nuk bëjnë dallime midis qëllimeve civile dhe ushtarake. Me fjalë të tjera, mund të përdoren armë jodiskriminuese, që do të thotë armë që nuk mund të synohen për një objektiv specifik ushtarak dhe armë, efektet e të cilave nuk mund të kufizohen siç kërkohet nga DNH.

Armët e mëposhtme numërohen rregullisht si jo selektive, dmth jo-diskriminuese:

- armët, përdorimi i të cilave është subjekt i ndalimit të kontratës (të paktën pjesërisht për shkak të efekteve jodiskriminuese të përdorimit të armëve në praktikë): minat zjarrfikëse, bomba tullumbace, armë biologjike, armë kimike dhe municione grumbull; dhe
- armë, përdorimi i të cilave aktualisht nuk është i ndaluar zyrtarisht nga një marrëveshje ndërkombëtare, të tilla si armë flakë, armë bërthamore, miniera në përgjithësi, raketa, raketa Katjusha dhe raketa V2.

Konventat e Gjenevës dhe protokollet shtesë kufizojnë mjetet dhe metodat e luftës (përfshirë ato që dëmtojnë seriozisht mjedisin), por ato nuk ndalojnë ose kufizojnë në mënyrë të qartë përdorimin e ndonjë arme. Këto ndalime dhe kufizime janë të përfshira në instrumente të tjerë ndërkombëtarë dhe janë renditur më poshtë.

- a. Plumbat eksplozivë [Ligji zakonor ndërkombëtar humanitar, rregull 78]**
- b. Plumbat Dum-Dum [Ligji zakonor ndërkombëtar humanitar, rregulla 77]**
- c. Disa armë konvencionale (Konventa e Ndalimit ose Kufizimit) mbi përdorimin e armëve të caktuara konvencionale, të miratuara në vitin 1980)**
- ç. Mina [Ligji zakonor ndërkombëtar humanitar, rregullat 80-83]**

Dokumente:

- Protokolli që ndalon ose kufizon përdorimin e minierave, minierave befasuese dhe pajisjeve të tjera, të ndryshuar në 3 maj 1996 (Protokolli II i Konventës së 1980);
- Konventa për Ndalimin e Përdorimit, Magazinimit, Prodhimit dhe Transmetimit të Minierave Anti-Personel dhe Shkatërrimit të tyre (18 Shtator 1997).

Armët e zjarrit [Ligji zakonor ndërkombëtar humanitar, rregullat 84-85]

Dokumenti:

- Protokolli III i Konventës së 1980 për ndalimin ose kufizimin e përdorimit të armëve të zjarrit.

Fragmente që nuk mund të gjenden [Ligji i zakonshëm humanitar ndërkombëtar, rregulla 79]

Dokumenti:

- Protokoll i Konventës së 1980 për Fragmente që nuk mund të zbulohen.

Armët verbëruese [Ligji zakonor ndërkombëtar humanitar, rregullat 86]

Dokumenti:

- Protokolli IV për armët lazer të verbuar (Protokolli IV i Konventës së 1980).

Mbetjet shpërthyes të luftës

Dokumenti:

- Protokoll mbi mbetjet shpërthyes të luftës (Protokolli V i Konventës së 1980).

Minat kundërkëmbësore

Dokumente:

- Konventa e 1997 për ndalimin e përdorimit, ruajtjes, prodhimit dhe transferimit të minierave anti-personel dhe shkatërrimit të tyre.

Municion kasetë

Dokumti:

- Konventa e Kasetave të Municioneve, 30 maj 2008.

Armë kimike

Dokumente:

- Deklarata e Ndalimit të Raketave, qëllimi i vetëm i së cilës ishte lëshimi i gazrave mbytës dhe helmues në 1899.
- Rregullorja e Hagës e vitit 1907 (ndalimi i helmit dhe armëve helmuese)
- Protokoll i Gjenevës që ndalon përdorimin në luftën e ndezjes, gazeve helmuese ose të ngjashme dhe agjentëve bakteriologjikë të vitit 1925.
- Konventa e 1993 për ndalimin e zhvillimit, prodhimit, ruajtjes dhe përdorimit të armëve kimike dhe shkatërrimit të tyre që nga viti 1993 (ndalimi i plotë i armëve kimike).

Armë biologjike

Dokumente:

- Protokolli i Gjenevës që ndalon përdorimin në luftën e ndezjes, gazeve helmuese ose të ngjashme dhe agjentëve bakteriologjikë të vitit 1925.
- Për Konventën për Ndalimin e Zhvillimit, Prodhimit dhe Ruajtjes së Armëve Bakteriologjike (Biologjike) dhe Shkatërrimit të tyre, 1972.

Armë nukleare

Dokumente:

- Deklarata e KB për ndalimin e përdorimit të armëve nukleare dhe termonukleare të vitit 1961
- Marrëveshje për ndalimin e eksperimenteve me armë kimike në atmosferë, kosmos dhe nën ujë të vitit 1963
- Traktati i vitit 1967 për përdorimin paqësor të hapësirës, përfshirë Hënën dhe organet e tjera qiellore.
- Marrëveshja e përdorimit të detit 1971.
- Marrëveshje për mos përhapjen e armës nukleare të vitit 1968
- Marrëveshje për ndalim gjithpërfshirës për të provuar armët nukleare, Nju Jork, të vitit 1996;
- Konventa Ndërkombëtare e vitit 2005 për shtypjen e akteve të terrorizmit bërthamor, 2005.
- Marrëveshje për ndalimin e armës nukleare të vitit 2017 – nuk ka hyrë në fuqi.

6.3. Metoda të palejueshme të luftimit

Termi *metodë e luftës* përshkruan përgjithësisht mënyrën në të cilën armët përdoren nga palët në një konflikt të armatosur gjatë armiqësisë. Përdorimi i armëve në operacionet policore nuk është i përfshirë me termin metoda e luftës. Rregullat themelore për zgjedhjen e mjeteve të luftës, në një mënyrë të përshtatshme, gjithashtu i referohen zgjedhjes së metodave të luftës.

Prandaj, zgjedhja e metodave të luftës është e kufizuar; ndalohet përdorimi i metodave të luftës që shkaktojnë lëndime të tepërta dhe vuajtje të panevojshme; ndalohet përdorimi i metodave të luftës që shkaktojnë dëme të gjera, afatgjata dhe serioze në mjedisin natyror; dhe përdorimi i metodave jodiskriminuese të luftimit është i ndaluar (nenet 35 dhe 51 të Protokollit I).

Në traktatet e DNH, termi "metodë e luftës" shpesh shfaqet në ndërthurje me termin "mjete lufte". Për shembull, Pjesa III, Seksioni I, Protokolli Shtesë I i Konventës së Gjenevës së vitit 1977 titullohet "**Metodat dhe mjetet e luftës**". Nën atë titull, neni 35 përcakton "Rregullat Themelore", dy prej të cilave përmendin shprehimisht "mjetet e luftës". Neni 36 në të njëjtën pjesë ka titullin "**Armë e re**" dhe i referohet përdorimit të "armës së re, mjeteve ose metodës së luftës".

Taktika ose strategjia e përdorur në armiqësitë është mposhtja e armikut duke përdorur informacione të disponueshme rreth tij së bashku me armë, lëvizje dhe befasi. Prandaj, kur zgjedhni mënyrën e kryerjes së detyrave ushtarake, duhet të merren parasysh parimet themelore të DNH: nevoja ushtarake, njerëzimi, proporcionaliteti dhe kufizimi. E drejta ndërkombëtare sanksionon parimet e mëposhtme në lidhje me mjetet dhe metodat e luftës:

1. Qëllimi i vetëm legjitim i luftës është të dobësojë forcat ushtarake të armikut, për të cilat është e mjaftueshme të çaktivizoni / neutralizoni sa më shumë luftëtarë të armikut;
2. E drejta për të zgjedhur metodat dhe mjetet e luftës nuk është e pakufizuar;
3. Ndalohet përdorimi i metodave (dhe mjeteve) të luftës, të cilat janë të natyrshme në shkaktimin e lëndimeve të tepërta ose vuajtjeve të panevojshme;
4. Hulumtimi, zhvillimi, blerja ose adoptimi i mjeteve ose metodave të reja të luftës duhet të përcaktojë nëse përdorimi i tyre nuk është i ndaluar në disa ose në të gjitha rrethanat.

Metodat e ndaluara të luftës përfshijnë akte perfide, terror, uri, hakmarrje ndaj caqeve jo ushtarake dhe sulme pa dallim, dëmtim të mjedisit natyror ose punime dhe instalime që përmbajnë forca të rrezikshme; lëshimin e urdhrave për asnjë të mbijetuar; grabitje; marrja e pengjeve; përdorimi i pranisë së civilëve ose lëvizjeve të popullatës për të promovuar armiqësitë; përdorimi i pahijshëm i simboleve dhe shenjave dalluese; dhe sulme ndaj njerëzve që luftojnë ose parashutizojnë nga një fund i vdekur.

Veprimet perfide përcaktohen si akte të tradhtisë ushtarake, të cilat ngjallin besim te kundërshtari për ta çuar atë të besojë se ai ka një të drejtë, ose se është i detyruar të pranojë mbrojtje sipas rregullave të DNH, me qëllimin për të tradhtuar besimin e fituar. Për ekzistimin e perfidisë, është thelbësore që kundërshtari, me një veprim të caktuar, të bindet të fitojë besim, por jo të çdo

lloji, por të besojë se ai me të vërtetë ka një të drejtë ose një detyrë juridike të pranojë një mbrojtje të caktuar të garantuar me ligj. Raste të tilla janë, për shembull: duke negociuar rremë nën flamurin e një armëpushimi; duke luajtur në besimin e një personi i cili është i paafte nga një plagë ose sëmundje; përdorimi i përsosur i markave, emblemat ose uniformat e Kombeve të Bashkuara ose të shteteve neutrale dhe shteteve të tjera dhe organizatave ndërkombëtare që nuk janë palë në konflikt.

Nga veprimet perfiduese duhet dalluar dinakia ushtarake (truket) që kanë për qëllim mashtrimin e kundërshtarit ose për ta çuar atë të veprojë në mënyrë të pamatur, të papërgjegjshme dhe të shkujdesur. Këto janë mashtrime të lejuara luftarake, të cilat janë ndërmarrë të mposhtin kundërshtarin në mënyrë që të fitojnë një avantazh ushtarak.

6.4. Mjete bashkëkohore dhe metodat e të luftuarit

Teknologjitë e reja që janë shfaqur në fushën e betejës moderne padyshim që kanë çuar në hapjen e pyetjeve të reja që urgjentisht kanë nevojë për përgjigje praktike. Edhe pse nuk ka dyshim se DNH i referohet armëve të reja dhe përdorimit të teknologjive të reja në luftë në përgjithësi, mjetet dhe metodat e reja hapin dilema të reja. Hapësira në internet potencialisht hapi një qasje krejt të ndryshme ndaj luftës. Mbështetja në rritje e kontrollit në distancë të sistemeve të armëve, të tilla si dronët, shtron një numër pyetjesh, ndër të tjera, për fushën e shtrirjes gjeografike të fushës së betejës, kuadrin ligjor aktual dhe përgjegjshmërinë. Armët automatike, së bashku me dilemat e përmendura më lart, ngrenë çështje shtesë etike që meritojnë vëmendje.

➤ Rregulla për ndalimin e përgjithshëm ose kufizimin e mjeteve, mënyrave dhe metodave të luftës

Nëse nuk ekziston ndalesë eksplicite apo përkufizim, arma konkrete apo mjeti konkret i cili përdoret dhe të zakonshmet apo metodat e pritura me të cilat duhet të përdoret, patjetër duhet të vlerësohen në kuptimin e ndalesave të përgjithshme apo përkufizimet e parapara me marrëveshjet, si dhe nga e drejta ndërkombëtare e zakonshme që zbatohet në të gjitha armët, mjetet dhe metodat e luftimit.

➤ **Ndalimi i përgjithshëm ose kufizimi i mjeteve, metodave dhe metodave të luftës në përputhje me ligjin ndërkombëtar të traktateve**

Shtetet Palë në Protokollin Shtesë I do të respektojnë rregullat e Protokollit, siç parashikohet në nenin 36 i cili përfshin:

- Ndalimi i përdorimit të armëve, raketave dhe materialeve dhe metodave të luftimit që shkaktojnë dëmtim të tepërt ose vuajtje të panevojshme (neni 35 (2)).
- Ndalimi i përdorimit të mjeteve ose mjeteve të luftës që synohen ose mund të pritët të shkaktojnë dëme të përhapura, afatgjata dhe serioze në mjedisin natyror (Neni 35 (3) dhe 55).
- Ndalimi i përdorimit të një metode ose mjeti të luftës i cili nuk mund të synohet në një objektiv specifik ushtarak, d.m.th. i cili mund të ketë shënjestra ushtarake, civile ose objekte civile pa dallim (neni 51 (4) (b)).
- Ndalimi i përdorimit të një metode ose mjeti të luftës, efektet e të cilit nuk mund të kufizohen, siç kërkohet nga Protokollin shtesë I, dhe i cili mund të ndikojë në caqet ushtarake dhe civilët ose objektet civile pa asnjë dallim (neni 51 (4) (c)).
- Ndalimi i sulmeve të bombardimeve me çfarëdo metode ose mjeti, i cili, si qëllimi i vetëm ushtarak, konsideron numrin e objektivave ushtarake të ndara dhe të ndryshme të vendosura në një qytet, fshat apo zonë tjetër dhe të cilat përmbajnë një përqendrim të ngjashëm të civilëve ose objekteve civile (neni 51. 5) (a)).
- Ndalimi i sulmeve që pritët të shkaktojnë humbje të rastësishme të jetës civile, dëmtim të civilëve, dëmtim të objekteve civile ose një kombinim të tyre, të cilat do të ishin të tepërta në lidhje me përparësinë e synuar konkrete dhe të drejtpërdrejtë ushtarake (rregulli i proporcionalitetit) (Neni 51 (5) (b)).

Si masë paraprake, neni 36 i Protokollit I kërkon që Shtetet Palë të vlerësojnë nëse përdorimi i armëve të reja ose ndonjë metodë e re e luftës që ata zhvillojnë ose të cilat ata planifikojnë të marrin ose vendosin në operacione është e lejueshme dhe në përputhje me të drejtën ndërkombëtare. Metodave dhe mjetet e fjalëve përfshijnë armë në kuptimin më të gjerë, si

dhe mënyrat në të cilat ato përdoren. Prandaj, përmbajtja e nenit 36 është shumë e gjerë dhe, përveç të tjerash, dispozitat e saj i referohen:

- armë të çfarëdo lloji - qoftë armët anti-personale ose anti-materiale, "vdekjeprurëse", "jo vdekjeprurëse" ose "më pak vdekjeprurëse";
- mënyrat e përdorimit të këtyre armëve në përputhje me doktrinën ushtarake, taktikat, rregullat e angazhimit, procedurat operative dhe masat kundër;
- të gjitha armët që duhet të blihen ose të blihen më tej për hulumtime dhe zhvillim në bazë të specifikimeve ushtarake, ose të blihen jashtë procedurave të përcaktuara;
- armë që shteti synon të marrë për herë të parë, pa qenë e nevojshme të jetë "e re" në kuptimin teknik;
- një armë ekzistuese që është modifikuar në një mënyrë që ndryshon funksionin e saj, ose një armë që ka kaluar tashmë një provim juridik, por që më pas është modifikuar;
- armët ekzistuese nëse vendi është aderuar në një marrëveshje të re ndërkombëtare që mund të ndikojë në ligjshmërinë e armëve.

Arma ose mjetet e luftës nuk mund të gjykohen si të izoluara nga metoda e luftës së përdorur. Nga kjo rrjedh se ligjshmëria e një arme varet jo vetëm nga modeli apo qëllimi i saj, por edhe nga mënyra se si pritet të përdoret në fushën e betejës. Përveç kësaj, një armë e përdorur në një mënyrë mund të kalojë provën e nenit 36, por mund të dështojë kur përdoret në një mënyrë tjetër. Kjo është arsyeja pse neni 36 kërkon që një shtet të përcaktojë nëse zbatimi i tij, në disa ose në të gjitha rrethanat, do të ndalohej nga ligji ndërkombëtar.

Siç thuhet në Komentet të KNKK-së mbi Protokollet shtesë, një shtet duhet të përcaktojë "nëse përdorimi i këtyre armëve do të ndalohet në disa ose të gjitha rrethanat. Një shtet nuk kërkohet të parashikojë ose të analizojë ndonjë keqpërdorim të mundshëm të armëve, sepse pothuajse çdo armë mund të keqpërdoret në atë mënyrë që të ndalohet."

Palët e Protokollit I janë të detyruar të kryejnë analiza të tilla, por shteteve jo palë në Protokollin I kërkohet të bëjnë të njëjtën gjë. Kjo do t'i lejojë ata të kontrollojnë nëse forcat e tyre të armatosura po veprojnë në përputhje me rregullat ndërkombëtare që rregullojnë përdorimin e mjeteve dhe metodave të luftës. Neni 36 nuk specifikon modalitetet praktike të rishikimeve të tilla, të cilat u lihen palëve të vendosin. Kuptohet që rishikimi ligjor duhet të përfshijë vetë llojet e armëve dhe mënyrat e përdorimit të tyre. Vëmendje e veçantë duhet t'i kushtohet efektit të

mundshëm të armëve mbi civilët (ndalimi i efekteve jodiskriminuese) dhe luftëtarëve (ndalimi i vuajtjeve të panevojshme).

6.5. Ndalimet dhe kufizimet në përdorimin e armëve specifike në përputhje me të drejtën ndërkombëtare të zakonshme

Në vlerësimin e përdorimit të armëve të caktuara, shteti duhet të marrë parasysh ndalimet ose kufizimet e përdorimit të armëve, mjeteve dhe metodave të luftës specifike. Sipas studimit të KNKK për ligjin e zakonshëm ndërkombëtar humanitar, këto ndalime ose kufizime do të përfshijnë si më poshtë:

- Përdorimi i armëve helmuese ose helmuese është i ndaluar.
- Përdorimi i armëve biologjike është i ndaluar.
- Përdorimi i armëve kimike është i ndaluar.
- Përdorimi i agjentëve të kontrollit të rebelimeve si metodë e luftës është i ndaluar.
 - Përdorimi i herbicideve si metodë e luftës është e ndaluar në kushte të caktuara.
 - Përdorimi i plumbave që lehtë përhapet ose shpërndahet në trupin e njeriut është i ndaluar.
 - Ndalohet përdorimi i plumbave anti-personel që shpërthejnë në trupin e njeriut.
 - Është e ndaluar përdorimi i armëve, veprimi kryesor i të cilit është dëmtimi i fragmenteve që nuk mund të zbulohen me anë të rrezeve në trupin e njeriut.
 - Përdorimi i kurtheve që lidhen në ndonjë mënyrë ose lidhen me objekte ose persona që kanë mbrojtje të veçantë sipas ligjit ndërkombëtar humanitar ose me objekte që mund të tërheqin civilë është e ndaluar.
 - Kur përdorni minat tokësore, duhet pasur kujdes që të minimizohen efektet e tyre jodiskriminuese. Në fund të armiqësive aktive, ana e konfliktit që përdor minat tokësore duhet të heqë ose të bëjë ndryshe ato të padëmshme për civilët ose të lehtësojë heqjen e tyre.

- Nëse përdoren armë zjarri, duhet pasur kujdes të veçantë për të shmangur, dhe në çdo rast të minimizuar, humbjen aksidentale të jetës civile, dëmtimin e civilëve dhe dëmtimin e objekteve civile. Ndalohet përdorimi anti-personel i armëve të zjarrit.
- Është e ndaluar përdorimi i armëve lazer që janë krijuar posaçërisht në mënyrë që funksioni i vetëm i tyre luftarak ose një nga funksionet e tyre luftarake të shkaktojnë verbëri të përhershme.

7. MBROJTJA E TË PLAGOSURVE DHE TË SËMURËVE, PERSONELIT MJEKËSOR DHE ENTEVE SANITARE

Konventa e Gjenevës për shtypjen e të plagosurve dhe të sëmurëve në forcat e armatosura të luftës është një dokument ndërkombëtar që garanton mbrojtjen e të plagosurve dhe të sëmurëve, si dhe të personelit mjekësor, njësive mjekësore, lehtësirave dhe furnizimeve. Dispozitat e përfshira në këtë Konventë do të respektohen në rast lufte ose konflikti tjetër të armatosur, edhe nëse asnjë palë nuk e ka njohur gjendjen e luftës.

7.1. Statuti i të plagosurve dhe të sëmurëve

Të plagosur dhe të sëmurë janë të gjithë personat që kanë nevojë për ndihmë mjekësore për shkak të dëmtimit ose sëmundjes, qoftë ushtarak apo civil dhe nëse marrin pjesë në një konflikt të armatosur. Zgjerimi i gamës së të plagosurve dhe të sëmurëve ndaj civilëve u krye me Protokollin I të Konventave të Gjenevës, i cili përcaktoi se pozicioni i të plagosurve dhe të sëmurëve shqetësonte jo vetëm personelin ushtarak (siç u krijua fillimisht nga Konventa e vitit 1949), por dhe civilë.

7.2. Detyrimet e palëve ndërluftuese në trajtimin e të plagosurve dhe të sëmurëve

Palët në një konflikt të armatosur kanë një detyrim, veçanërisht pas përfundimit të konfliktit, të marrin të gjitha masat e mundshme në mënyrë që të gjenden dhe të mbledhen të plagosurit dhe të sëmurët, t'u sigurohen atyre kujdesin e nevojshëm, t'i mbrojnë ata nga grabitjet dhe ngacmimet, si dhe të gjejnë të vdekurit. personave dhe parandalojnë plaçkitjet e tyre. Të

plagosurit dhe të sëmurët duhet të trajtohen në mënyrë njerëzore, pa ndonjë diskriminim të pafavorshëm. Konventa përcakton një ndalim të rreptë të dëmtimit të jetës dhe personit të të plagosurve dhe të sëmurëve, vrasjen, shfarosjen, torturimin, kryerjen e eksperimenteve biologjike, duke mos dashur me qëllim të sigurimit të kujdesit mjekësor ose kujdesit, dhe ekspozimin e tyre në rreziqet e infeksionit. Gjithashtu, femrat duhet të trajtohen me respekt të veçantë për shkak të gjinisë së tyre.

Për të ndjerin përcaktohen rregulla të veçanta. Përkatësisht, palët në konflikt janë të detyruar para varrosjes ose krijimit të të vdekurve, të sigurojnë një ekzaminim të kujdesshëm mjekësor të kufomave, në mënyrë që të përcaktohet vdekja dhe të përcaktohet identiteti i të ndjerit, si dhe të paraqesin një raport të përshtatshëm në lidhje me këtë. Gjysma e pllakës së identifikimit të dyfishtë ose vetë pllaka, nëse është një pjatë e zakonshme, duhet të mbetet në trupin e të ndjerit. Trupat mund të digjen vetëm për arsye higjienike ose për arsye që rrjedhin nga besimet e të ndjerit. Gjithashtu, secila palë në konflikt është e detyruar, në kohën më të shkurtër të mundshme, të krijojë të gjitha të dhënat përmes të cilave mund të identifikohen personat e plagosur, të sëmurë dhe të vdekur nga pala kundërshtarë, të cilët kanë rënë nën kontrollin e saj. Nëse është e mundur, të dhënat e mëposhtme duhet të përcaktohen:

- Pala, anëtarët e së cilës janë ata persona;
- Numri i njësisë ushtarake ose numri i matricës;
- Mbiemri;
- Emrin ose emrat personal;
- Data e lindjes;
- Çdo informacion tjetër që përmbahet në dokumentin personal ose në kartën e identitetit; Data dhe vendi i kapjes ose vdekjes;
- Të dhëna për dëmtimet, sëmundjet ose shkaqet e vdekjes.

Këto informacione duhet t'i dorëzohen Byrosë së Informacionit të parashikuar në nenin 122 të Konventës së Gjenevës në lidhje me Trajtimin e të Burgosurve të Luftës, i cili duhet të sigurojë atë informacion Palës së cilës i përket këta persona përmes Forcës së Mbrojtjes dhe të Burgut Qendror të Agjencisë së Luftës. . Për të shkëmbyer certifikata të vdekjeve të certifikuara siç duhet ose lista të vdekjeve, palët ndërluftuese duhet të komunikojnë me njëra-tjetrën. Ata gjithashtu duhet të mbledhin dhe dorëzojnë, përmes Byrosë së Njoftimeve, gjysmën e pllakës së identifikimit të dyfishtë, dhe dokumente të tjera me rëndësi për familjen e të ndjerit, para dhe sende të tjera të gjetura në të vdekur, të cilat kanë vlerë reale ose afektive. Këto sende, si dhe sendet që nuk janë identifikuar, i përketin paketave të vulosura, me një deklaratë ekzekutive që përmban të gjitha detajet e nevojshme për identifikimin e të ndjerit, si dhe një raport të plotë për përmbajtjen e paketës.

7.3. Zbatimi i rregullave për mbrojtjen e të plagosurve dhe të sëmurëve

Konventa për përmirësimin e gjendjes së të plagosurve dhe të sëmurëve zbatohet në rast të një lufte të deklaruar ose një konflikti tjetër të armatosur që ndodh midis dy ose më shumë Palëve Kontraktuese të Konventës, edhe nëse njëra prej tyre nuk e njeh ligjin ushtarak. Gjithashtu, kjo konventë do të zbatohet në të gjitha rastet e okupimit të një territori ose një pjese të tij dhe kur okupimi nuk do të përballlet me rezistencë ushtarake. Nëse njëra nga palët e konfliktit të armatosur nuk është nënshkruar i kësaj Konvente, forcat që marrin pjesë në konventë në marrëdhëniet e tyre të ndërsjella janë të detyruara nga dispozitat e Konventës. Edhe në rastin e një konflikti të armatosur i cili nuk ka karakter të një konflikti të armatosur ndërkombëtar, dhe që zhvillohet në një shtet që është nënshkruar i kësaj Konvente të Gjenevës, secila palë e këtij konflikti është e detyruar të respektojë dispozitat e kësaj Konvente. Të plagosurit dhe të sëmurët mund të mos heqin, tërësisht ose pjesërisht, të drejtat që u janë dhënë atyre nga Konventa për të përmirësuar gjendjen e të plagosurve dhe të sëmurëve.

Rregullat e përfshira në këtë Konventë për të përmirësuar gjendjen e të plagosurve dhe të sëmurëve do të zbatohen me pjesëmarrjen dhe nën mbikëqyrjen e Forcave Mbrojtëse, detyra e të cilave është të mbrojnë interesat e palëve në konflikt. Duke vepruar kështu, autoritetet ushtarake të palëve në konflikt mund t'u bëjnë thirrje banorëve, nën mbikëqyrjen e tij, të mbledhin vullnetarisht dhe të kujdesen për të plagosurit dhe të sëmurët.

7.4. Stafi mjekësor dhe objektet mjekësore

Personeli mjekësor është personeli ushtarak ose civil i angazhuar në gjetjen, mbledhjen, transportimin dhe kujdesin për të plagosurit dhe të sëmurët ose në parandalimin e sëmundjes.

Objektet sanitare dhe njësitë janë objekte ushtarake ose civile dhe njësi të tjera që trajnohen dhe organizohen për të trajtuar dhe transportuar të plagosurit dhe të sëmurët, si dhe për të siguruar ndihmën e parë dhe parandalimin e sëmundjeve. Ato mund të jenë njësi të lëvizshme ose lehtësira fikse të organizuara si spitale të përkohshme ose të përhershme, institute, qendra të transfuzionit të gjakut ose llojet e tjera të objekteve.

Shenjat e mëposhtme heraldike përdoren si një shenjë për të identifikuar shërbimet mjekësore në ushtri: një kryq i kuq në një fushë të bardhë; gjysmëhëna e kuqe në fushë të bardhë; ose kristal i kuq në një fushë të bardhë. Këto shenja duhet të shënojnë flamuj dhe shirita të bartur nga personeli mjekësor, si dhe të gjithë materialin në lidhje me shërbimin mjekësor.

Stafi mjekësor mban një trakë në krahun e tyre të majtë. Kaseta është rezistente ndaj lagështirës, me një shenjë identifikimi dhe vulosur nga autoriteti ushtarak që lëshon kasetë. Përveç kësaj kasete, stafi mjekësor sjell me vete një kartë identiteti dhe një kartë identiteti të veçantë me një fotografi dhe nënshkrimin e mbajtësit.

Palët e një konflikti të armatosur kanë përherë detyrim të respektojnë dhe mbrojnë personelin mjekësor dhe pajisjet dhe njësitë mjekësore dhe të sigurojnë që ata të vendosen në atë mënyrë që të mos rrezikohen. Edhe në kohë paqeje, dhe veçanërisht pas fillimit të konfliktit të armatosur, palët e konfliktit kanë për detyrë të organizojnë zonat dhe vendet e tyre mjekësore në një mënyrë që do t'i mbajë të plagosurit dhe të sëmurët jashtë mundësive të luftës. Mbrojtja e personelit dhe lehtësirave të tilla mund të përfundojë vetëm nëse ato përdoren për veprimtari që

janë të dëmshme për palën kundërshtare të konfliktit të armatosur. Nuk konsiderohet si bazë për privimin e së drejtës së mbrojtjes nëse personeli mjekësor posedon armë për vetëmbrojtje, armë personale ose municione të konfiskuara nga të plagosurit ose të sëmurët, ose nëse objekti mjekësor sigurohet nga ushtarë, roje ose shoqërime të armatosura.

Nëse personeli mjekësor bie nën kontrollin e palës tjetër, ata mund të arrestohen siç kërkohet nga shëndeti, nevojat shpirtërore dhe numri i të burgosurve të luftës. Duke vepruar kështu, këta personel nuk do të konsiderohen robër lufte dhe nuk do të jenë të detyruar të bëjnë ndonjë punë jashtë profesionit të tyre mjekësor.

Materiali i njësisë mjekësore të lëvizshme që do të jenë nën kontrollin e palës së kundërt në konfliktin e armatosur, mbetet i destinuar për të plagosurit dhe të sëmurët. Ky material, si dhe hapësira në të cilën ruhet, nuk guxon të shkatërrohet ose të përdoret me qëllim për ndonjë qëllim tjetër. Në rast të një nevojë urgjente ushtarake, komandantët mund të përdorin objektet mjekësore, depot dhe furnizimet për qëllime të tjera vetëm nëse janë marrë masat e nevojshme për komoditetin e të plagosurve dhe të sëmurëve që trajtohen atje. Detyrimi i respektit dhe mbrojtjes vlen edhe për transportin e të plagosurve dhe të sëmurëve. Avionët sanitar të përdorur ekskluzivisht për evakuimin e të plagosurve dhe të sëmurëve ose për transferimin e personelit mjekësor dhe furnizimet mjekësore nuk duhet të jenë objekt i një sulmi.

8. MBROJTJA E TË BURGOSURVE TË LUFTËS

Në të drejtën ndërkombëtar humanitar bashkëkohore, statusi i të burgosurve të luftës rregullohet në detaje me Konventën e Tretë të Gjenevës për Trajtimin e të Burgosurve të Luftës së 1949 dhe Protokollin I të Konventave të Gjenevës (Nenet 43-45).

8.1. Statusi i të burgosurve të luftës

Të burgosurit e luftës janë luftëtarë që kanë rënë në duart e armikut, që nga momenti i kapjes së tyre deri në çlirimin përfundimtar dhe riatdhesimin në vendin e tyre. Ata janë nën

kontrollin e forcës së armikut, jo të individëve ose njësive ushtarake që i kapën ato. Përveç luftëtarëve, statusi i robërve të luftës u përket personave që i përkasin njërës prej kategorive të mëposhtme, të cilët kanë rënë nën kontrollin e armikut:

(a) civilë të autorizuar për të shoqëruar forcat e armatosura, megjithëse nuk përfshihen drejtpërdrejt në përbërjen e tyre, siç janë anëtarët e ekuipazhit civil të avionëve, kameramanët, artistët, furnitorët, anëtarët e forcave të punës dhe shërbime të tjera të ngjashme, me kusht që për të marrë një licencë nga Forcat e Armatosura;

b) anëtarët e marinës tregtare ose ekuipazhit të aviacionit civil të palëve në konflikt;

(c) korrespondentët ushtarakë të akredituar nga një palë në konflikt dhe shoqërojnë forcat e saj të armatosura për të raportuar mbi operacionet ushtarake.

Të gjithë luftëtarët ligjorë kanë statusin e një të burgosuri lufte, si dhe jo luftëtarët (personeli mjekësor dhe fetar, reporterët ushtarakë, etj.) Dhe civilët që në situata të veçanta kanë statusin e luftëtarëve ligjorë. Presidenti i shtetit, si civil në pozitën e komandantit suprem të forcave të armatosura, merr statusin e të burgosurit të luftës nëse bie nën kontrollin e armikut, sepse ai mund të konsiderohet luftëtar i parë i ushtrisë së tij.

Individët që kanë humbur statusin e tyre luftarak ose nuk kanë qenë kurrë, por ende kanë marrë pjesë drejtpërdrejt në armiqësi, mund të trajtohen si "luftëtarë të privuar" - sepse nuk kanë privilegjin e luftëtarëve që kryejnë akte armiqësie, ose si "luftëtarë të paligjshëm" - sepse aktet e tyre të armiqësisë nuk lejohen sipas DNH. Statusi i personave të tillë është i diskutueshëm.

Zyrtarët diplomatikë nga ana tjetër nuk duhet të mbahen peng, edhe nëse janë atashe të akredituar ushtarak në një shtet armik. Në praktikë, ato mbahen përkohësisht për të bërë kthimin në mënyrë reciproke.

Nëse disa persona dyshohen se kanë kryer një krim lufte dhe kanë rënë në duart e armikut, ata persona gëzojnë mbrojtje sipas Konventës së Gjenevës për Trajtimin e të Burgosurve të Luftës derisa një gjykatë kompetente të përcaktojë pozicionin e tyre.

Nëse personi që ka ardhur nën autoritetin e palës kundërshtare nuk trajtohet si i burgosur i luftës dhe ajo palë do të gjykojë atë për një kundërvajtje, ai person do të ketë të drejtë të mbrojtjes statusin e tij si i burgosur i luftës në gjykatë dhe duhet të sjellet akt gjykim i përshtatshëm

Statusi i të burgosurit të luftës nuk njihet në:

- një qytetar i kapur vendas që shërbeu në forcat e armatosura të armikut;
- spiunë;
- mercenarë;
- civilë (përveç në raste të veçanta, kur civili njihet si luftëtar).

Kur arrestohen këta persona që morën pjesë në armiqësi, ata duhet t'i dorëzohen organit kompetent për ndjekje penale. Të gjithë personat nën kontrollin e armikut, madje mercenarët, kanë të drejtën e një garancie minimale të trajtimit njerëzor si qenie njerëzore dhe të drejtës civilizuese për një gjykim të drejtë (neni 75 i Protokollit I).

8.2. Fillimi i robërisë

Kur një luftëtar armik është çarmatosur me forcë ose nëse ai ndalon rezistencën dhe shpreh qartë vullnetin për t'u dorëzuar, d.m.th. kur nuk është në gjendje të luftojë për shkak të plagosjes ose sëmundjes, nuk duhet të hapet zjarr ndaj tij, por ai duhet të kapet. Të gjitha masat duhet të merren ndaj tij për të parandaluar përsëritjen e armëve, si dhe për të parandaluar atë të arratisë pa përdorimin e forcës.

I burgosuri i luftës është i detyruar të thotë vetëm emrin, mbiemrin dhe gradën, datën e lindjes dhe numrin e njësisë ushtarake, regjimentin, numrin personal ose serik, ose në mungesë të informacionit ekuivalent, gjatë marrjes në pyetje. Një i burgosur i luftës nuk do t'i nënshtrohet asnjë torturimi mendor ose fizik ose ndonjë formë tjetër të detyrimit në mënyrë që të marrë

informacion nga një i burgosur i luftës. Të burgosurit e luftës të cilët refuzojnë të përgjigjen nuk duhet të frikësohen, fyhen ose ekspozohen ndaj ndonjë shqetësimi ose aksidentesh.

Prona e robërve mbetet në zotërim të tyre dhe nuk guxon t'ju merret tyre (neni 18 i Konventës së III të Gjenevës).

8.3. Trajtimi i të burgosurve të luftës

Personat që kanë statusin e robërve të luftës (dhe personat e përmendur në nenin III (4) të Konventës së Gjenevës; Konventa e Gjenevës, neni 28 (2); Protokollin I, neni 44 (5)) gëzojnë trajtimin e të burgosurve të luftës. ata mund të ndalohen pa një procedurë të veçantë ose pa ndonjë arsye individuale. Qëllimi i këtij paraburgimi nuk është ndëshkimi i tyre, por vetëm për të parandaluar pjesëmarrjen e tyre të drejtpërdrejtë në armiqësi dhe / ose mbrojtjen e tyre. Secili kufizim që u është imponuar atyre sipas rregullave të hollësishme të Gjenevës III Mbrojtja e siguruar nga këto rregulla është një kompromis midis interesave të forcës që mban robërit, interesave të forcës nga e cila varet i burgosuri dhe interesat e veta të të burgosurit. Nëse ndikohet nga standardet e të drejtave të njeriut, kjo bëhet e rëndësishme, por DNH vazhdon t'i shohë të burgosurit e luftës si ushtarë të shtetit të tyre, dhe për shkak të këtij aspekti ndërshtetëror dhe për interesin e tyre, ata nuk mund të privohen nga të drejtat e tyre ose statusi.

Neni 75 i Protokollit I kërkon që palët në konflikt të japin garanci themelore, madje edhe për personat që nuk gëzojnë trajtim të favorshëm në përputhje me konventat, domethënë, t'i trajtojnë ato me njerëz në të gjitha rrethanat. Në këtë mënyrë, është e ndaluar:

- dhuna ndaj grave, mbi shëndetin apo mirëqenien fizike dhe mendore të njerëzve, posaçërisht vrasje, torturë të çdo lloji, fizik apo mendor, dëmtim apo gjymtim trupor;
- nënçmim të dinjitetit njerëzor, trajtimin poshtërues ose poshtërues, prostitucionit të detyruar dhe çfarëdo forme sulmi të pahijshëm;
- pengmarrje;
- dënime kolektive
- kërcënime me kryerje të veprave të lartpërmendura

Secili person i paraburgosur, arrestuar ose ndaluar për veprime të forcave të armatosura duhet të informohet menjëherë në gjuhën që ai kupton për arsyet pse janë marrë ato masa. Personat e tillë duhet të lirohen sa më shpejt që të jetë e mundur, përveç në rastet e arrestimit ose ndalimit për vepra penale, dhe në çdo rast sa më shpejt që rrethanat që justifikojnë arrestimin e tyre, ndalimi ose ndalimi të pushojnë së ekzistuari (neni 75 (3) i Protokollit I) .

Sjellja e çdo aktgjykimi dhe ekzekutimi i çdo dënimi ndaj një personi që shpallet fajtor për një krim të lidhur me konfliktin e armatosur, mund të ekzekutohet vetëm pasi të merret një aktgjykim i dhënë nga një gjykatë e paanshme dhe e vendosur rregullisht, e cila respekton përgjithësisht të njohurit parimet e procesit të rregullt ligjor (neni 75 (4) i Protokollit I).

Gratë liria e të cilave është e kufizuar për shkaqe në lidhje me konfliktin e armatosur do të vendosen në reparte të ndara nga repartet e burrave. Ata do të jenë nën mbikëqyrjen e veçantë të grave. Sidoqoftë, në rastet kur familjet e tyre janë arrestuar ose internuar, kur është e mundur ato do të mbahen në të njëjtin vend dhe do të vendosen si bashkësi familjare (neni 75 (5)) i Protokollit I).

Personat e arrestuar, të ndaluar ose të internuar për arsye që lidhen me konfliktin e armatosur do të gëzojnë mbrojtjen e parashikuar në këtë nen deri në lirimin përfundimtar, riatdhesimin ose rishfaqjen e tyre, edhe pas përfundimit të konfliktit të armatosur.

➤ **Në situata të jashtëzakonshme**

Kur personat që kanë të drejtë mbrojtjeje si robër të luftës e gjejnë veten në pushtet në anën kundërshtare në kushte të pazakonta luftarake që parandalojnë evakuimin e tyre, ata do të lirohen dhe të merren të gjitha masat paraprake të mundshme për të siguruar sigurinë e tyre.

➤ ☐ **Mos dorëzimi i një force që nuk dëshiron ose nuk është në gjendje të respektojë III Konventa e Gjenevës**

Forca që mban robërit e luftës mund t'i dorëzojë ata vetëm një forcë që është palë në Konventën për Trajtimin e të Burgosurve të Luftës dhe nëse është e kënaqur që forca që i pranon ata është i gatshëm dhe në gjendje të zbatojë këtë konventë. Kur robërit e luftës dorëzohen kështu, përgjegjësia për zbatimin e kongresit bie mbi forcën që i pranoi ata ndërsa atyre iu besua.

➤ **Nuk ka ndëshkim për pjesëmarrësit në armiqësitë**

Robërimi nuk është një dënim për një krim, por një masë sigurie. Qëllimi i vetëm i robërisë ushtarake është të përjashtojë luftëtarët e armikut nga operacionet e mëtejshme ushtarake. Të

burgosurit e luftës duhet të shihen si luftëtarë të ndaluar që nuk paraqesin më një kërcënim ushtarak, dhe jo si kriminelë.

➤ **Rregullat për përgjegjësinë penale dhe disiplinore**

Të burgosurit e luftës do t'i nënshtrohen ligjeve dhe akteve të tjera të zbatueshme për forcat e armatosura të forcës mbajtëse. Kjo forcë është e autorizuar të ndërmarrë veprime gjyqësore ose disiplinore kundër të gjithë robërve të luftës që shkelin ato ligje. Një i burgosur i luftës mund të gjykohet vetëm nga një gjykatë ushtarake, përveç nëse ligjet ekzistuese të Forcës që mbajnë të burgosur të luftës autorizojnë në mënyrë të qartë gjykatat civile të gjykojnë një anëtar të forcave të tij të armatosura për një vepër të dyshuar të kryer nga një i burgosur i luftës. Ndalohet ndëshkimi kolektiv për akte individuale dhe çdo ndëshkim trupor, si dhe çdo mbyllje në dhomat që nuk ndriçohen nga dita e ditës dhe në përgjithësi çdo formë e torturës ose e mizorisë.

➤ **Rregullat për veprimet e kryera para kapjes**

Të burgosurit e luftës të ndjekur penalisht sipas ligjeve të Forcës që i mban ata për vepra të kryera para kapjes së tyre do të ruajnë privilegjet e kësaj Konvente, edhe nëse dënohen.

➤ **Kufizimi i gjobave për arratisje**

Të burgosurit e luftës, të cilët pasi arratisen, u kapën përsëri, nuk do t'i nënshtrohen asnjë ndëshkimi për arratisjen e tyre të mëparshme.

Një i burgosur i luftës i cili përpiqet të shpëtojë por është kapur para se të arratiset mund të dënohet vetëm me një dënim disiplinor për atë vepër, edhe në rast të kthimit.

8.4. Monitorimi nga ana e mekanizmave të jashtme

Përfaqësuesit ose delegatët e forcave të mbrojtjes janë të autorizuar të vizitojnë të gjitha vendet ku ndodhen robërit e luftës, veçanërisht vendet ku janë internuar, burgosur dhe ku punojnë dhe do të kenë qasje në të gjitha dhomat e përdorura nga të burgosurit; ata gjithashtu janë të autorizuar të vizitojnë të gjitha vendet ku të burgosurit që po zhvendosen largohen, kalojnë dhe vijnë. Ata mund të flasin me të burgosurit, gjegjësisht të besuarin e tyre, pa praninë e dëshmitarëve, personalisht ose përmes një përkthyesi.

Nëse nuk ka forcë mbrojtëse, palët në konflikt do të pranojnë pa vonesë një ofertë të bërë nga Komiteti Ndërkombëtar i Kryqit të Kuq ose ndonjë organizatë tjetër që ofron garanci të plota

të paanshmërisë dhe efikasitetit për të vepruar si zëvendësues, pas konsultimit të duhur me palët në fjalë.

8.5. Akomodimi dhe kushtet në kampe përqendrimi për të burgosur

Kampi për të burgosurit e luftës duhet të jetë i vendosur jashtë zonave të rrezikshme luftarake. Kampet nuk duhet të vendosen qëllimisht në një pozicion të veçantë për të shërbyer si mbrojtje për objekte të caktuara ose zona që përfaqësojnë qëllime ushtarake. Ata duhet të pajisen me strehimin e nevojshëm kundër bombardimeve ajrore dhe rreziqeve të tjera ushtarake, në të njëjtën mënyrë dhe në të njëjtën masë si vendbanimet civile lokale. Secila masë mbrojtëse e marrë për të mbrojtur popullsinë civile gjithashtu duhet të merret për të burgosurit e luftës. Shtetet (forcat) që mbajnë robërit e luftës duhet të informojnë njëri-tjetrin, përmes forcave mbrojtëse, për pozicionin gjeografik të kampeve, në mënyrë që të sigurojnë mbrojtjen e kampeve nga sulmet. Kurdoherë që situata ushtarake të lejojë, kampe duhet të shënohen me shkronjat PG (frëngjisht: Prisonniers de Guerre) ose PW (anglisht: Prisoners of War) gjatë ditës, në mënyrë që ato të jenë qartë të dukshme nga ajri.

Forca që mban robërit e luftës do të grupojë, sa është e mundur, në kampe ose pjesë të kampeve sipas kombësisë (shtetësisë), gjuhës dhe zakonit të tyre. Të burgosurit e luftës mund të vendosen vetëm në ndërtesa që janë në tokë të ngurtë dhe që janë plotësisht higjienike. Kushtet e akomodimit, veçanërisht për sa i përket izolimit të lagështirës, sigurimit të ngrohjes dhe ndriçimit në ambientet, pajisjet, kompletimin e ambienteve dhe dhomave të ngrënies, mbrojtjen nga zjarri, etj., duhet të jenë identike me kushtet e akomodimit të parashikuara për forcat e armatosura të vendosura në atë Rajon. Këto kushte duhet të korrespondojnë me zakonet dhe zakonet e të burgosurve të luftës dhe në asnjë rast nuk duhet të jenë të dëmshëm për shëndetin.

Veshja e të burgosurve duhet të jetë e përshtatshme për kushtet klimatike lokale dhe kushtet e punës. Ata kanë të drejtë të veshin së pari uniformat e tyre.

Ushqimi i të burgosurve, si në sasi ashtu edhe në cilësi, duhet të sigurojë shëndet të mirë dhe të mos humbasë peshë. Për aq sa është e mundur, robërit mund të përdoren për të përgatitur ushqimin e tyre. Lejohet përdorimi i duhanit. Kantinët janë vendosur në kampe, ku të burgosurit mund të blejnë një shumëllojshmëri të ushqimit, higjienës dhe veshjeve, cigareve dhe më shumë

në tregun lokal. Komisioneri i të burgosurve të luftës ka të drejtë të bashkëpunojë me menaxhimin e kantinës, në mënyrë që të shfrytëzojë fitimin e realizuar të mensës për të mirën e të burgosurve.

Për të ruajtur pastërtinë dhe shëndetin në kamp dhe për të parandaluar përhapjen e sëmundjeve infektive, të gjitha masat higjienike duhet të merren rregullisht. Për këtë qëllim, të burgosurve duhet t'u sigurohet një sasi e mjaftueshme uji dhe mjete për ruajtjen e higjienës personale, si dhe për larjen e rrobave.

Forca që mban robërit e luftës do të jetë e detyruar të marrë të gjitha masat higjienike të nevojshme për të siguruar pastërtinë dhe shëndetin e kampeve në mënyrë që të parandalojë epidemitë (neni 29 i Konventës së III të Gjenevës). Në kampet ku mbahen gratë të burgosura, do të sigurohen pajisje speciale për ta (neni 29 i Konventës së III të Gjenevës).

Secili kamp duhet të ketë një ambulancë të përshtatshme në të cilën të burgosurit e luftës do të marrin kujdesin e nevojshëm, si dhe ushqimin e duhur. Në rast nevojë, duhet të ketë dhoma të veçanta izolimi për pacientët me sëmundje infektive dhe mendore (neni 30 i Konventës së III të Gjenevës).

Kontrollet shëndetësore duhet të sigurohen të paktën një herë në muaj. Ekzaminimet mjekësore në veçanti synojnë të kontrollojnë shëndetin, ushqimin dhe pastërtinë, si dhe të zbulojnë sëmundjet infektive, veçanërisht tuberkulozin, malarinë ose sëmundjet seksualisht të transmetueshme. Për atë qëllim, duhet të aplikohen metodat më të efektshme në dispozicion, siç janë regjistrimet periodike radiografike, etj. (Neni 31 i Konventës së III të Gjenevës). Trajtimi i të burgosurve kryesisht është kujdesur nga personeli mjekësor i forcave të armatosura, nga të cilat ata janë anëtarë. Rrëmbyesit me sëmundje serioze, përkatësisht ata në gjendje kritike, duhet të pranohen në një spital të përshtatshëm ushtarak ose civil. Të gjitha kostot e trajtimit përballohen nga forca që mban të burgosurit.

Komanda e kampit është gjithashtu e detyruar të organizojë dhe të sigurojë kushtet e nevojshme për veprimtari intelektuale, argëtuese, edukative dhe sportive të të burgosurve të luftës. Alsoshtë gjithashtu në interes të komandës që të burgosurit të angazhohen vazhdimisht me veten e tyre, sesa të mendojnë dhe të organizojnë trazira ose arratisje.

Aktivitetet fetare lejohen gjithashtu nëse kjo nuk cenon rendin dhe disiplinën e brendshme të kampit.

Në praktikë, argumentohet se regjimi i parashikuar i kampit, me standardet e tij të larta në kushte të kohës së luftës, është jorealiste dhe e vështirë për t'u siguruar, madje edhe për anëtarët e

forcave të saj të armatosura, dhe se është e papranueshme që luftëtarët e kapur të armikut të jenë në një pozitë më të favorshme. Së pari luftëtarët vendas. Sidoqoftë, çdo shtet në një konflikt të armatosur duhet të sigurojë pajtueshmëri të vazhdueshme me Konventën e Gjenevës për Trajtimin e të Burgosurve të Luftës, pasi ajo pranohet nga të gjitha shtetet. Violationdo shkelje e rëndë e asaj konvente është një krim lufte.

Nevojat ushtarake të secilës palë në konflikt kërkojnë të sigurojnë një trajtim njerëzor dhe një regjim të favorshëm kampi për të burgosurit e luftës, ndër të tjera, për të stimuluar dorëzimin ose dezertimin nga forcat kundërshtarë. Nga ana tjetër, nëse një palë që është në konflikt pret dhe kërkon trajtim të saktë juridikisht të luftëtarëve të saj nën kontrollin e kundërshtarit, është normale që të bëjë të njëjtën gjë me luftëtarët e kapur të kundërshtarit.

8.6. Puna dhe mjetet financiare

Nënoficerët - robërit e luftës mund të përdoren vetëm për mbikëqyrje. Oficerët, ose robër të barabartë me ta, janë të përjashtuar nga çdo punë. Nëse nënoficerët dhe oficerët pa komision janë në kërkim të një pune më vete, ato duhet të përmbushen brenda aftësive të secilit vend. Të gjitha kategoritë e tjera të të burgosurve mund të përdoren për punë nëse lejojnë shëndetin e tyre (neni 49 i Konventës së III të Gjenevës).

Kushtet e punës, mbrojtja higjieno-teknike në punë, kohëzgjatja e punës dhe e drejta e trajtimit përcaktohen sipas rregullave shtetërore që zbatohen për punë të përshtatshme. Dita e punës së punonjësit zgjat 8 orë, me pushim të paktën një orë gjatë punës, pushim javor 24 orë pa ndërprerje dhe 8 ditë pushim vjetor (neni 53 i Konventës së III të Gjenevës).

Përveç punës që lidhet me menaxhimin, rregullimin ose mirëmbajtjen e kampit të tyre, të burgosurit e luftës mund të përdoren për punë në bujqësi, industri, miniera dhe artizanat, përveç në industrinë metalurgjike, mekanike dhe kimike, punët publike dhe ndërtimin ushtarak, ose për qëllime ushtarake; trafiku dhe ngarkimi dhe shkarkimi, të cilat nuk kanë karakter ushtarak dhe qëllim ushtarak; tregtia dhe artet; punët e brendshme dhe shërbimet publike që nuk kanë karakter ushtarak ose qëllim ushtarak.

Të burgosurit e luftës nuk mund të përdoren për punë që janë degraduese për anëtarët e forcave të armatosura, ose për punë që lidhen me operacionet ushtarake, siç janë prodhimi dhe transporti i armëve, llogaritjet për gjurmime dhe të ngjashme.

Forca që mban robërit e luftës mban një llogari monetare të veçantë për secilin prej tyre, në të cilën regjistrohen së pari paratë që u morën prej tij në momentin e robërisë. Kjo forcë u paguan robërve një rrogë mujore, në varësi të gradës së kapësit. Të burgosurit e luftës mund të marrin dërgesa të dërguara atyre individualisht ose kolektivisht.

8.7. Repatriacioni i të burgosurve të luftës

Për shkak se të burgosurit e luftës ndalohen vetëm për të parandaluar pjesëmarrjen në armiqësi, ata duhet të lirohen dhe të kthehen sa më shpejt që ata nuk janë në gjendje të marrin pjesë në armiqësi (për shembull, për arsye shëndetësore, megjithëse konflikti është ende në vazhdim) dhe sa më shpejt që të mbarojë luftimi aktiv.

Ndikuar nga ligji për të drejtat e njeriut dhe rregullat e refugjatëve, tani është e njohur se ata që kanë frikë se do të ekzekutohen në vendin e tyre nuk mund të kthehen me forcë. Për shkak se ky përjashtim ofron vend për abuzim dhe shtrembërim të besimit të ndërsjellë nga forca që i mban ata, sugjerohet që dëshirat e të burgosurit të respektohen, gjë që është e vështirë të bëhet. Ekzistojnë gjithashtu dilema në lidhje me situatën kur forca që mban të burgosurin nuk dëshiron t'i japë atij statusin e një azilkërkuesi. Lidhur me këtë dilemë, shumë besojnë se një i burgosur i luftës i cili shprehet lirshëm se nuk dëshiron të kthehet në vendlindje, kështu humbet statusin e të burgosurit të luftës dhe fiton statusin e një civili që merr mbrojtje sipas Konventës IV të Gjenevës, deri në riatdhesimin e tij.

9. MBROJTJA E PERSONELIT FETAR

Shprehja "personel fetar" i referohet personave ushtarakë ose civilë, të cilët janë ekskluzivisht të angazhuar në shërbimin klerik dhe që mund t'i bashkëngjiten, përherë ose përkohësisht forcave të armatosura të një pale në konflikt ose njësive mjekësore dhe ambulancave

të njërës nga palët në konflikt; për organizatat e mbrojtjes civile në njërën anë të konfliktit. Roli i stafit fetar është të sigurojë ndihmë fetare dhe të kujdeset për mirëqenien shpirtërore të anëtarëve të forcave të tyre të armatosura. Nëse është e nevojshme, kjo duhet të bëhet në interes të anëtarëve të plagosur dhe të sëmurë të forcave të armatosura të armikut, dhe në situata të jashtëzakonshme për luftëtarët e kapur të armikut, si dhe për popullatën civile gjatë okupimit. Personelit fetar duhet të lejohet të kryejë detyrat e tyre fetare dhe nuk duhet të sulmohet në fushën e betejës.

Konventat e Parë dhe të Dytë të Gjenevës, të cilat synojnë të mbrojnë dhe ofrojnë kujdes për të plagosurit, të sëmurët dhe të transportuarit e anijeve, gjithashtu zgjerojnë mbrojtjen e personelit fetar. Kjo mbrojtje presupozon një garanci të caktuar për statusin e stafit fetar, por DNH parashikon ekzistencën e një personeli fetar të përhershëm dhe të përkohshëm. Stafi i përhershëm nënkupton personat të cilëve u është caktuar ekskluzivisht të kryejnë veprimtari fetare për një periudhë të pacaktuar kohe, dhe mjete të përkohshme persona që janë të angazhuar ekskluzivisht për qëllime fetare, por për një periudhë të caktuar kohore. Në të dy rastet, ato duhet të përcaktohen si të tilla nga pala në konflikt. Njerëzit e përhershëm fetarë, edhe pse janë anëtarë të forcave të armatosura, nëse bien në duart e armikut, nuk konsiderohen robër lufte, sepse ata nuk janë luftëtarë dhe mund të ndalohen vetëm nëse është e nevojshme për t'u kujdesur për robërit e luftës. Personeli fetar i përkohshëm mbrohet vetëm në kryerjen e detyrave të tyre. Nëse anëtarët e personelit të përkohshëm bien në duart e palës së kundërt, ata kanë pozicionin e robërve të luftës, nëse janë të angazhuar nga luftëtarët, ose kanë mbrojtjen e civilëve, nëse janë të angazhuar nga popullata civile.

9.1. Mbrojtja e personelit fetar

Personeli fetar, qoftë priftërinj ushtarakë apo civilë, do të respektohet dhe mbrohet në çdo kohë; ata nuk duhet të bllokohen kur janë në shërbim. Stafi fetar gjithashtu gëzon të drejtat e mëposhtme në lidhje me statusin e tyre:

- Ata nuk duhet të sulmohen;
- Askush nuk mund të ndëshkohet për kryerjen e veprimtarive fetare;
- Ata mund të kryejnë detyra fetare në përputhje me shërbimin e adhurimit;
- Kur bien në duart e armikut, kërkohet riatdhesimi i menjëhershëm, ose mbrojtja si robër lufte;

- Personat e përfshirë në veprimtari fetare mund të mos jenë të detyruar të veprojnë ose të kryejnë akte në kundërshtim me rregullat e etikës mjekësore ose rregullave të tjera mjekësore në favor të të plagosurve dhe të sëmurëve.

Personeli fetar në asnjë rast nuk mund të heqë dorë, tërësisht ose pjesërisht, të drejtat e parashikuara nga DNH. Heqja dorë e tillë nuk ka efekt juridik. Staf i fetar mund të heqë dorë vetëm nga të drejtat e veçanta që u janë dhënë atyre përmes minimumit të parashikuar nga rregullat e DNH.

Nëse bien në duart e palës armike të konfliktit, personeli fetar nuk konsiderohet rob i luftës, por armiku mund t'i mbajë ata vetëm, nëse është e nevojshme, për të përmbushur nevojat shpirtërore të robërve të luftës, të cilët janë anëtarë të forcave të tyre të armatosura. Nëse nuk ka nevojë për ndihmë adekuate fetare ose shpirtërore, personat fetarë të ndaluar duhet të riatdhesohen menjëherë, sa më shpejt që lufta ka nevojë për leje.

Përndryshe, gjatë ndalimit të tyre, ata do të përdoren me të gjitha dispozitat e Konventës së III të Gjenevës për Trajtimin e të Burgosurve të Luftës dhe do të vazhdojnë të kryejnë detyrat e tyre fetare, brenda ligjeve dhe rregulloreve të forcës që i mbajti ata (Nenet 28-32 të Konventës së Gjenevës dhe neneve 33-37 të Konventës së III të Gjenevës).

9.2. Mbrojtja e objekteve fetare

Objektet e dedikuara ekskluzivisht për kryerjen e shërbimeve fetare (kisha, manastire, xhami dhe tempuj të tjerë shpirtërorë) mbrohen nga sulmet e drejtpërdrejta, si dhe nga objektet mjekësore. Ndërtesat fetare duhet të kursehen nga sulmet në çdo rast, për sa kohë që ato nuk përdoren për qëllime ushtarake. Mbrojtja e tyre pushon nëse ato janë mësuar të strehojnë luftëtarët dhe anëtarët e tjerë të forcave të armatosura, për të ruajtur armë ose për qëllime të tjera ushtarake.

Në rastin e vendeve fetare që kanë një rëndësi të madhe për trashëgiminë kulturore të një kombi, ato mbrohen më tej nga Konventa për Mbrojtjen e Pronave Kulturore në rast të konfliktit të armatosur të 1954 dhe protokollet e saj. Të dy protokollet e Konventave të Gjenevës të vitit 1949 ndalojnë edhe një herë veprimet armiqësore kundër monumenteve historike, veprave të artit ose tempujve që janë trashëgimi kulturore ose shpirtërore; është e ndaluar përdorimi i objekteve të

tilla për të mbështetur përpjekjet ushtarake; është e ndaluar që objektet e tilla të jenë subjekt i hakmarrjeve, ose të përdoren për të mbështetur veprimet ushtarake.

9.3. Ndërprerja e mbrojtjes

Mbrojtja e posaçme për personelin fetar humbet kur kryejnë, jashtë detyrave të tyre fetare, veprime që janë të dëmshme për palën e armikut, por vetëm pas një paralajmërimi të duhur dhe nëse pas një periudhe të caktuar kohore, ata mbetën në kundërshtim me paralajmërimet dhe nuk ndalen së ekzekutimi i tyre. Aktet.

DNH deklaron se cilat rrethana nuk çojnë në humbje të mbrojtjes. Rrethana më e rëndësishme është se personeli është i armatosur (Protokolli I specifikon: me armë të lehta personale) dhe përdorin armë të tilla në mbrojtjen e tyre ose në mbrojtje të të plagosurve dhe të sëmurëve. Cilat vepra konsiderohen të dëmshme për palën e armikut është në vetvete e diskutueshme.

Prandaj, mbrojtja ligjore ndërkombëtare për personelin fetar mund të pushojë nëse abuzimi abuzohet për qëllime armiqësore ose nëse personeli fetar përfshihet në aktivitete në formën e propagandës ushtarake ose politike.

10. MBROJTJA E CIVILËVE

10.1. Mbrojtja e përgjithshme e popullatës nga pasojat e luftës

Mbrojtja e civilëve në kushte konflikti të armatosur rregullohet me Konventën e Gjenevës IV për Mbrojtjen e Personave Civile në Kohën e Luftës së 1949 dhe Protokollin e Parë Shtesë të 1977 (Nenet 48-79). Për më tepër, civilët mbrohen nga ligji kombëtar i vendit të tyre, si dhe nga ligji ndërkombëtar dhe ligji ndërkombëtar për të drejtat e njeriut.

Një civil është çdo person që nuk merr pjesë direkt në armiqësi dhe nuk ka statusin e një luftëtari.

Në rast se, për shkak të natyrës së armiqësive, një luftëtar i armatosur nuk mund të dallohet nga një civil, ai do të konsiderohet si një luftëtar për sa kohë që mbart armën e tij hapur, si vijon: a) gjatë çdo angazhimi ushtarak; dhe b) në përgatitje të një sulmi (neni 44 pika 3 i Protokollit shtesë I).

Një person i cili merr pjesë vullnetarisht në rezistencën e armatosur kundër një sulmuesi, kur popullsia civile në territorin akoma të pokupuar nuk kishte kohë të organizohej si një forcë e rregullt e armatosur, nuk do të konsiderohet civil, edhe pse me rroba civile, me kusht që një luftëtar i tillë: a) hapur mbart armë; dhe b) të respektojë ligjin dhe zakonet ushtarake.

Civilët janë gjithnjë e më shumë viktime të konfliktit të armatosur në ditët moderne, megjithëse IHL përcakton se sulmet duhet të synohen vetëm për luftëtarët dhe objektivat ushtarake dhe se civilët dhe objektet civile duhet të respektohen.

Prania e luftëtarëve në mesin e popullatës civile nuk privon karakterin civil të popullatës. Në çdo rast dyshimi nëse një person është civil apo jo, ai person duhet të konsiderohet civil.

Gjatë kryerjes së operacioneve ushtarake, komandantët e njësive ushtarake janë të detyruar në çdo kohë të bëjnë dallimin midis civilëve dhe luftëtarëve, si dhe midis objekteve civile dhe ushtarake, në mënyrë që të sigurojnë respektimin dhe mbrojtjen e popullatës civile.

Qytetarët gjatë luftës duhen respektuar nga ata në duart e të cilëve ranë. Rregullat për trajtimin e civilëve ndahen në tre grupe: e para vlen për civilët që ndodhen në territorin armiqësor; e dyta përmban rregulla më të hollësishme dhe mbrojtëse në lidhje me civilët e mbrojtur, territori i të cilëve është i okupuar nga armiku; grupi i tretë përfshin dispozita të zakonshme për civilët në territorin e armikut dhe në territoret e okupuara.

10.2. Mbrojtja e popullatës civile nga efektet e palëve ndërluftuese

Civilët në kohën e luftës duhet të respektohen nga palët ndërluftuese. Rregullat për mbrojtjen e popullatës civile janë pjesë e së drejtës për të kryer në rast të një konflikti të armatosur dhe janë në dobi të të gjithë civilëve në territorin e palëve ndërluftuese në një konflikt të armatosur ndërkombëtar.

Rregulli themelor është që operacionet ushtarake do të drejtohen vetëm për qëllime ushtarake (neni 48 i Protokollit I). Sidoqoftë, duke pasur parasysh se rregullat e IHL zbatohen në rastin e luftës tokësore, ajrore ose detare, është e qartë se kjo mund të ketë një efekt mbi popullsinë civile, si dhe në civilë individualë ose objekte civile në tokë.

Parimet

- Mund të sulmohen vetëm objektiva ushtarakë;
- Sulmet ndaj objektivave ushtarake janë të ndaluara nëse efektet e pritshme incidentale mbi popullatën civile janë të tepërta;
- Kur një sulm mbi një objektiv ushtarak nuk pritet të ketë efekte të tepërta mbi popullatën civile, megjithatë, duhet të merren të gjitha masat paraprake të mundshme për të minimizuar ato efekte.

10.3. Mbrojtja e civilëve nga trajtimi arbitrar

Mbrojtja e civilëve nga trajtimi arbitrar është një sistem rregullash që zbatohen për të gjithë popullsinë e shteteve në konflikt, pa asnjë dallim negativ të bazuar në racë, kombësi, fe ose besim politik. Qëllimi është të lehtësojë vuajtjet e konfliktit. Personat e mbrojtur kanë të drejtë, në çdo rast, të respektojnë personalitetin e tyre, nderin, të drejtat e familjes, besimet fetare, si dhe zakonet dhe zakonet e tyre. Ata do të trajtohen në mënyrë njerëzore në çdo kohë dhe ata do të mbrohen posaçërisht nga të gjitha aktet e dhunës ose kërcënimet e dhunës dhe fyerjeve.

▪ Mbrojtja e grave

Ligji ndërkombëtar humanitar së pari u jep grave mbrojtje të përgjithshme të barabartë me atë të burrave. Gratë që marrin pjesë aktive në luftë si luftëtarët kanë të njëjtën mbrojtje si burrat kur bien në duart

e armikut. Përveç kësaj mbrojtjeje të përgjithshme, grave u jepet një mbrojtje e veçantë në bazë të parimit të përcaktuar në nenin 14 pika 2 të Konventës së III të Gjenevës, se "gratë duhet të trajtohen si i përshtaten seksit të tyre". Ky parim pasohet nga një numër dispozitash në lidhje me kushtet e paraburgimit të grave në kampe. Gratë (dhe burrat) të cilët, si anëtarë të popullatës civile, nuk marrin pjesë aktive në armiqësi, kanë të drejtën e mbrojtjes në bazë të Konventës së Gjenevës IV dhe Protokollit shtesë I. Përveç kësaj mbrojtjeje të përgjithshme, grave u jepet një mbrojtje e veçantë në bazë të Konventës dhe Protokollit të mësipërm I, të cilat përcaktojnë se "gratë do të mbrohen nga çdo sulm për nder të tyre, veçanërisht nga përdhunimi, prostitucioni i detyruar ose ndonjë sulm tjetër i pavendosur". DNH gjithashtu përcakton dispozita të veçanta për gratë shtatzëna dhe nënat e fëmijëve të vegjël.

МХП ги штити жените ако се повредени, болни или бродоломци, како цивили, или како борци, согласно нивниот статус. Како такви, жените мора да имаат ист третман со мажите и не може да биде дискриминирани по основа на пол. Сепак, МХП го зема предвид фактот дека жените се поранливи и им дава специјален третман во некои конкретни случаи. Меѓународниот кривичен трибунал за Руанда и Меѓународниот кривичен суд го вклучија силувањето и други форми на сексуално насилство во нивната листа на воени злосторства, а Статутот на Меѓународниот кривичен трибунал за поранешна Југославија иако експлицитно не го споменува силувањето како воено злосторство, сепак Судскиот совет го призна како сериозно прекршување на Женевските конвенции.

▪ Мbrojtja e fëmijëve

Ashtu si gratë, fëmijët mbrohen së pari nga DNH nëse janë të plagosur, të sëmurë ose të anijen, si civilë dhe si anëtarë të popullatës civile. Ata gjithashtu gëzojnë mbrojtje të veçantë për shkak të cënueshmërisë së tyre. Conflictdo konflikt i armatosur lë shumë fëmijë pa burime ose të ndara nga familjet e tyre, një situatë që i bën ata veçanërisht të prekshëm. Prandaj, DNH përmban rregulla specifike që synojnë mbrojtjen e fëmijëve nga efektet e armiqësive, nga çdo formë e sulmit të pavendosur ose nga ndonjë rrezik tjetër që vjen nga rrethanat e përgjithshme të një situatë ushtarake.

DNH synon, mbi të gjitha, të parandalojë pjesëmarrjen e fëmijëve në armiqësi. Palët në konflikt nuk duhet të rekrutojnë fëmijë nën moshën 15 vjeç në forcat e tyre të armatosura dhe duhet të sigurojnë që ata nuk janë të përfshirë direkt në armiqësi. Në Protokollet I dhe II dhe nenin 38 të Konventës për të Drejtat e Fëmijëve, kufiri i moshës është 15 vjet. Protokolli Fakultativ i Konventës për të Drejtat e Fëmijëve në Përfshirjen e Fëmijëve në Konflikt të Armatosur ngre

kufirin deri në 18 vjet, me përjashtim që shtetet mund të pranojnë regjistrimin vullnetar të personave nën 18 vjeç në shkollat ushtarake. Nëse fëmijët, sidoqoftë, marrin pjesë në armiqësi, ata do të marrin trajtim të veçantë mbrojtës nëse kapen. Nëse, përkundër ndalimeve të mësipërme, fëmijët janë anëtarë të forcave të armatosura, ata do të kenë statusin e luftëtarëve dhe të burgosurve të luftës dhe do t'u nënshtrohen atyre rregullave.

10.4. Mbrojtja civile

Mbrojtja civile nënkupton kryerjen e aktiviteteve të caktuara humanitare për mbrojtjen dhe shpëtimin e popullatës civile nga rreziqet e armiqësive, me qëllim që të ndihmohet popullata që të kapërcejë më lehtë efektet e menjëhershme të armiqësive, si dhe të sigurojë kushte për mbijetesën e saj. Mbrojtja civile është veçanërisht e rëndësishme në mbrojtjen dhe ndihmën e popullatës civile në kohë konflikti. Protokollin I i Konventave të Gjenevës, për herë të parë në historinë e DNH, rregulloi pozicionin e mbrojtjes civile.

Mbrojtja civile përfshin:

- **Alarmim**
- **Evakuim**
- **Strehim**
- **Errësim**
- **Shpëtim**
- **Ndihma e parë mjekësore**
- **Mbrojtje kundër zjarrit**
- **Zbulimi dhe shënimi i zonave të rrezikshme**
- **Dekontaminimi**
- **Strehimi i popullatës**
- **Vendosja dhe mirëmbajtja urgjente e rendit publik në zonat e prekura**
- **Vendosja e shërbimeve me interes publik**
- **Varrimi**
- **Asanimi në teren**
- **Ndihmë për të ruajtur objektet thelbësore për mbijetesë, dhe më shumë.**

Këto aktivitete humanitare kryhen nga organizata të mbrojtjes civile, të organizuara ose të autorizuar nga autoritetet kompetente të palëve në konflikt. Këto organizata, institucione dhe njësi të tjera dhe stafi i tyre duhet të respektohen dhe mbrohen. Kjo mbrojtje vlen edhe për vullnetarët civilë, të cilët u kanë bërë thirrje autoriteteve kompetente të ndihmojnë në aktivitete humanitare, me kusht që ata të veprojnë nën kontrollin e autoriteteve kompetente. Aktivitetet e mbrojtjes civile mund të parandalohen herë pas here, vetëm për hir të nevojave imperative ushtarake. Ndërtesat dhe objektet e përdorura për mbrojtje civile, si dhe strehimore të destinuara për popullatën civile, kanë statusin e objekteve civile të mbrojtura dhe nuk duhet të jenë subjekt sulmi.

Mbrojtja e personelit dhe lehtësirave mund të ndërpritet vetëm nëse ato përdoren për të kryer veprime të dëmshme për armikun. Nëse personeli i mbrojtjes civile nuk vepron brenda kufijve të veprimtarive humanitare, por angazhohet në aktivitete luftarake, atëherë ata personel humbasin imunitetin ndaj çdo mbrojtjeje. Prandaj, organizatat e mbrojtjes civile mund t'u caktohen anëtarëve të forcave të armatosura, të cilët gjithashtu duhet të respektohen dhe mbrohen nëse plotësohen kushtet e mëposhtme:

- - Të merret ekskluzivisht me aktivitete humanitare;
- - Të shënohet dukshëm me një shenjë ndërkombëtare të mbrojtjes civile;
- - Të kryejnë veprimtari humanitare në territorin e tyre kombëtar.

Shtetet gjithashtu janë të detyruara të aprovojnë dhe mundësojnë kalimin e shpejtë dhe të papenguar, në të gjitha drejtimet, të ndihmës humanitare të destinuar për popullatën civile, edhe kur ajo popullatë i përket një shteti armik. Në këtë kuptim, ndihma humanitare nënkupton furnizimin e popullatës civile me ushqim, ilaç, veshje, shtrat dhe mjete të tjera të jetesës.

11. PËRGJEGJËSI PËR SHKELJEN E DNH

Standardet e mbrojtjes së njohura ndërkombëtare të krijuara nga IHL do të zbatohen në mënyrë efektive kur shkeljet e këtyre standardeve sanksionohen rregullisht dhe me përgjegjësi. Mosrespektimi i rregullave të DNH kërkon përgjegjësi për shtetet dhe individët. Themelimi i gjykatave ad hoc për ish-Jugosllavinë dhe Ruandën, si dhe miratimin e Statutit të Romës për krijimin e një Gjykate Penale Ndërkombëtare të përhershme (GjPN), janë hapa të rëndësishëm në këtë drejtim. Strehat e sigurta për vrasësit masivë dhe torturuesit po zhduken. Këto ngjarje plotësohen nga përparime të rëndësishme në të drejtën penale ndërkombëtare përmes praktikës gjyqësore të të dy gjykatave ad hoc dhe rritjes së shpejtë të numrit të ratifikimeve të Statutit të GjPN nga shtetet. Kjo paradigmë e re e së drejtës penale ndërkombëtare përballlet me autorët e shkeljeve të rënda dhe një sfidë të vërtetë për të ndjekur penalisht krimet e së kaluarës, të tashmes dhe të ardhmes.

Megjithë rolin e rëndësishëm që ka ndjekja ndërkombëtare në nxitjen e respektimit të ligjit ndërkombëtar, zbatimi i vazhdueshëm ende varet kryesisht nga angazhimi dhe bashkëpunimi i juridiksioneve kombëtare. Akuzat e individëve janë kryesisht përgjegjësi e shtetit në fjalë. Drejtësia ndërkombëtare mund të plotësojë ato përpjekje vetëm kur shtetet nuk janë në gjendje ose nuk kanë dëshirë të hetojnë dhe ndjekin penalisht shkeljet dhe autorët e shkeljeve të DNH. Në këtë kuptim, një numër në rritje i shteteve kanë filluar të zbatojnë parimin e juridiksionit universal. Shembujt më të famshëm janë arrestimi i ish-Presidentit të Kilit, Augusto Pinochet, nga Mbretëria e Bashkuar e Britanisë së Madhe dhe Irlanda Veriore, me akuzën e torturave me kërkesë të autoriteteve spanjolle, si dhe arrestimin e ish-Presidentit të Çadit, Husein Habre, nga anë e Senegalit, për akuza të ngjashme. Zbatimi i këtij parimi mund të jetë një shtysë themelore për drejtësi dhe pajtim në vendin e origjinës së kryesit të veprës penale. Zbatimi më i suksesshëm i parimit kërkon bashkëpunim më të ngushtë midis shteteve, veçanërisht në çështjet e provave dhe ekstradimit. Prandaj, shtetet duhet të përshtatin legjislacionin e tyre kombëtar me standardet e njohura të ligjit ndërkombëtar humanitar dhe penal, si dhe të krijojnë kushtet për një gjyqësor të drejtë dhe të besueshëm.

11.1. Përgjegjësia ndërkombëtare e shtetit

Shteti mund të mbahet përgjegjës në rast se nuk zbaton rregullat ndërkombëtare humanitare. Përgjegjësia e shtetit mund të jetë:

- **Përgjegjësi politike**
- **Përgjegjësi për dëmin e shkaktuar**

Sanksionet e marra në rast të një përgjegjësie politike të vendosur të një shteti përbëhen nga bllokada politike ose diplomatike të shprehura përmes përjashtimit ose refuzimit të anëtarësimit të këtij shteti në një organizatë të veçantë ndërkombëtare, shkëputjes së marrëdhënieve diplomatike ose dënimit publik nga organet e një organizate ndërkombëtare. Vendi gjithashtu mund të sanksionohet me bllokada ekonomike të shprehura përmes embargo të importit, anulimit të eksportit ose sanksioneve të ngjashme. Sanksionet kanë për qëllim të detyrojnë shtetin të kërkojë falje publike për një shkelje ndërkombëtare të kryer, të tërhiqet nga territori i okupuar, të korr përfitimet e agresionit, të marrë disa masa administrative dhe veçanërisht masa ndëshkuese ndaj atyre që janë nën kontrollin e tyre që kanë vepruar ndryshe. normat e drejtes ndërkombëtare. Në rast të përgjegjësisë politike të shtetit dhe nëse vlerësohet si një mënyrë e domosdoshme e veprimit, me vendim të Këshillit të Sigurimit të OKB, forca ushtarake mund të përdoret kundër shtetit nëse është e nevojshme për të ruajtur ose rivendosur paqen në rajon.

Në rast të një përgjegjësie të vendosur të një Shteti për dëmin e shkaktuar nga armiqësitë, ai shtet ka përgjegjësi të kompensojë dëmin e shkaktuar nga shkelja e rregullave të IHL. Për më tepër, për ekzistimin e përgjegjësisë ndërkombëtare të shtetit për dëmin e shkaktuar, është e nevojshme që në mënyrë kumulative të plotësohen kushtet e mëposhtme:

- Rregullat e DNH u shkelën duke kryer ose mos ndërmarrur ndonjë veprim që duhej të ndërmerrej;
- Kanë ndodhur dëme materiale ose jo materiale;
- Ekziston një kauzë midis veprimit të paligjshëm dhe dëmit të shkaktuar;
- Ekziston një lidhje funksionale midis veprimit të paligjshëm të kryesit dhe kryerjes së shërbimit të tij.

Joligjshmëria e aktit mund të përjashtohet vetëm nëse vërtetohet se akti është marrë si kundërveprim i lejueshëm (reprezalje) ose kur ka ushtruar të drejtën e vetëmbrojtjes. Nuk ka gjithashtu paligjshmëri nëse dëmi në pronë ka ndodhur për shkak të nevojave ushtarake absolutisht të nevojshme ose për shkak të përvetësimit të pasurisë si pre (armët dhe pajisjet e tjera ushtarake). Në të gjitha rastet e tjera të veprimit, si dhe mosveprimit, kur shteti kishte detyrim të vepronte (për shembull, paralajmërimi i popullatës civile, mos ofrimi i ndihmës, etj.) ekziston përgjegjësi për dëmin e shkaktuar.

Dëmi i shkaktuar mund të jetë i prekshëm (pronë) ose jomaterial (shkaktoi dhimbje, vuajtje, frikë, etj.). Në të dy rastet, kompensimi mund të kërkohej, i shprehur në një shumë të caktuar. Përgjegjësia mund të përjashtohet ose zvogëlohet nëse dëmi është tërësisht ose pjesërisht rezultat i forcës madhore, veprimit të shtetit të dëmtuar ose të një shteti të tretë.

11.2. Përgjegjësia individuale penale

Individët mbajnë përgjegjësi penale për mosrespektimin e rregullave të DNH. Shtetet janë të detyruara të ndjekin penalisht çdo person që dyshohet se ka kryer një shkelje serioze të Konventave të Gjenevës dhe instrumenteve të tjera të rëndësishme ndërkombëtare, ose ta ekstradojë atë person në një shtet tjetër për procedime penale. Shtetet Palë në Konventat e Gjenevës dhe Protokollet marrin përsipër të veprojnë, së bashku ose individualisht, në bashkëpunim me Kombet e Bashkuara dhe në përputhje me Urdhëresën e Kombeve të Bashkuara, në situata të shkeljeve serioze të këtyre akteve ndërkombëtare.

Shtetet janë të detyruara në legjislacionin e tyre kombëtar të identifikojnë krimet që shkelin rregullat e DNH dhe të vendosin sanksione ndaj autorëve të tyre. Sipas parimit të juridiksionit universal, përgjegjësia duhet të bartë nga çdo person që ka shkelur rregullat e DNH, pavarësisht nga kombësia e tij ose vendi ku është kryer krimi. Lëndimet më të rënda të DNH klasifikohen si krime lufte. Përdorimi i torturave, trajtimi çnjerëzor, duke shkaktuar vuajtje të mëdha, vrasje me dashje ose plagosje të rëndë të një personi të mbrojtur si ushtar civil, i plagosur ose i sëmurë armik, robër lufte, dëbim i civilëve, përdorim i armëve të ndaluara ose metoda të paligjshme konsiderohen krime lufte. e luftës, përdorimi i pahijshëm i stemës së Kryqit të Kuq ose Gjysmëhënës së Kuqe ose shenjave të tjera mbrojtëse.

Themelet e përgjegjesisë penale ndërkombëtare u hodhën pas Luftës së Parë Botërore, sepse deri atëherë, shkeljet e rregullave të luftës u vendosën nga gjykatat kombëtare. Pas Luftës së Parë Botërore, përgjegjësia ndërkombëtare penale u krijua nga Traktati i Versajës i 1919.

Pas përfundimit të Luftës së Dytë Botërore, përgjegjësia penale ndërkombëtare u zhvillua përmes Gjykatës së famshme Ushtarake Ndërkombëtare në Nuremberg, e cila u krijua nga një traktat i lidhur në Londër në 1945. Kjo gjykatë përbëhej nga gjyqtarë nga Shtetet e Bashkuara, BRSS, Britania e Madhe dhe Franca. Udhëheqësit nazistë gjermanë u sollën përpara Gjykatës së Nurembergut, ndërsa nazistët japonezë u gjykuan përpara Gjykatës Ndërkombëtare Ushtarake në Tokio. Shumica e udhëheqësve të akuzuar gjermanë nazistë dhe japonezë u dënuan me vdekje ose me burgim dhe vetëm disa u liruan.

Drejtesia penale ndërkombëtare vazhdoi të evoluojë edhe pas këtyre proceseve të rëndësishme historike, si rezultat i pasojave të konflikteve të reja ushtarake që ndodhën në botë. Një gjykatë *ad hoc* për ish-Jugosllavinë dhe *Ad hoc* u krijua nga rezolutat e Këshillit të Sigurimit të OKB për krimet e luftës dhe aktet e gjenocidit në lidhje me konfliktet e luftës që ndodhën në fillim të viteve 1990 në territorin e ish-RSFJ-së dhe Ruandës. gjykata për Ruandën.

Gjykata *ad hoc* për ish-Jugosllavinë u krijua me një vendim të Këshillit të Sigurimit të KB në 1993 me juridiksion për krime lufte të kryera në territorin e ish-RSFJ-së gjatë luftës midis popujve të federatës Jugosllave.

Gjykata *ad hoc* për Ruandën u krijua me një vendim të Këshillit të Sigurimit të KB në 1994 me juridiksion për krimet e luftës të kryera gjatë luftës në Ruanda.

Me këtë mënyrë të krijimit të këtyre gjykatave, legjitimiteti i tyre u garantua në të gjithë botën.

Në 1998, Gjykata Ndërkombëtare Penale u krijua në një Konferencë Diplomatike në Romë. GjPN është me seli në Hagë.

Juridiksioni i kësaj Gjykate është që të ndjekë procedurat penale për përgjegjësinë për krimet e luftës, krimet kundër njerëzimit dhe aktet e gjenocidit. GjPN është themeluar si një gjykatë e përhershme me juridiksion që nuk është as i kufizuar hapësinor, as përkohësisht. Gjykata vepron në rastet kur gjykatat në shtetin përkatës nuk funksionojnë në mënyrë efektive për sa i përket ndjekjes së procedurave penale kur ekzistojnë dyshime të arsyeshme për shkelje të DNH dhe krime lufte ose akte gjenocidi. GjPN gjithashtu mund të veprojë nëse jo të gjitha veprat inkriminuese janë të përfshira në një proces gjyqësor kombëtar, kur është shqiptuar një dënim jo i duhur ose kur veprimet e të pandehurit janë cilësuar si një formë më e vogël e një vepre penale. Sidoqoftë, juridiksioni i kësaj gjykate shtrihet vetëm në shtetet që kanë ratifikuar Statutin e GjPN. Shtetet e tjera me deklaratë mund të pranojnë juridiksionin e Gjykatës në lidhje me çështje specifike.

11.3. Përgjegjësia e komandës

Përgjegjësia e komandës varet nga oficerët ushtarakë që urdhërojnë, ndihmojnë, kryejnë ose parandalojnë shkeljet e rregullave të ligjit ndërkombëtar humanitar. Komandantët duhet të përmbahen nga marrja e vendimeve për sulme që mund të rezultojnë në viktima dhe dëme në civilë ose dëmtim të ndërtesave civile, të cilat do të ishin disproporcionale të mëdha për sa i përket avantazhit të synuar konkret dhe ushtarak të drejtpërdrejtë.

Në përputhje me parimet themelore të DNH, kur planifikoni dhe kryeni operacione ushtarake, komandantët nuk duhet të marrin parasysh vetëm përfitimin e pritur ushtarak, duke lënë pas dore parimet themelore të DNH. Prandaj, në një situatë kur një zgjedhje e sulmit midis disa objekteve ushtarake është e mundur, ku do të fitohet një avantazh i ngjashëm ushtarak, komandanti duhet të vendosë nëse do të sulmojë objektin ose një objektiv tjetër ushtarak, sulmi i të cilit pritet të përbëjë rrezikun më të vogël për jetën e civilë dhe objekte civile ose persona dhe objekte të tjera të mbrojtura posaçërisht.

Një komandant ushtarak është përgjegjës penalisht për dëmtimet e MHP të bëra nga forcat nën komandën e tij nëse:

- **e dinte ose duhej ta dinte që ata kanë kryer ose do të kryejnë një krim;**
- **nuk ka arritur t'i merr të gjitha masat e nevojshme dhe të mundshme për të parandaluar dëmtimet e DNH.**

Komandantët janë gjithashtu përgjegjës për krimet e formacioneve paramilitare për shkak të mos marrjes së masave të nevojshme në fushën e përgjegjësisë së tyre. Duke vepruar kështu, përgjegjësia e komandës shtrihet nga komandantët e njësive themelore taktike deri tek komandanti i përgjithshëm. Të veprosh sipas urdhrave të një plaku të lartë nuk është një bazë për pushim nga puna dhe mund të jetë një rrethanë lehtësuese. Përgjegjësia e rreptë e komandës sigurohet në mënyrë që komandantët të veprojnë ushtarakisht profesionalisht, në mënyrë korrekte dhe në përputhje me parimet themelore të DNH. Në këtë drejtim, oficerët ushtarakë janë të detyruar:

- Të lëshojë urdhra që nuk janë në kundërshtim me parimet themelore të DNH
- Të zbatojë rregullat e DNH në njësitë e tyre në trajnimin e rregullt ushtarak dhe gjatë kryerjes së operacioneve luftarake;
- Të kërkojnë ndihmën e nevojshme nga oficerët dhe këshilltarët juridik;
- T'i ndërmarrin të gjitha mjetet e nevojshme që të ndalohet përgatitja apo kryerja e krimeve nga personat e tillë dhe nga personat që janë nën kontrollin e tyre.